

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Första Kammaren. N:o 45.

Söndagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:
År 1909 den 15 maj, sedan ledamoten af Riksdagens Första Kammare Sixten von Friesen i skrifvelse den 4 innevarande månad, med förmälan, att han blifvit af Kungl. Maj:t förordnad att under en tid af tre år från och med den 14 i samma månad vara fullmäktig för riksbanken, från och med sistnämnda dag afsagt sig det honom af Riksdagen den 23 mars 1908 lämnade uppdrag att vara fullmäktig i riksbanken, sammanträdde kamrarnas valmän för att anställa fyllnadsväl af en fullmäktig i riksbanken för återstående delen af valperioden 1908—1911; och befanns efter valets slut därtill hafva blifvit utsedd:

Förste suppleanten för fullmäktige i riksbanken, riksbankskamreraren Rudolf Emil Norberg med 48 röster.

I enlighet med det valmännen lämnade uppdrag företogs där-
efter jämväl val af en suppleant för Riksdagens fullmäktige i Riksbanken efter herr R. E. Norberg för tiden från valet, till dess nytt val under år 1910 försiggått; och befanns efter valets slut därtill hafva blifvit utsedd:

Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr Sven Theodor Palme med 48 röster.

A. Hansson
i Solberga.

Johan Beck-Friis.

Herman Behm.

Johan Ekman.

På framställning af herr talmannen beslöts, att det upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna äfvensom att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingifva förslag dels till förordnanden för de valda, dels till skrifvelse till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till den paragraf, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

Anmäldes och bordlades Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 24, med anledning af Andra Kammarens beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande ökade möjligheter för underofficerare inom hären och marinen att vinna officersbefordran; samt

n:o 25, med anledning af Andra Kammarens fattade beslut om ändring af lasaretsstadgans bestämmelser rörande tillsättandet af underläkare vid lasarett.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden och memorial n:is 11 samt 202—205.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 31, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets memorial n:o 27, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets betänkande n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning m. m. äfvensom en i ämnet väckt motion.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran sammansatta bevillnings- och lagutskottets sistlidne dag bordlagda memorial n:is 7 och 8, äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden n:is 71 och 72.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till morgondagens sammanträde skulle uppföras främst de denna dag första gången bordlagda ärendena samt att af de under dagen andra gången bordlagda ärendena skulle sättas sist i följande ordning statsutskottets utlåtande och memorial n:is 204 och 205, sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:is 7 och 8 äfvensom lagutskottets utlåtanden n:is 71 och 72.

Kammaren åtskildes kl. 2,20 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts under gårdagen bordlagda utlåtanden, nis 24 och 25.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 15 och 16 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—10.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

I särskild den 19 februari 1909 aflåten proposition (n:o 116) hade Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att för ombildning af lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa i så nära öfverensstämmelse som möjligt med de af departementschefen i statsrådsprotokollet angifna grunder — under förutsättning att den rätt till tjänstår, som enligt prästerskapets privilegier tillkomme stärbhus efter ämneslärare vid de allmänna läroverken, blefve i vederbörlig ordning upphäfd — höja ofvan omförmälda anslag, nu 113,092 kronor, med 28,506 kronor, eller till 141,598 kronor.

Om höjdt statsbidrag till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk m. m.

Utskottet hade i denna punkt på åberopade skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag måtte endast på det sätt bifallas, att Riksdagen höjde det såsom bidrag till pensionering af änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m. under riksstatens tionde hufvudtitel uppförda anslaget, nu 113,092 kronor, med 2,873 kronor till 115,965 kronor.

Herr Wijkander: I denna punkt föreslår regeringen, att den lärarkåren tillkommande tjänstårsförmånen måtte aflösas på lämpligt sätt. Denna fråga var äfven före vid förra årets riksdag och vann då bifall i denna kammare. Emellertid ligger frågan i år något

Om höjdt
statsbidrag
till pensione-
ring af änkor
och barn efter
lärare vid
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

annorlunda. Regeringen har framlagt sitt förslag under förutsättning att till följd af förslaget om lönerreglering för prästerskapet kyrkomöte skulle hållas i höst. Då genom förslagens fall något kyrkomöte i år ej kommer att hållas, är frågan ej särdeles brådskande. Det är så mycket mindre skäl att bifalla förslaget, som, ifall Riksdagen beslutar att aflösa denna förmån med ett bestämt belopp, men samtidigt icke kan afskaffa förmånen — ty därtill fordras kyrkomötets medgifvande — kassan eller lärarkåren skulle under en tid få dubbel ersättning. Under sådana förhållanden är det icke min mening att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill endast framhålla, att saken är lika behjärtansvärd och af samma betydelse, som framhölls förra året.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 12—18.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Angående
pension åt
general-
direktören
P. S. Wiesel-
gren.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen medgifva, att generaldirektören i fångvårdsstyrelsen *Per Sigfrid Wieselgren* finge såsom tjänstår för åtnjutande af pension å allmänna indragningsstaten enligt kungl. brefvet den 1 juni 1877 räkna sig till godo den tid, under hvilken han varit i tjänst vid poliskammaren och rådhusrätten i Göteborg.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på angifna grunder hemställt, att Riksdagen måtte medgifva, att generaldirektören i fångvårdsstyrelsen *Per Sigfrid Wieselgren* finge från och med månaden näst efter den, hvarunder han afginge från nämnda generaldirektörsbefattning, å allmänna indragningsstaten åtnjuta pension till det belopp, hvartill afkortad pension enligt lagen angående civila tjänstnehafvares rätt till pension den 11 oktober 1907 skulle uppgå, därest denna lag vore å honom tillämplig.

Vid förevarande punkt hade reservation anförts af herrar *G. Billing*, *A. T. Odelberg* och *E. Fränckel*, grefve *P. O. L. Klingspor*, friherre *C. H. Falkenberg*, friherre *J. T. Gripenstedt*, herr *P. Paulson*, grefve *C. O. Taube* samt herr *E. A. G. A. Wijkander*, *H. G. W. Wrangel* och *Aaby Ericsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen medgäfvde, att generaldirektören i fångvårdsstyrelsen *Per Sigfrid Wieselgren* ägde från och med månaden näst efter den, hvarunder han afginge från nämnda generaldirektörsbefattning, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en pension å 6,000 kronor.

Friherre Gripenstedt: Vid denna punkt hafva elfva af statsutskottets ledamöter från denna kammare reserverat sig och ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag må på det sätt bifallas, att Riksdagen medgifver, att generaldirektören i fångvårdsstyrelsen Per Sigfrid Wielselgren må från och med månaden näst efter den, hvarunder han afgår från nämnda generaldirektörsbefattning, å allmänna indragningsstaten åtnjuta en pension å 6,000 kronor.

Jag yrkar bifall till denna reservation.

Friherre Beck-Friis, Johan: Då jag i år liksom förra året deltagit i statsutskottets behandling af denna hufvudtitel, och jag är den ende af denna kammares utskottsledamöter, som i denna punkt med min röst bidragit till utskottets hemställan, anhåller jag att få meddela mina skäl härför.

Då Kungl. Maj:t genom en proposition hänvänder sig till Riksdagen med begäran om pension, är detta beroende därpå, att den person, som är i fråga, icke är berättigad till pension utan särskildt medgifvande från Riksdagens sida. Vid pröfvande af sådana pensionsförslag anser jag riktigt, att utskottet numera strängt försöker att hålla sig till 1907 års lag om civila tjänstnehafvares rätt till pension. I denna lags 7 § säges, huru pension skall beräknas, då pensionstagaren ej uppnått fulla antalet tjänstår. Utskottet har i flera fall, jämförliga med här föreliggande, hemställt, att den pensionsökande måtte af Riksdagen beviljas pension, beräknad efter bestämmelserna i 7 §. Så är äfven förhållandet nu. Jag anser utskottets förfarande konsekvent och principiellt riktigt. Finner Riksdagen, att i ett eller annat fall särskilda skäl föreligga för beviljande af den högre pension, som af Kungl. Maj:t eller enskild motionär föreslagits, kan Riksdagen göra undantag och bevilja den högre pensionen. Men utskottets hemställan bör, synes det mig, alltid, så långt och såvidt möjligt är, grundas på bestämmelserna i nya pensionslagen.

Jag har intet yrkande att framställa.

Herr vice talmannen: Man bör gifva den siste talaren rätt, när han säger, att utskottet och väl också Riksdagen i allmänhet bör fasthålla de allmänna grunder för pensionering, som äro upp-gjorda. Men också måste man gifva honom rätt, när han tillade, att Riksdagen med hänsyn till särskilda förhållanden kan hafva anledning att gå ifrån de allmänna grunderna. Jag för min del anser, att här föreligga fullt tillräckliga skäl att gå ifrån de allmänna grunderna och bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

Om generaldirektör Wielselgren kvarstått som notarie i hof-rätten de år, han var rådman i Göteborg, skulle han otvifvelaktigt varit berättigad till den pension, som här begärts för honom. Det är tydligt, att det gagn, som han gjort genom sin verksamhet i kommunens tjänst och därigenom också det allmänna, mer än väl

Angående
pension åt
general-
direktören
P. S. Wielsel-
gren.
(Forts.)

Angående
pension åt
general-
direktören
P. S. Wieschl-
gren.
(Forts.)

uppväger det arbete, han kunnat utföra, om han kanske rent formellt endast kvarstått såsom en underordnad tjänsteman i hofrätten.

Men detta skall jag icke så mycket fästa mig vid, utan vid den frågan: bör man verkligen undantagslöst hålla fast vid de allmänna reglerna för pensionering? Jag vill då först säga, att det bör man göra, för så vidt pension begärts för tjänstemän, innan de hunnit den ålder, då man anser, att de böra afgå från tjänsten. Alltså, om någon begär afsked, innan han hunnit till pensionsåldern, är det fullt riktigt, att han får afkortad pension efter fastställd beräkning. Vidare anser jag det i allmänhet riktigt, då det gäller innehafvare af sådana tjänstebefattningar, till hvilka man själf gör ansökan. Ty om man själf söker en statstjänst, bör man naturligtvis också taga i beräkning icke blott fördelarna af tjänsten, utan ock sådan minskning i pension, man kan få vidkännas, därför att man kommer till tjänsten vid för hög ålder. Men annorlunda synes mig förhållandet vara med sådana tjänstebefattningar, hvilka man icke söker, utan för hvilka man uppsökes, nämligen förtroendesysslor, däribland denna generaldirektörsbefattning. Till dessa platser måste staten uppsöka lämpliga personer, hvar de stå att finna. Jag anser det vara ganska skadligt för staten, om den icke har möjligt att uppsöka personer inom det enskilda arbetet eller kommunernas tjänst. Jag vill fästa uppmärksamheten på den ganska brydsamma konkurrensen mellan staten och enskilde eller kommunerna. Herrarna veta nog, att en sådan konkurrens pågår i vårt land, och vi se upprepade gånger, huru våra framstående män, också de som kommit till statens allra högsta ämbeten, lockas att taga tjänst hos enskilda eller inom kommunerna. I den konkurrensen har staten icke något kraftigare medel att slåss med än just pensionsrätten, ty det är den, som mest lockar till statstjänst; därför anser jag, att, särskildt när det gäller dessa förtroendeplatser, det är mycket litet gagneligt för staten att strängt fasthålla vid de allmänna pensionsreglerna. Detta har ju också på sista tiden erkänts, då undantag stadgats från dessa allmänna regler, t. ex. för cheferna för statens järnvägar och telegrafverket. I fråga om dem motiverades undantagen af konkurrensen med det enskilda arbetet, och om detta också icke gäller lika fullt beträffande generaldirektören för fångvårdsstyrelsen, gäller det dock äfven härvid med stor styrka.

Icke blott af personliga, utan också af allmänna grunder anser jag alla skäl föreligga för bifall till reservationen, till hvilken jag yrkar bifall.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkt annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Billing m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på godkännande af berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 20—34.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

I en till Riksdagen den 26 mars 1909 aflåten proposition (n:o 177) hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att enhvar af arbetsförmännen vid Karl Gustaf stads gevärsfaktori *Per Erik Andersson* och *Anders Engblom* samt arbetarna därstädes *Alfred Grönlund*, *Carl Johan Lindström*, *Carl Oskar Vikstrand*, *Johan Vilhelm Hallgren*, *Olof Norrman*, *Carl Fredrik Östergren* och *August Carl Petter Johansson Sander* skulle äga under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 500 kronor, att utgå till Grönlund från och med den 1 januari 1908 och till enhvar af de öfriga från och med månaden näst efter den, under hvilken han erhållit afsked från gevärsfaktoriet.

Angående pension för en del vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori anställda arbetsförmän och arbetare.

Utskottet hade i denna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte medgifva, att enhvar af arbetsförmännen vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori *Per Erik Andersson* och *Anders Engblom* samt arbetarna därstädes *Alfred Grönlund*, *Carl Johan Lindström*, *Carl Oskar Vikstrand*, *Johan Vilhelm Hallgren*, *Olof Norrman*, *Carl Fredrik Östergren* och *August Carl Petter Johansson Sander* skulle äga under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 500 kronor, att utgå till Grönlund från och med den 1 januari 1909 och till enhvar af de öfriga från och med månaden näst efter den, under hvilken han erhållit afsked från gevärsfaktoriet.

Herr Bohnstedt, Edvard: I den proposition, som omförmäles uti denna punkt, hemställer Kungl. Maj:t, att, bland andra, arbetaren vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori *Alfred Grönlund* måtte erhålla pension, att utgå från och med den 1 januari 1908. Det är för mig bekant, att Grönlund befinner sig i ett utblottadt tillstånd, och att han under hela detta år lefvat på sammanskott af kamrater. Allt, hvad han förut kunnat aflägga, har gått åt för att bereda möjlighet för honom att återvinna hälsan. Jag vågar därför hemställa, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition, hvarigenom pension skulle utgå till Grönlund från och med den 1 januari 1908 i stället för den 1 januari 1909.

Friherre Falkenberg: Utskottet har nästan aldrig tillstyrkt beviljande af pension retroaktivt och har därför icke heller nu ansett sig kunna tillmötesgå Kungl. Maj:ts förslag. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på

bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ärendet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 36—48.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Angående
tilläggs pension
åt rektorn
J. Persson.

Punkten 49.

Uti en till Riksdagen den 22 januari 1909 aflåten proposition (n:o 54) hade Kungl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att å allmänna indragningsstaten för före detta rektorn *Jakob Persson* uppföra en tilläggs pension å fyrahundratjugu kronor årligen att utgå från och med den 1 september 1908.

Utskottet hade af angifna grunder i denna punkt hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr statsrådet *Hammar skjöld*: Då 1904 års läroverksreform genomfördes, gjordes åtskilliga ändringar i afseende å en del mindre läroverk. Åtskilliga två- och treklassiga läroverk och pedagogier indrogos. Hvad beträffar rektorerna vid dessa, af hvilka somliga icke själfva voro villiga att öfvergå på den nya lönestaten och vara rektorer vid de ombildade läroverken och andra ansågos icke fullt lämpliga därtill, beslöt Riksdagen, att de skulle försättas på indragningsstat med bibehållande af hela sin lön oafkortad såsom pension. Arboga femklassiga läroverk skulle ombildas till sexklassig samskola och hade till rektor en gammal förtjänt skolman, rektor *Persson*, som hade tjänstgjort i denna egenskap 25 år. Han ansågs ock fortfarande vara duglig till rektor och tillfrågades därför, om han ville öfvergå på ny stat såsom rektor vid det ombildade läroverket. Därtill ansåg han sig så godt som skyldig och förklarade, att han vore villig ingå på ny stat. Han tänkte sig då icke möjligheten, att Riksdagen skulle efteråt antaga en pensionslag, som skulle ställa honom i en synnerligen ogynnsam ställning. Han hade varit fullt berättigad att blifva ställd på indragningsstat med bibehållande af sina löneförmåner, sin rektorslön på 4,000 kronor, hvori ingick ett ålderstillägg på 500 kronor. Genom att han öfvergick på ny stat och kvarstod såsom rektor samt således tjänade staten längre, än han behöfde, har han kommit i den ställningen, att han, som icke har mer än 31 tjänstår i statens tjänst, icke kan få mera än afkortad pension till belopp af 3,280 kronor.

Nu har han begärt, att Kungl. Maj:t skall försöka af Riksdagen utverka, att han får åtminstone 3,700 kronor i pension. Detta

*Angående
tilläggs pension
åt rektorn
J. Persson.
(Forts.)*

synes mig vara en mycket billig begäran. Jag erinrar därom, att det i fjol var ett någorlunda analogt fall med lektor Johansson i Göteborg, som icke hade mer än 26 tjänstår i statens tjänst, men som varit, om jag minnes rätt, under 16 år föreståndare för en högre flickskola. Då beviljade bägge kamrarna vid gemensam votering den pension, som Kungl. Maj:ts begärde. Det fallet förklarades då af läroverksöfverstyrelsen vara ett undantagsfall, som icke mera kunde komma i fråga. Jag vill icke åberopa det fallet såsom fullt analogt med detta. Ty det är det icke. Men det visade dock, att Riksdagen uppskattar värdet af att en skolman ägnar en stor del af sin tid på ett synnerligen förtjänstfullt sätt åt de enskilda skolorna och att Riksdagen icke vill, att han skall lida därför, när han kommer till pensionsåldern. Här är förhållandet, såsom jag nämnde, litet annorlunda. Men jag anser, att rektor Persson gjorde staten en tjänst genom att stå kvar och icke begära att ställas på indragningsstat. Belöningen för detta tillmötesgående blir nu, om propositionen afslås, att han får en betydligt afkortad pension. Skillnaden mellan den pension, som han skulle få enligt utskottets förslag, och den, som han begär, och som är mindre än den, han skulle ha fått, om han genast afgått och låtit ställa sig på indragningsstat, den skillnaden är 400 kronor.

Och jag vågar hemställa till kammaren, om den icke under sådana förhållanden skulle vilja finna det vara skäl att bifalla Kungl. Maj:ts proposition i denna del. Jag tror icke, att man behöfver befara några farliga konsekvenser af ett sådant beslut.

Grefve Taube: Vid denna frågas behandling inom utskottet uppnåddes en mycket vacker enighet. Det var endast en reservant, en ämbetsbroder, som ansåg, att rektor Persson borde ha den ökade pensionen. I öfrigt rådde full enighet såväl på afdelningen som inom utskottet. Vid förra årets riksdag behandlades ett liknande fall. Det var, som jag tillät mig kalla det, »fallet Johansson». Det yttrades då, att det skulle vara ett undantagsfall, men jag tillät mig säga, att fallet Johansson kommer nog tillbaka. Och nu är det här igen, och det kommer nog flera gånger, om det icke på ett eller annat sätt slopas.

Nu sade herr statsrådet, att Persson hade icke förstått hvad han gjorde, när han gick in på den nya staten. Huru därmed förhåller sig, vet jag icke, men att en så lärd man, som han är, efter läsning af handlingarna icke hade klart för sig hvad följden skulle bli af det steg han tog, det vågar jag för min del hysa tvifvel om.

Vid handlingen af detta ärende vid föregående riksdag tillät jag mig att yttra: »skola vi icke tillämpa den pensionslag, vi fått så nyligen, kunna vi gärna stryka ut den med ens». Och detta upprepar jag i dag.

Eftersom herr statsrådet åberopade, att kamrarna i fjol biföllo Kungl. Maj:ts proposition om högre pension åt rektor Johansson, vill jag erinra om hvad herr statsrådet nämnde, då han hemställde om bifall till framställningen i fallet Johansson. Han nämnde, att

Angående
tilläggs pension
åt rektorn
J. Persson.
(Forts.)

rektor Johansson hade haft en son vid namn Tiselius, vill jag minnas, som varit en framstående vetenskapsman, men som helt hastigt hade affidit, efterlämnande änka och barn, och att försörjningen af hela denna familj blifvit lagd på rektor Johanssons axlar. Detta var en ganska ömmande omständighet, som kom till. Jag tror för min del, att dessa billighetsskäl, att han befann sig i så ömmande omständigheter, gjorde, att resultatet vid den gemensamma voteringen blef, som det blef. I föreliggande fall är, efter hvad jag hört berättas, fråga endast om två personer, och några dylika ömmande omständigheter föreligga således icke här. Och, mina herrar, om vi nu bifalla denna framställning, kunna vi vara alldeles lugna för, att fallet Johansson kommer tillbaka gång på gång, ty det finnes nog flere, som man kan leta upp. Det heter, att detta fall icke är alldeles precis lika det förra fallet. Nej, det är visserligen sant. Men det är så pass lika, att statskontoret, efter att två gånger hafva afstyrkt, tredje gången tillstyrkt på grund af fallet Johansson. Under sådana förhållanden vill jag hemställa, huruvida kammaren icke vill biträda utskottets förslag, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Säve: På de skäl, som herr statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet nyss anført, och som synas mig vara synnerligen öfvertygande, tillåter jag mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i förevarande pensionsfråga.

Den siste ärade talaren framhöll, att detta kunde bli ett farligt prejudikat för liknande fall. Men jag betviflar, att det kan bli ett prejudikat. Det torde nämligen icke vara så lätt att inom lärarkåren vidare få fram något liknande.

Jag ber äfven att få betona, att rektor Persson genom att icke låta ställa sig på indragningsstat, såsom han kunnat göra vid sitt läroverks ombildande, i själfva verket beredt staten en ekonomisk vinst. Den pension, som här är ifrågasatt för honom, understiger den aflöning, han skulle fått, om han låtit sig ställas på indragningsstat i likhet med tre af sina kolleger, som vägrade att gå in på den nya lönestaten och därför måste ställas på indragningsstat.

För öfrigt är rektor Persson genom sin föregående verksamhet en mycket förtjänt man. Om han nu efter 30 års statstjänst och 25 års tjänst såsom rektor vid sitt läroverk skulle få afkortad pension, kommer han i själfva verket i en vida ofördelaktigare ställning än hans kolleger, adjunkterna, hvars rektor han varit.

Jag ber alltså att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del.

Friherre Beck-Friis, Johan: Såsom af den kungl. propositionen framgår, har det under ett par år varit fråga om förhöjning af pensionen åt rektor Persson. Redan 1907 började skrifverierna om denna sak. Såsom af handlingarna synes, har emellertid statskontoret upprepade gånger förklarat sig icke kunna tillstyrka en högre pension åt rektor Persson. Det enda skäl, som statskontoret, då det senast yttrade sig öfver denna fråga, kunnat anföra till stöd

för tillstyrkande, var, såsom några talare redan nämnt, just att Riksdagen i fjol tilldelade rektor Johansson i Göteborg en högre pension än den, hvartill han var berättigad. Jag ber emellertid att få påminna om den diskussion, som i fjol fördes om den saken. Då hette det, att rektor Johansson hade en sådan plats och å denna plats inlagt så stora förtjänster, att hans ställning var alldeles enastående, och att det därför icke kunde bli något prejudikat, om Riksdagen i det fallet bifölle Kungl. Maj:ts proposition. Nu åter grundar sig den förevarande framställningen på, att Riksdagen i fjol gjorde undantag för rektor Johansson, och det heter, att Riksdagen nu i år bör göra undantag för rektor Persson, och att *detta* fall är alldeles enastående. Jag undrar dock, huruvida herr ecklesiastikministern, om vi vända oss till honom, kan svara för, att detta är det sista fall, som kan komma i fråga att föreslå högre pension än den, hvartill pensionslagen berättigar. Jag tror det knappast. Jag tror tvärtom, att fullt liknande fall kunna komma gång på gång. Och på den grunden yrkar jag bifall till utskottets förslag.

*Angående
tilläggs pension
åt rektor
J. Persson.
(Forts.)*

Herr von Friesen: Jag förstår till en början mycket väl, att statskontoret afstyrkt ett sådant frångående från den nyss antagna pensionslagen, som här ifrågasattes, och jag förstår mycket väl statsutskottet då det har ställt sig på den ståndpunkt, som det gjort, men jag skulle ännu bättre förstå kammaren, om den ställer sig på en annan ståndpunkt och beviljar de 420 kronor, hvarom det här är fråga. Denne rektor Persson är en förtjänt pedagog. Han har oförskyltdt, kan man säga, fått mindre pension än många andra, hvilka visst icke inlagt så stora förtjänster som han om det svenska skolväsendet. Särskildt med afseende å undervisningen i lefvande språk har han främjat utvecklingen på det pedagogiska området. Det förefaller mig, som om det icke skulle vara farligt att nu antaga de föreslagna 420 kronorna. Man säger, att fallet Johansson dragit med sig fallet Persson. Det gäller 420 kronor. Om nu fallet Persson skulle draga med sig fallet Andersson, 300 kronor, så skulle det väl icke vara så farligt. Jag ber därför, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som gjordes af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet.

Herr statsrådet Hammarskjöld: Med anledning af ett yttrande, som friherre Beck-Friis hade, skall jag be att få erinra därom, att statskontoret verkligt tillstyrkt denna tilläggs pension. Det föreföll mig nämligen, som om kammaren af hvad friherre Beck-Friis yttrade skulle kunna få den uppfattningen, att statskontoret icke gjort detta. Det var naturligtvis icke hans mening att påstå något dylikt, men yttrandet föreföll mig litet dunkelt. Och därför skall jag be att få hänvisa till statsutskottets utlåtande sid. 239, där det står tydligt och klart, att statskontoret tillstyrkt denna tilläggs pension.

Angående
tilläggs pension
åt rektorn
J. Persson.
(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Jag är tacksam för att en nästföregående talare sade sig förstå, att statsutskottet icke kunnat göra annat än hvad det nu gjort genom att hålla fram principerna. Ja vi hafva denna skyldighet i utskottet; sedan kan ju kammaren göra som den vill. Herr von Friesen nämnde äfven, att »fallet Johansson» drog med sig »fallet Persson» och att detta fall sedermera kanske drar med sig »fallet Andersson», ja, det kommer nog att draga med sig många »fall Andersson», ifall detta yrkande godkännes. Det är kanske icke så farligt med endast »fallet Johansson», som förekom i fjol, ty en gång är ju ingen gång, men går man nu in på detta för andra gången, är prejudikatet gifvet. Då är det icke värdt att hålla på 1907 års Riksdags principer i dessa pensionsfrågor.

Jag anser det vara min skyldighet att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 49 af sitt utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—43;

Nej—79;

Punkterna 50—52.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

*Ang. pension
åt vaktmästa-
ren F. L. Fors-
bergs änka.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 168, hade herrar *J. Hellgren* och *S. H. Kvarnzelius* föreslagit, att Riksdagen ville besluta att tilldela änkan efter aflidne vaktmästaren *F. L. Forsberg, Karolina Forsberg* i Sundsvall, ett årligt understöd af 300 kronor från och med år 1910 samt att Riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel till *Karolina Forsberg* utbetala ett lika stort belopp för 1909.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt, att herrar *Hellgrens* och *Kvarnzelius'* ifrågavarande motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr *Nyström, Johan Fredrik*: Herr talman, mina herrar! I denna punkt är det fråga om en ur statsfinansiell synpunkt mycket ringa sak. Frågan gäller en gammal sjuklig och fattig änka efter en vaktmästare vid Sundsvalls elementarläroverk, om hon skall få en pension af 300 kronor eller icke. Statsutskottet har ställt sig liksom statskontoret på den rent formella ståndpunkten. Hon har icke varit i statens tjänst och följaktligen skall hon icke få pension. Om denna ståndpunkt är ingenting att säga. Men jag tror, att kammaren i denna punkt, som i åtskilliga andra, äfven bör kunna taga hänsyn till reella synpunkter och icke blott till formella. Vi hafva i den närmast föregående punkten gifvit en vaktmästaränka pension. Visserligen har denna änka själf varit vaktmästare, men både Kungl. Maj:t och utskottet ha för att motivera hennes pension varit nog hyggliga att sammanräkna hennes tjänstår med hennes mans tjänstår för att få dem upp till 18. Där har således utskottet medgifvit, att änkan också kan hafva tjänat, under det mannen lefde. Detta är i ännu högre grad fallet med denna änka. Hennes man tjänade i 30 år, men han var sjuklig och led af hjärtlidande, och det var till stor del hans nuvarande änka, som fick sköta sysslan äfven då. Så ömmande äro de skäl, som tala för hennes pensionering, att läroverksöfverstyrelsen två gånger tillstyrkt pension åt henne, men på detta formella skäl, som jag nyss nämnde, har det afböjts af vederbörande. Det visar emellertid, att här finnas alldeles speciella skäl för pensionering. Ett sådant af mycket stor betydelse är ock framfördt i motionen, där det uppgifves, att intyg har lämnats om, att denna änka och hennes aflidne man vid Sundsvalls stads brand år 1888 räddade elementarläroverket från att brinna ned. Det var det enda hus, som räddades i den stadsdelen.

Af dessa skäl synes det mig, som om kammaren en gång nu kunde lämna den formella synpunkt, som statsutskottet ensamt har framhållit, nämligen att hon icke själf har varit i statens tjänst, och se på de andra synpunkter, som jag i korthet framhållit, och således bifalla den väckta motionen.

Jag får alltså, herr talman, yrka bifall till reservationen i denna punkt.

Ang. pension
 åt vaktmästari-
 ren F. L. Fors-
 bergs änka.
 (Forts.)

Friherre Falkenberg: Ja, det kan nog låta mycket behjertansvärdt hvad den föregående ärade talaren sagt, men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att detta skulle vara en alldeles ny väg, som kammaren skulle slå in på. Staten aflönar icke ens vaktmästarna. Vaktmästarna hafva sin aflöning från elevavgifterna, men staten har gått så långt i tillmötesgående, att den numera pensionerar vaktmästarna. Skall man nu slå in på den vägen att äfven pensionera vaktmästarnas hustrur, då de *icke* gjort tjänst vid läroverket i annan form än den hjälp de lämnat sina män, tror jag man gör sig saker till införandet af en farlig princip. Jag tror, att det skulle bli ett orimligt antal fall, som härigenom skulle komma fram för Riksdagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 53 af sitt utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 37.

Punkterna 54 och 55.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56.

*Angående
löneförhöjning
åt professorn
A. G. Nathorst.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen medgifva, att, därest professorn *Alfred Gabriel Nathorst* före början af år 1910 med den i statsrådsprotokollet angifna begränsning inginge på de bestämmelser, som skulle gälla för åtnjutande af löneförmåner enligt det af Kungl. Maj:t gillade förslaget till lönerreglering för intendenterna vid naturhistoriska riksmuseum, dels den åt honom på allmänna indragningsstaten anvisade personliga lönen finge från början af år 1910 uppbäras med 8,700 kronor årligen, däraf 5,600 kronor fast lön, inberäknadt ålderstillägg, 2,500 kronor tjänstgöringspenningar och 600 kronor ortstillägg, att utgå enligt samma bestämmelser, som komme att gälla för riksmuseets intendent i allmänhet, med skyldighet för Nathorst att under vetenskapsakademiens inseende vårda vissa delar af riksmuseets samlingar på sätt i kungl. brevet den 10 juli 1884 angifvits samt att ställa sig till efterrättelse den instruktion, akademien för honom redan utfärdat eller komme att utfärda, dels ock det på allmänna indragningsstaten anvisade belopp till ersättning åt vikarie för professorn Nathorst måtte från och med år 1910 utgå med 313 kronor årligen.

Utskottet hade i denna punkt på åberopade skäl hemställt, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1910 uppföra dels 790 kronor såsom lönetillägg åt professorn *Alfred Gabriel Nathorst* och dels 63 kronor till förhöjd ersättning åt vikarie för professorn *Nathorst*.

Herr Lindgren: När en ämbetsman på grund af förefallande omständigheter sättes på indragning, så är ju förhållandet, att han får behålla hela sin aflöning under sin återstående lifstid. Detta förhållande synes mig icke vara riktigt. En ämbetsman, som förrettat sin tjänst, intill dess han är pensionsmässig, skall då lämna sin tjänst och får åtnöja sig med pension. Det är således, synes det mig, ett öfverdrifvet gynnande af den, som sättes på indragning, i det att han icke blott får sin fulla lön, fastän han är befriad från arbete, utan därtill undgår den nedsättning i inkomster, som vid inträdd pensionsålder i regel drabbar hvarje tjänsteman. Likaledes synes det mig oegentligt, att en person, som redan har afsked eller är satt på indragningsstat, får förhöjd aflöning med anledning däraf att löneförhöjning beviljats den kategori af tjänstemän, som han en gång tillhört. Konsekvensen fordrade, att hvarje afgången tjänstemans pension ökades i samma stund, som en löneförhöjning med däraf följande högre pension tilldelades innehafvare af sådan tjänst, som denne en gång innehaft.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i denna punkt hemställt.

Punkterna 57-76.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till det nu pågående sammanträdet fortsättande kl. 7 på aftonen.

Omutläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 15 och 16 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 202, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.

I en den 26 februari 1909 till Riksdagen aflåten proposition n:o 94 hade Kungl. Maj:t under återopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen

att, under förbehåll af kostnadsfri upplåtelse af mark och konstant bidrag af staden Södertälje, Södertälje kanal- och slussverks aktiebolag, C. F. Liljewalch och ägaren af Igelsta gård enligt af dem afgifna förbindelser, besluta *dels* utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer å västra stambanan, *dels* banans framdragande i ändrad sträckning från Igelsta hållplats på fast bro å segelfri höjd öfver Södertälje kanal norr om slussen därstädes och vidare genom staden Södertälje, *dels ock* häraf föranledda stationsanordningars utförande, allt för en beräknad kostnad af 5,400,000 kronor; samt

att för påbörjande af berörda anläggningar för år 1910 till utgående från riksgäldskontoret anvisa ett belopp af 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna sistnämnda belopp.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Reservationer hade afgifvits

dels af grefve *Taube* och herr *O. M. Strömberg*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning;

dels ock af grefve *A. F. Wachtmeister* samt herrar *E. Fränckel*, *G. Ros*, *P. Olsson*, *J. A. Sjö* och *C. G. Thor*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen *dels* beslutade utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna stationer å västra stambanan med öfvergång öfver Södertälje kanal i banans nuvarande sträckning och höjdläge, men på en ny dubbelspårig svängbro, för hvilket arbete kostnaden beräknats till 2,252,000 kronor, *dels ock* för påbörjande af berörda anläggning för år 1910 till utgående från riksgäldskontoret anvisade ett belopp af 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna sistnämnda belopp.

Herr statsrådet greve Hamilton: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som nu föreligger till kammarens afgörande, är, det tror jag ingen skall förneka, synnerligen svår. Under de sista 8—9 åren har det ena förslaget efter det andra uppgjorts till frågans lösning. I ett afseende råder emellertid fullständig enighet emellan både järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t, statsutskottet och de båda olika grupperna af reservanter, som här antecknat sig, och det är, att en dubbelspåransläggning mellan Rönninge och Järna stationer bör utan uppskof komma till stånd. Att ett verkligt behof här föreligger framgår redan af det sakförhållande, att trafikintensiteten på denna bandel kräft insättande af allt flera och flera tåg. Redan år 1898 hade tågantalet per dygn på denna bandel uppgått till 30. Nu uppgår tågantalet enligt den senast fastställda tågtidtabellen till icke mindre än 54 per dygn, och om vi nu ock befinna oss i en period af tryckta konjunkturer, lider det intet tvifvel, att man efter hand kommer att behöfva insätta ytterligare flera tåg, och särskildt kommer detta behof att framträda synnerligen skarpt, sedan järnvägsanläggningen mellan Järna och Norrköping blifvit färdig. Det är redan nu förenadt med utomordentliga svårigheter att uppehålla tågans regelbundna gång närmast söder om Stockholm, och dessa svårigheter ökas naturligtvis i samma mån flera tåg där måste insättas. Skall, efter det Järna—Norrköpingsbanan blifvit öppnad för trafik, en ordnad tågrörelse kunna upprätthållas på järnvägen strax söder om Stockholm, då måste ovillkorligen ett dubbelspår emellan Rönninge och Järna vara fullbordadt, och lyckligtvis råder, såsom redan framhållits, i denna punkt ingen meningsskiljaktighet. Alla äro eniga om att utförandet af denna dubbelspåransordning är en trängande nödvändighet.

Men däremot, när man kommer in på huru problemet skall lösas, så gå meningarna genast i sär. Utskottet och två reservanter erkänna riktigheten af grundtanken i Kungl. Maj:ts förslag, den tanken nämligen, att man måste göra sjötrafiken genom Södertälje kanal och järnvägstrafiken oberoende af hvarandra, under det att de öfriga reservanterna, flertalet af reservanterna, underkänna denna tanke och förorda en anordning, genom hvilken sjötrafiken genom kanalen för all framtid hindras i sin utveckling. Det är ju alldeles tydligt, att om Kungl. Maj:ts uppfattning är riktig, så bör frågan lösas på så sätt, att järnvägen föres fram på en fast bro på segelfri höjd öfver kanalen. Är däremot reservanternas åsikt riktig, leder den till anordnande af en dubbelspårig järnvägsbro i banans nuvarande riktning och nuvarande höjdläge. Det är ock i full öfverensstämmelse härmed, som reservanterna föreslagit, att järnvägslinjen skall bibehållas oförändrad mellan Rönninge och Saltskog, medan Kungl. Maj:t föreslår en omläggning af banan mellan Igelsta hållplats och Saltskog.

Kungl. Maj:t har i sitt förslag utgått från två synpunkter. För det första förefinnes, enligt Kungl. Maj:ts åsikt, nödvändigheten af att frigöra kanaltrafiken från dess nuvarande beroende af järnvägstrafiken. Den andra synpunkten är önskvärdheten att kunna till-

Om utläggning af ytterligare ett järnvägs-spår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m. (Forts.)

*Omutläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)*

godose Södertälje stads intresse att få en järnvägsstation vid hufvudlinjen. Reservanterna åter anse, att man för all framtid bör lämna dessa båda synpunkter ur räkningen. Enligt min uppfattning kan man dock icke försvara en sådan ståndpunkt. Reservanternas förslag innebär i själfva verket icke endast ett bestämt hinder för en vidare utveckling af kanaltrafiken på Södertälje kanal. utan det innebär t. o. m. en minskning i kanalens nuvarande trafikförmåga. Redan nu kan endast under cirka $9\frac{1}{2}$ timmar på dygnet, däraf längsta tiden på natten, svängbron öfver kanalen hållas öppen för trafik, och det lider intet tvifvel, att, sedan den dubbelspåriga bron uppförts i den nuvarande bron höjd och nära intill densamma, den ökade järnvägstrafiken kommer att hålla svängbron stängd så godt som hela dygnet, endast några nattimmar undantagna. Praktiskt taget kommer därför den af reservanterna föreslagna dubbelspåriga svängbron att verka såsom en fast bro öfver kanalen, ty från kanaltrafiken uteslutas genom densamma alla fartyg, som hafva sådan höjd, att de icke kunna passera under bron. Men det är icke nog härmed. För all framtid afstänges också möjligheten att genom ombyggnad af kanalen öka dess trafikförmåga. Det vore naturligtvis bortkastade pengar att ombygga kanalen för större fartyg utan att järnvägsbron samtidigt höjdes till segelfri höjd öfver kanalen.

Den fråga, som här är afgörande, blir således: Har Södertälje kanal nu och för framtiden så ringa betydelse för sjöfarten, att utan skada för det allmänna en inskränkning i den nuvarande kanaltrafiken kan äga rum och all framtida möjlighet för kanalens utvidgning kan afklippas? För min del tvekar jag icke alls att svara nej på den frågan. Södertälje kanal byggdes åren 1806--1819 och ansågs förkorta den ditills till Stockholm gående sjövägen från södra delen af Östersjön till Mälarhamnarna. Den härigenom erhållna vägförkortningen är ganska betydlig. Jag har just i dag på morgonen från lotsstyrelsen erhållit uppgifter, som belysa detta förhållande. Afståndet sjövägen från Landsort via Dalarö till Stockholm är 144 kilometer — jag räknar i kilometer. Afståndet från Landsort till Stockholm via Södertälje är 104 kilometer. Således är den yttre vägen 40 kilometer längre än vägen öfver Södertälje. En vanlig lastångare, som gör 8 knops fart, behöfver således använda nära tre timmar mera på den yttre vägen.

Afståndet mellan Landsort och Västerås via Södertälje är 144 kilometer, afståndet från Landsort till Västerås via Stockholm är 248 kilometer. Sjövägen öfver Södertälje är således 104 kilometer kortare än sjövägen öfver Stockholm, hvilket motsvarar 7 timmars resa för en vanlig lastångare.

Hvilken betydelse åter kanalen ernått för samfärdseln framgår af en jämförelse mellan de genom kanalen och de på järnvägen öfver densamma framförda godsmängderna. Kanalens trafikförmåga har länge ungefär varit densamma år från år. På denna järnväg, som är en af vårt lands pulsådor, stiger däremot godsmängden år för år ganska hastigt. Icke desto mindre, mina herrar, framfördes år 1906 — jag tager detta år, därför att jag har siffrorna därför

här, men förhållandet är ungefär detsamma, hvilket år man än tager — å kanalen 567,000 ton gods, under det att på järnvägen, på denna viktiga järnväg öfver bron, framfördes endast 362,000 ton. Detta är i förbigående sagdt ett nytt bevis på den stora betydelse, som vattenvägarna hafva, då det gäller framförandet af massgods. Säkerligen skulle, såsom jag redan antydtt, denna godsmängd hafva varit ännu större, om icke kanalen i förhållande till nutidens fartyg hade alltför små dimensioner och den sjötrafiken hindrande järnvägs- trafikken lagt hämmande band på kanaltrafiken och dess utveckling. Riksdagen har ju för endast några dagar sedan visat sig behjerta sträfvandena att göra våra stora insjöar trafikabla för sjögående fartyg. Ett bifall till reservanternas förslag skulle verka i alldeles motsatt riktning.

Nu vet jag väl, att man invänder: det må så vara, men i en framtid, som, om den än icke är nära förestående, dock icke torde vara så långt aflägsen, kommer genom kanaliseringen af Hammarby- sjön och Årstaviken en ny trade på mälarhamnarna att öppnas för större fartyg förbi Stockholm. Ja, men denna förbindelse kan icke utgöra en tillfredsställande ersättning för farleden genom Södertälje kanal på grund af den omväg på flera timmar, som dess begagnande kommer att medföra för de fartyg, som komma från södra delarna af Östersjön.

En omständighet, som vid bedömandet af denna kanalfråga icke får förbises, är för öfrigt den rättsliga sidan af saken. Enligt hvad jag förspott, lär kanalbolaget, därest inom den närmaste framtiden icke något göres för att lätta kanaltrafiken, anse sig pliktigt att på rättslig väg söka häfda sina anspråk. Hvilken utgång en sådan rättegång kan få, därom kan man allra minst för närvarande döma, men omöjligt eller osannolikt är det ingalunda, att Kungl. Maj:t och kronan skulle kunna komma att genom domstols utslag förpliktas att bereda kanalbolaget den fria och obehindrade fart på kanalen, som blifvit bolaget tillförsäkrad genom dess privilegier.

Af hvad jag nu anfört torde framgå, att enligt min uppfattning kanaltrafiken å Södertälje kanal hvarken bör eller kan inskränkas i sin utveckling. Genomföres reservanternas förslag, kan det likväl med tämligen stor säkerhet sägas, att det icke skall dröja länge efter det att deras förslag blifvit fullbordadt, innan järnvägen i alla fall måste omläggas enligt de principer, som häfdats af Kungl. Maj:t.

Vidare har Kungl. Maj:t, såsom jag sagt, ansett det vara önskvärdt, att Södertälje stads trafikintressen tillgodoses bättre, än som för närvarande kan ske genom grenbanan Saltskog—Södertälje. Detta vinner man genom Kungl. Maj:ts förslag, enligt hvilket banan kommer att gå genom staden. Södertälje stad har under de senaste två decennierna gått mycket raskt framåt. Betydande industriella anläggningar hafva där uppstått. Befolkningssiffran, som år 1890 uppgick till något öfver 4,800, är nu, år 1909, uppe i öfver 9,900. Liflig samfärdsel mellan Stockholm och Södertälje är som bekant rådande, och det råder intet tvifvel om, att samfärdseln skulle vara ännu större, om icke stambanans nuvarande till fullo utnyttjade

Om utläggning af ytterligare ett järnvägs- spår mellan Rönninge och Järna järn- vägsstationer m. m.
(Forts.)

Omställning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)

trafikförmåga hindrade insättandet af flera tåg. Enligt min mening är det intet tvifvel underkastadt, att fullbordandet af dubbelspåret Rönninge—Järna skulle kraftigt bidraga till ytterligare utveckling af Södertälje stad, och att denna utveckling skulle å andra sidan tillföra statens järnvägar icke så obetydligt med trafik. Jag tillåter mig därför uttala den åsikten, att om också Södertälje stads intressen icke ensamt för sig utgöra tillräckligt skäl för den föreslagna ombyggnaden af statsbanelinjen, så böra dock dessa intressen vid frågans bedömande tillmätas *ganska* stor betydelse.

Mot den af Kungl. Maj:t nu föreslagna Södertäljelinjen har anförts, dels att densamma medför en otillätlig vägförlängning, dels att den är för dyrbar; och för att så mycket starkare framhålla invändningen, att den medför en otillätlig vägförlängning har åt denna linje man och man emellan gifvits öknamnet »hårnålskroken». hvarigenom man velat beteckna, att dess planläge är så föga tilltalande, att redan här i och för sig måtte finnas anledning att förkasta förslaget. Men, mina herrar, jag erkänner, att äfven jag ryggat tillbaka för »hårnålskroken»; enligt hvad jag inhämtat af på detta område fullt sakkunnigt folk, är det likväl ingalunda någon sällsynthet, att man får tillgripa en sådan planläggning som den här föreslagna. Det är ingalunda sällsynt i utlandet, att man för att lösa sådana svårigheter, som här möta, finner det fördelaktigt att göra planläggningar, som äro mycket mer komplicerade än denna. Exempel härpå finnas icke blott i bergländerna, såsom Schweiz, utan äfven i slättdänderna, såsom i Schleswig-Holstein, där man, enligt hvad jag erfarit, för att få en bana förlagd på segelfri höjd öfver Kaiser Wilhelmkanalen, låtit banan gå i en fullständig cirkel! Det har man där funnit till slut ändå vara den bästa lösningen af frågan.

Denna vägförlängning, som man talar om, uppgår som bekant till 3,4 kilometer. Den har naturligtvis obestriddligen med sig två olägenheter, nämligen längre gångtid för tågen och större trafik-kostnader. Hvad den längre gångtiden beträffar, är det egentligen endast för de genomgående kontinentala snälltågen, som eventuell tidsförlust här spelar någon afsevärd betydelse, och om tidsförlusten också i detta fall skulle uppgå till endast cirka tre minuter, är det naturligtvis önskvärdt att undvika den — och det gör Kungl. Maj:ts förslag, därigenom att enligt detsamma den gamla linjen mellan Igelsta och Saltskog skulle bibehållas och att på densamma skulle framföras de snabbaste tågen. Då dessa tåg äro ganska få till antalet, skulle därigenom ingen nämnvärd svårighet uppstå för sjötrafiken, och olägenheterna af en försening utaf kontinentaltågen är med denna anordning fullständigt undanröjd. Den ökade längden på järnvägslinjen föranleder också, såsom jag framhöll, ökade trafikeringskostnader, men härvidlag får man beakta, att kostnaderna för trafikeringen af sidospåret Saltskog—Södertälje och för skötseln af Saltskogs station inbesparas. Den ökade trafikeringskostnaden efter afdrag häraf beräknas uppgå till 35,000 kronor per år. Kapi-

taliseras den summan efter 4 procent, får man 875,000 kronor, hvilket belopp utan tvifvel bör läggas till anläggningskostnaderna.

Det är härvidlag också en annan fråga att taga i betraktande, nämligen huruvida den ökade banlängden kommer att inberäknas i de banlängder, som ligga till grund för tariffberäkningarna. Häröfom är ännu icke beslut fattadt, men åtskilligt talar enligt min mening för att så icke bör ske, och i så fall har den trafikerande allmänheten ingenting att frukta af denna förlängning.

Fränsedt den af mig nyss omnämnda kapitaliserade ökade driftkostnaden, äro anläggningskostnaderna för denna af Kungl. Maj:t föreslagna linje cirka 2,600,000 kronor högre än det belopp, vid hvilket reservanternas hoppas att deras förslag skall stanna. Härvidlag är dock att märka, att vid uppgörandet, år 1901, af det förslag, som reservanternas nu gjort till sitt, hade man icke talat om den väsentliga utvidgning af Saltskogs station, som numera i sådant fall skulle blifva fullständigt oafvislig. Kostnadsberäkningarna härför finnas icke utförda här, men enligt hvad järnvägsstyrelsen uppger, kan man beräkna dem till minst 450,000 kronor. Den af reservanternas beräknade besparingen skulle således uppgå till något öfver 2 miljoner. Det är en afsevärd siffra — det medger jag gärna — men enligt min bestämda öfvertygelse kommer denna besparing icke blott att stanna på papperet, utan den kommer rent af att omvandlas till förlust, på den grund att, såsom jag redan framhållit, genomförandet af reservanternas förslag ovillkorligen kommer att resultera i, att man inom kort tid ånyo måste taga upp frågan och då följa de principer, som Kungl. Maj:t föreslagit. Och sker det, är det tydligt, att åtminstone en miljon kronor måste genom ett bifall till reservanternas förslag anses bortkastade.

Jag kan därför med afseende på reservanternas förslag icke säga annat, än att det är ett förslag, som visserligen åsyftar besparing, men som man icke kan enligt min tanke ur hvarken besparingssynpunkt eller någon annan synpunkt förorda.

Statsutskottet har nu icke förordat Kungl. Maj:ts förslag, utan yrkat afslag på Kungl. Maj:ts hemställan med en motivering, som ställer i utsikt, att man möjligen skulle kunna taga ett annat alternativ, som varit på tal under ärendets föredragning, nämligen den så kallade Glasbergalinjen. Det är nog ett godt förslag så till vida, som man därigenom skulle vinna en förkortning i banlinjen af 1,350 meter emot Kungl. Maj:ts nuvarande förslag. Jag har vägt dessa båda förslag, Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag och Glasbergalinjen. I mitt anförande till statsrådsprotokollet har jag redogjort, hvarför det ur ekonomisk synpunkt är fördelaktigt att acceptera Kungl. Maj:ts förslag. Jag skall icke upprepa dessa skäl, men jag skall be att få säga något annat, som är väl värdt att beaktas. Herrarne känna alla Kungl. Maj:ts och Riksdagens sorgebarn, Bohusbanan. Herrarne veta, huru där på grund af säregna terrängförhållanden den ena kostnadsberäkningen efter den andra häfts. I fjol vår, då man fann, att man trots allt icke hade kommit till slut på dessa kostnadsberäkningar, beslöts det, att man

*Omfattning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Könninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)*

Om utläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)

skulle göra frågan till föremål för undersökning af en kommission, i hvilken insattes dels en person, som i många år särskildt sysselsatt sig med väg- och vattenbyggnadsarbeten i den mark, som det här var fråga om, dels Sveriges mest framstående geolog. De gjorde en undersökning, hvars resultat för visso icke var uppmuntrande. Men under det de gjorde det, kom man att tänka på och resonera om, huruvida icke den fara, som man icke undvikit vid Bohusbanan, möjligen hotade vid rikets andra kust i fråga om banan Norrköping—Järna. Och på den grund ansåg jag för alldeles nödvändigt, att man underkastade äfven denna linje en noggrann geologisk undersökning. Och denna geologiska undersökning har varit förnämsta anledningen, hvarför det dröjt så länge att få byggandet af Järna—Norrköpingsbanan i gång. Ty den bekräftar i högsta grad den farhåga, man hyst, och man måste göra åtskilliga ändringar och arrangemang för att kunna undvika, hvad som händt i Bohuslän, hvilka åtgärder dock icke på långt när fullständigt vidtagits. Nu är förhållandet det, mina herrar, att den linje, som Kungl. Maj:t ifrågasatt och som kallas hårnålskroken, rör sig på fast mark. Där vet man, hvilka faktorer man har att räkna med, men i afseende å Glasbergalinjen är man inne just på sådan mark, som visat sig så farlig för Bohusbanan och som visat sig farlig äfven vid banan Järna—Norrköping. Det hade man ingen anledning till att befara år 1903, då Glasbergalinjen utstakades. Det var, innan man hade den erfarenhet, man nu har. Och jag har icke haft anledning att underkasta den saken en ingående undersökning. Men jag vill framhålla, att man enligt min tanke icke kan upptaga Glasbergalinjen utan förnyad undersökning, och jag tror, att förslaget att hellre bibehålla hårnålskroken än Glasbergalinjen ytterligare förstärkes genom sådana undersökningar.

Jag är därför öfvertygad, mina herrar, att hela motviljan mot Kungl. Maj:ts förslag är egentligen beroende på den här kartan, där man tycker, att det ser så ytterst betänkligt ut att göra den där stora svängen. Men väger man skälen, som tala för och emot, är det icke så farligt. Och det är så, som jag sagt förut, att i utlandet har man kommit till den erfarenheten, att det är klokare att förfara så, som nu Kungl. Maj:t föreslagit, i stället för att gifva sig in på en äfventyrlig och ganska svår mark.

Herr talman! På grund af hvad jag anfört, anhåller jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Fränckel: Den fråga, som här föreligger angående möjligheten för statsbanan att på ett fördelaktigt sätt korsa Södertälje kanal, är ju, såsom redan blifvit upplyst, ganska gammal, men det oaktadt måste den i någon form snarast möjligt lösas. Riksdagen har redan vid flera föregående tillfällen erkänt, att med den utveckling, som trafiken på statsbanorna har vunnit, såväl på västra stambanan som på södra stambanan, kunna vi icke längre nöja oss med

enkelspår, utan vi måste, i den mån våra tillgångar sådant medgifva, försöka att förändra dessa banor till dubbelspåriga, hvarigenom vi i afscende på tågens antal och i afscende på tågtiderna blifva oberoende af de möten, som måste blifva följden af tåg i olika riktning. Riksdagen har också fullt erkänt detta, då det nu bygges dubbelspår från Malmö, Göteborg och Stockholm och man utvecklar dem så, att meningen skulle blifva, att dessa banor blifva alltigenom dubbelspåriga. Vi gå på det sättet upp från Göteborg till Falköping, vi hafva från Malmö redan kommit till Hesselholm, och i konsekvens därmed skola vi nu gå från Stockholm åtminstone till Gnesta. Svårigheter hafva ju mött att kunna börja i Stockholm med dessa dubbelspår, och vi hafva ju därför först börjat i Älfsjö och gått söder ut till Igelsta och sedan gått emellan Älfsjö och Liljeholmen. Och sålunda hafva vi nu fått dubbelspår från Stockholm ända till Igelsta. Hur skulle vi nu förfara, om vi skulle vilja fortsätta söderut och om icke Södertälje kanal korsade banan? Vi skulle naturligtvis helt simpelt lägga ut våra spår med bibehållandet af stationer och med bibehållande af banans läge, som skulle medföra minsta möjliga ändring för den trafik, som redan utvecklats sig utmed västra stambanan. Och då komma vi till den frågan: huru skall man öfvervinna svårigheten att passera Södertälje kanal? Där uppträda två pretentioner, om jag så får säga, för att antingen bagatellisera den viktiga trafik, som går fram på stambanan, eller också förklara, att det må medföra hvilka förluster som helst för staten, stambanan får icke lägga hinder i vägen vare sig för Södertälje kanal eller för Södertälje stads utveckling.

Hvad Södertälje kanal beträffar, är det ju alldeles odisputabelt, att redan genom västra stambanans anläggning i början på 1860-talet blef det inkräktadt på den frihet, som sjötrafiken hade i kanalen, genom att stambanan drogs öfver kanalen på en svängbro. Och erkännas måste ju, att en svängbro alltid utgör hinder för sjötrafiken, där bron skall passeras af mastade fartyg och ångfartyg med skorstenar. Efter hvad jag hört uppgifvas, var den frågan redan under behandling på öfverste Ericsons tid, då fråga var att draga fram västra stambanan och hvar den banan skulle ligga. Södertäljeborna kommo fram med sina framställningar och sade, att banan får lof att gå ned till Södertälje, vi kunna icke vara betjänta med att få en bibana upp till stambanan. Öfverste Ericson, som icke var blyg, då det gällde att genomföra sina stambaneplaner, förklarade helt simpelt det, att järnvägens framförande tvärsigenom landet är en så viktig fråga, att det icke kan tagas hänsyn till alla småstäder, som ligga utmed banan, utan dessa småstäder skall jag försöka bereda förbindelse med stambanan genom bibanor. Men jag kan icke lofva, att banan skall gå genom dessa städer. Följden var, att man förklarade sig där i orten vara belåten med, att man fick stambanan så nära in på sig, att man kunde på ett par minuter genom en af staten anlagd särskild bana komma upp till Saltskog från Södertälje. Det förefaller, som om den saken, att Södertälje icke

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Jarna järnvägsstationer m. m.
(Forts.)

Omulläggning af ytterligare ett järnvägs-spår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.
(Forts.)

fick ligga vid stambanan, länge varit en nagel i ögat för Södertälje, och man söker begagna hvarje tillfälle att tvinga staten att draga ned järnvägen till Södertälje, för att Södertäljeborna skola få stiga direkt på tåget vid hufvudbanan. Hittills har det icke lyckats, men nu tycka Södertäljeborna, att de äro på god väg.

Nu inträffar det förhållandet, att här måste göras en förändring med afseende på stambanans öfvergång öfver kanalen, och nu begagnar man kanalen såsom ett medel att tvinga fram möjligheten att få banan dragen ned till Södertälje. Ja, det skulle ju vara mycket angenämt att kunna efterkomma den önsknigen, men herrarne kunna se på det kungl. förslaget, hvori det framhålles, att om man för att tillmötesgå denna sak skaffar Södertälje en station vid stambanan och går på en hög bro öfver kanalen, så medför det den lilla treffliga kostnaden af 5,400,000 kronor. Jag frågar, om de mål, som man här vill vinna, nämligen dels att komma ned till Södertälje med stambanan och dels underlätta trafiken på Södertälje kanal, äro af den beskaffenhet, att det är skäl i, att staten bör underkasta sig en så stor uppoffring. För min del har jag icke kunnat finna det. Och jag vill nämna, att det är tredje gången, jag har äran att vara med om denna frågas behandling.

Första gången kom frågan fram, då Kungl. Maj:t begärde utsträckning af dubbelspåret till Igelsta, och den behandlades då äfven af statsutskottet på riksgäldsafdelningen. Då voro vi alla öfverens om, att hvad som där föreslogs eller den s. k. härnålskroken, som skulle kosta 5,400,000 kronor, icke var möjligt att bifalla. Man afvisade saken. Man behandlade icke själfva denna fråga, utan man afslog framställningen om dubbelspåret förlängning. Sedan detta afslag blifvit känt och Kungl. Maj:t hade satt till den stora bangårdskommittén för att behandla frågan om införandet af västra stambanan till Stockholm, i hvilken jag var ledamot, gaf Kungl. Maj:t denna kommitté i uppdrag att äfven behandla frågan om, hur man skulle komma öfver Södertälje kanal på ett hyggligt sätt. Hos kommittén gjorde sig samma uppfattning gällande som i utskottet. Vi hade med oss där en framstående ledamot från Södertäljetrakten, som var insatt just för denna fråga. Men äfven han med sitt klara förstånd ansåg, att man icke kunde anmoda svenska staten att göra en uppoffring af 5,400,000 kronor för hvad som här föreslås. Kommittén gjorde upp fem olika alternativ för detta ärende, af hvilka alternativ reservanterna nu upptagit det ena, men yttrade sig på samma gång så, att här var det icke ett så beskaffadt behof för närvarande, att man kunde nedlägga sådana summor, som här voro i fråga. Nu ligger frågan före för mig för tredje gången, och jag har icke kunnat komma till någon annan uppfattning. Jag vill då först och främst upphålla mig vid, huruvida det kan vara lämpligt att för Södertälje kanals trafiks skull göra denna anläggning.

Hurudan är Södertälje kanal? Jo, den är en mycket smal och dålig kanal. Den är så smal, att båtar icke kunna mötas i kanalen

och att blott fyra båtar kunna passera kanalen i timmen. Och sålunda kan det aldrig blifva tal om att föra större båtar genom kanalen, utan enda möjligheten för detta är, att Södertälje kanal ombygges. Den frågan har också verkligen varit under behandling på så vis, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för några år sedan gaf major Broomé i uppdrag att föreslå en möjlig reglering af Malaren och dess utlopp, och i detta förslag har major Broomé framlagt ett förslag till ombyggnad af Södertälje kanal utan några stora dimensioner, men dock så, att man kunde kalla den en farled. Nu kan man icke kalla den så en gång. Och den ombyggnadskostnaden belöpte sig till 4,650,000 kronor. För så vidt man kan förstå, och ehuru denna fråga varit länge under behandling, har Kungl. Maj:ts regering icke ansett sig kunna komma fram med ett förslag till ombyggnad af Södertälje kanal, då det skulle medföra så stora kostnader. Det var också ett af skälen, hvarför bangårdskommittén icke ansåg sig böra lösa frågan om den nyss omtalade öfvergången af kanalen, emedan man sade, att Södertäljeborna själfva icke veta, hvar deras kanal skall ligga. Och skola vi lägga ut kostnader för att komma öfver den på lämpligt ställe, så kan man ju göra på detta sätt, mina herrar, som här är af Kungl. Maj:t föreslaget, ty det medför, att bron blir så hög, att man kan gå under den, hvar helst man vill. Kanalfrågan är emellertid icke löst.

Men hurudan är trafiken i Södertälje kanal, för hvilken man nu anmodar oss att göra dessa uppoffringar? Jag har nämnt för herrarne, huru många båtar, som kunna gå den vägen, men börja vi att granska, hurudan den trafiken är, som måste passera Södertälje kanal, så befinner det, att större delen af denna trafik går på pråmar med bogsering, och de s. k. skutorna, som gå där, försvinna allt mer och mer. Och det är naturligt, ty man kan icke vilja vänta på att godset blåses fram, utan följderna är, att skutgodset kommer att gå öfver på stora pråmar med bogsering. Och dessa passera svängbron, sådan den nu är, obehindradt. Det återstår sålunda de ångbåtar, som anse sig hafva fördel af att passera Södertälje kanal. Och dessa äro för närvarande, såvidt jag fått uppgift därom, hufvudsakligen Göta kanal-båtarne, Norrköpingsbåtarne och Gottlandsbåtarne. Göta kanal-båtarne måste ju gå den vägen, och dem kan man icke bli af med. Men här äro redan åtskilliga åtgärder vidtagna, hvaraf man får antaga, att om de icke göra Södertälje kanal alldeles obehöflig, så medföra de dock, att den kanalens trafik icke kommer att stegras, nämligen först och främst att Stockholms kommun nästan så godt som beslutit en ny farled genom Hammarby sjö. Beslutet är visserligen icke fattadt ännu, men det är så stora åtgärder redan vidtagna, att man icke längre kan tvifla, att detta inom ganska kort tid blir en verklighet. Stockholms kommun har där inköpt stora tomtarealer för betydliga belopp. Stockholms kommun har flyttat sin stora vattenledning till en annan plats. Planen för genomfarten vid Hammarbysjön är redan färdig, och då bör man ju kunna antaga, att Hammarbysjöns genomfartsled kommer ganska snart till stånd. Hur ställer sig saken då?

*Omutläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)*

*Omutläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Förna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)*

Enligt de uppgifter, som lämnats mig i byggnadskontoret här i Stockholm, förhåller det sig så, att Gottlands- och Norrköpingsbåtarne redan nu anses hafva för små dimensioner, men de hafva dessa små dimensioner för att kunna gå genom Södertälje kanal. Men om Hammarbysjö-kanalen blir färdig, blifva båtarne byggda större och kunna därför gå med större hastighet. Och de komma med all sannolikhet icke att passera Södertälje kanal, utan Hammarbysjön. Här är vidare under behandling den stora frågan om genom-brytande af Moranedet, som, efter hvad jag nyss fått upplysning om, är af mycket stor betydelse, då det gäller tiden att komma från dessa kuststäder till och från Stockholm. Den farleden kommer att blifva mycket genare, så att Södertälje kanal kommer icke att medföra någon nämnvärd tidsvinst för dessa båtar.

Med detta har jag velat visa, att man naturligtvis bör taga hänsyn till Södertälje kanal såsom trafikled, men att man icke bör öfverskatta denna trafikled därhän, så att man gör hvilka uppoffringar som helst. Det är från denna synpunkt, som reservanternas utgått, då de för sin del tagit sig friheten att föreslå, att man för närvarande skulle låta stambanan ligga, där den ligger, att man skulle låta Saltskogs station ligga, där den ligger, och att man skulle ombygga den nuvarande banan till en dubbelspår och få en ny bro, men på samma gång vidga kanalen så, att fartyg skulle kunna gå genom svängbrons öppningar i båda riktningarne. Det är ju alldeles riktigt, som man säger, att frågan för Södertälje kanal blir icke därigenom löst, men om herrarne se på siffror, som här föreligga, så är det dock så, att det förslag, som reservanternas förordat, slutar på en summa af 2,252,000 kronor, då däremot den kungl. propositionen slutar på 5,400,000 kronor.

Om jag nu icke endast fäster mig vid sjelfva slutsiffrorna, utan också fäster mig vid de där linjernas blifvande beskaffenhet, som ur järnvägsteknisk synpunkt skulle trafikeras, så finner jag, om jag jämför reservanternas förslag med Kungl. Maj:ts förslag, på kartan, att det namn, som Kungl. Maj:ts proposition redan länge haft, nämligen hårnålskroken, fullkomligt gör tjänst för namnet. Det är en återvändsgränd, som går i skarpa kurvor och som medför en förlängning af stambanan på öfver 3 kilometer i båda riktningarna. Man frågar sig: är detta ett sätt att lösa denna fråga? Enligt mitt förmenande är det det sämsta sättet. Och skall jag underkasta mig sådana uppoffringar och sådana olägenheter, som här förefinnas, måste de mål, jag sträfvar efter, vara större än detta. Och jag har icke rättighet att bara tänka på Södertälje kanal för sig, utan jag får lof att tänka på, huru Södertälje kanal verkar såsom trafikled bland alla de andra leder, hvilka här äro möjliga för den sjötrafik, som skall tillgodoses från Mälaren till Östersjön. Då stannar man ovillkorligen vid den uppfattningen, att man icke kan efterkomma denna önskan att på denna omväg gå öfver Södertälje kanal på en fast bro, där då den viktiga staden Södertälje skulle få en station vid stambanan.

Men så säger man, såsom äfven påpekades af herr statsrådet: vi skola icke låta de stora tagen, våra kurirtåg eller våra viktiga matvarutåg, som icke behöfva stanna vid Södertälje, gå den vägen, utan vi skola behålla den gamla linjen och köra på den och gå på den gamla svängbron, och dessutom skola vi köra på den här härnålskroken. Hvad tro herrarne, att detta bevisar? Då har man ju själf medgifvit, att man anser, att de olägenheter, som härnålskroken innebär, äro så stora, att man icke kan använda den för tåg, som hafva någon betydelse. Och vi böra väl icke trafikera två järnvägs-linjer i stället för en? Hvad tro herrarne, att detta kommer att kosta?

Om utläggning af ytterligare ett järnvägs-spår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.
(Forts.)

Med detta tror jag mig hafva visat, att reservanterna i afseende å sitt förslag hafva gått till sitt arbete i den fulla förhoppningen, att frågan genom reservanternas förslag på ett mycket nöjaktigt sätt nu kan lösas.

Man har försökt att skrämman oss med, att om detta göres, kommer Södertälje kanal att stämman staten för det intrång, som järnvägstrafiken kommer att göra på kanalen. Hvad det beträffar, ber jag att få hänvisa till betänkandet. Den frågan var också föremål för bangårdskommitténs behandling. När man granskar den frågan, finner man emellertid, att Södertälje kanal icke har någon rättighet. Den kan nog stämman, men det är mycket osannolikt, att kanalen vinner, i synnerhet när Södertälje kanal skall visa, att det intrång, som den nya svängbron medför, är större än det intrång, som nu sker på kanalen. Jag tror, att den frågan behöfver man icke taga hänsyn till, utan att vi hafva att taga hänsyn till, huru dubbelspåret skola gå fram. Det är icke möjligt att här lägga ned 5,400,000 kronor för att bygga banan 3 kilometer längre. Hur skall då frågan lösas? Jo, vi reservanter hafva sökt lösa frågan på detta sätt.

Det är mycket smickrande för reservanterna, att herr statsrådet har velat hedra oss genom att i sitt föredrag uteslutande ägna oss sin uppmärksamhet, men icke vänt sig mot utskottet, som föreslagit, att hela frågan skall afslås. Det är dock ett bekvämt sätt att gå till väga. Man kan ju nu för tredje gången ställa sig på rent afslag, ty då riskerar man blott, att förslaget, såsom Tors bockar, kommer igen. Men huruvida det är klokt att låta denna viktiga fråga uppskjutas, att låta denna viktiga fråga att få fram dubbelspår på västra stambanan hvila, i all synnerhet när Norrköpingsbanan öppnas för trafik, det lämnar jag därhän. För min del skulle jag tro, att reservanterna sökt att på sitt sätt lösa frågan så godt som det varit möjligt.

Det har vidare, såsom nu skett i herr statsrådets yttrande, framhållits såsom bevis på, hvilken hänsyn man måste taga till kanaltrafiken, att 567,000 ton varor framföras genom kanalen under bron, och detta jämför man med den årsvikt, som går på stambanan. Men det skulle vara roligt att veta, huru mycket af dessa 567,000 ton går på prämar med bogsering och huru många ton därpå gå på ångbåtar. Jag föreställer mig, att den viktigaste delen af denna

*Omutläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)*

trafik går på pråmar, som bogseras. Det är den naturligaste utvecklingen för alla kanaler.

Jag kommer nu till en annan synpunkt, som af järnvägsstyrelsen är starkt berörd och det är, hvad hinder en svängbro utgör för statens järnvägstrafik. Det vill väl ingen människa bestrida, att en svängbro alltid är till hinder för trafiken på en järnväg, men vi kunna icke undgå att använda en svängbro här. Det finnes för öfrigt så många svängbroar i Europa på sträckor med mycket större trafik, än denna del af statens järnvägar har, att jag föreställer mig, att man icke behöfver rygga tillbaka för detta. Om järnvägsstyrelsen får en svängbro med dubbla spår öfver Södertälje kanal, skola inga svårigheter möta för statens järnvägar att med signalapparater och elektriska svängningsapparater sköta den bron så bra som hvilken annan svängbro som helst. De invändningar, som gjorts om motsatsen tillbakavisar jag bestämdt, ty att man skall kunna med fullkomlig säkerhet trafikera en dubbelspårig järnväg, äfven när där finnes en svängbro, därom råder intet tvifvel. Vi hafva i utskottet tagit del af anordningarna med trafiken på broar öfver Nord-Ostersjökanalen, men herrarne vilja väl icke jämföra Södertälje kanal med Nord-Ostersjökanalen. Jag föreställer mig, att jämförd med Nord-Ostersjökanalen, skulle Södertälje kanal taga sig ut som ett dike. Men öfver denna Nord-Ostersjökanal finns det tre svängbroar, af hvilka två äro trafikerade af järnvägar, och det har gått med sådana anordningar i 15 år, utan att man hört talas om några olägenheter däraf. Nu är det visserligen sant, att dimensionerna på Nord-Ostersjökanalen redan hafva visat sig för små, och att man därför håller på att bygga om denna kanal. Vid denna ombyggnad är det ifrågasatt att göra en sådan krok, som herr statsrådet omnämnde, för att man skall kunna komma öfver kanalen utan svängbroar, men då man på detta sätt så länge begagnat svängbroar där, så bevisar det, att den metoden också bör kunna tillämpas hos oss. Jag tror, att herrarne kunna med samma lugn resa på nattågen, när de gå öfver den dubbelspåriga svängbron, som herrarna haft, när de gått öfver den enkelspåriga, och jag har fullt förtroende för järnvägsstyrelsen, att om den får sådana arangemang vidtagna, skall den med fördel kunna trafikera denna linje utan att behöfva på järnvägarnas redan förut svaga budget taga upp ytterligare 5,400,000 kronor.

Efter hvad jag nu yttrat vill jag blott nämna, att afdelningen i utskottet dock enhälligt framlagt samma förslag, som de sex reservanterna gjort till sitt, och afdelningen gjorde det i den fulla öfvertygelsen, att man bäst gagnade frågan genom att använda en sådan utväg, och att en lösning af frågan vore möjlig därigenom att penningar redan nu beredas åt Kungl. Maj:t, för att Kungl. Maj:t må kunna sätta i gång arbetet med dubbelspåret. Detta anser jag nämligen för min del vara så behöfligt, att det icke längre bör uppskjutas.

Jag ber för min del att få yrka bifall till den af grefve Wachtmeister m. fl. afgifna reservationen.

Herr Richert: Det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget är i tekniskt afseende synnerligen lyckligt. Södertälje stads bangårdsfråga löses på bästa möjliga sätt, och korsningen mellan järnvägen och kanalleden är ordnad så, att trafiken på den ena leden kan fortgå obehindradt af trafiken på den andra. Emot förslaget tala de ganska höga anläggningskostnaderna, den afsevärda förlängningen af statsbanan, det fula planläget och den ogynnsamma lutningen. Men såsom herr statsrådet nyss anförde, har man flera exempel på dylika »härnålskrokar» och i Rendsburg går järnvägen i 360 graders vinkel mot sin förra sträckning emot 180 graders vinkel här. Hvad som nog försvagat Kungl. Maj:ts förslag är den därtill fogade önskan, att den gamla bron skulle bibehållas, hvilket naturligtvis i någon mån reducerat det storslagna och enkla i anläggningen.

Sex reservanter förorda nu, att den gamla linjen bibehåller sin plan och profil. Denna anordning blir tydligen billigare, men kan icke anses som en fullgod lösning af trafikproblemet i dess helhet. En svängbro öfver en lifligt trafikerad kanal är en styggelse. Den förminskar banans trafiksäkerhet och kanalens trafikmöjlighet. Ju mer järnvägen trafikeras, desto mer ökas svårigheterna att trafikera kanalen, och jag vågar antaga, att efter ganska få år skulle svårigheterna ha ökat ända därhän, att bron endast skulle komma att hållas öppen under en mycket kort del af dygnet. Den bro, som man bygger såsom en svängbro, kommer i realiteten att bli en fast bro. Det är möjligt, att det för sjötrafiken i sin helhet mellan Mälaren och Saltsjön skulle vara tillräckligt med en öppning för mastade fartyg här vid Stockholm. Öfver Tysklands kanaler finnes icke en enda svängbro och icke en enda hög bro, utan broarna äro fasta på fem meters höjd, oaktadt trafiken där har mångdubbelt större intensitet. För kanalbolaget skulle emellertid en sådan anordning medföra ruin, och äfven om staten har juridisk rättighet att praktiskt taget afstänga kanaltrafiken, bör man väl ifrågasätta en moralisk skyldighet hos staten att lämna kanalbolaget vederlag. Att bibehålla kanalkorsningen på dess nuvarande nivå synes mig därför icke böra ifrågasättas, med mindre än att staten inlöser Södertälje kanal. I statens hand skulle denna trafikled kunna bli en mäktig pulsåder i vårt kommunikationssystem, och jag tror också, att det skulle bli en relativt god affär för staten.

Det är under förhoppning att få en utredning i detta afseende som jag ber att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Grefve Lagerbjelke: Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har förut uttalat hvad jag anser vara att säga i denna fråga. Såsom i viss mån representant för Södertörn har jag dock velat yttra några ord till förmån för den lösning af frågan, som motsvarar Södertälje stads och kanals intressen.

Jag anser då, att, om man utgår från att svängbro öfver kanalen ej kan bibehållas, utan att fast bro på segelfri höjd måste anordnas, detta ej kan lämpligen ske på annan plats än den föreslagna, hvar-

*Omställning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)*

Omnäggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer^{m. m.} med då äfven är förenad den förmånen, att stambanan kommer att dragas ned till Södertälje stad med *en* station därstädes.

De sex reservanterna säga nu bland annat: »Det synes emellertid med skäl kunna sättas i fråga, om kanalfartens tillgodoseende verkligen är en angelägenhet af den betydelse, att den bör från statens sida påkalla den stora uppoffring af flera miljoner kronor som det framlagda förslaget innebär.» Ja, att det är en stor kostnad är obestridligt, men civilministern har redan reducerat de ökade kostnader, som dessa reservanter talat om, från flera miljoner till cirka 2 miljoner, och det är ju en afsevärd skillnad. Fördelarne för Mälardalens uppland af kanaltrafikens behöriga tillgodoseende äro äfven betydliga och kunna svårigen evalveras i penningar. Vidare ha reservanterna icke alls vidrört frågan om Södertälje kanals juridiska och moraliska rättigheter i detta afseende. Såvidt jag har mig bekant, tillgick det så, när staten fick rätt att framföra sin bro öfver kanalen, att dåvarande chefen för statsbanebyggnaderna, friherre Ericson — det var år 1859 — aflät en skrivelse till direktionen för Södertälje kanal med anhållan om tillstånd att få anlägga en järnvägsbro öfver kanalen. Härpå svarade direktionens ordförande i ett handbref till friherre Ericson, att detta kunde gå för sig. Om det förhåller sig så, är det en ganska klen rättsgrund staten har; ty icke kan väl kanalen härigenom ha frånhandt sig rätten att, i den mån det är för kanalen behöfligt, få bedrifva trafiken, men detta torde för närvarande, efter hvad man visat, vara så godt som omöjligt och synes blifva ännu omöjligare.

Här har framhållits, att trafiken genom Södertälje kanal skulle kunna åtminstone delvis ersättas genom den tilltänkta Hammarbyleden. Men civilministern har redan förut visat, att den kanaleden icke är en ersättning — åtminstone icke en fullgod sådan — för den trafik, som kommer söderifrån, och jag tror, att äfven Riksdagen bör taga den frågan med en viss försiktighet. För närvarande är Hammarbyleden, åtminstone i hufvudsak, en fråga för Stockholms stad, ett stockholmsintresse; men skulle så vara, att Södertälje kanal tilltäcktes, så komme det nog icke att dröja länge, förrän Hammarbyledens upptagande blefve ett statsintresse, och att detta för staten skulle medföra betydliga kostnader, är ju utom all fråga.

Vidare ha dessa reservanter här framhållit, att utvecklingen på sjöfartens område synes tendera till, att prämtrafiken alltmer ökas; och den näst siste talaren har i sitt anförande här ifrån talarstolen påstått, att större delen af trafiken genom kanalen redan går på pråmar och att utvecklingen visar på en alltmera ökad prämtrafik. Till en början vill jag då anmärka, att efter de upplysningar, jag erhållit, skulle prämtrafiken på denna kanal för närvarande dock endast utgöra 15 procent af hela den godstrafik, som går genom kanalen, således endast en ringa del däraf. Godstrafiken i sin helhet uppgick enligt en mig tillhandakommen uppgift för år 1907 till icke mindre än 450,000 ton, och detta är ungefär dubbelt mot den godsmängd, som forslas på stambanan ofvanför kanalen. Jag nämnde, att den näst siste talaren väl mycket framhöll prämtrafikens be-

tydelse, men det synes mig, som om han icke vore fullt så säker på sin sak, då han i denna del gick med på reservationen. Denna innehåller nämligen följande: »Da vidare utvecklingen på sjöfartens område mer och mer synes tendera därhän, att prämar med bogserare träda i stället för segelfartyg, synes det utskottet icke vara osannolikt, att trafiken vid Södertälje kanal framdeles i vida större omfattning än nu är fallet kommer att utgöras af prämar och mindre ångbåtar, som kunna passera genom kanalen utan att svängbron öppnas.» Såväl uttrycket: »synes tendera» som vändningen »synes det utskottet icke vara osannolikt» vittna icke om någon större öfvertygelse hos reservanterna.

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Sarna järnvägsstationer m. m.
(Forts.)

Skulle nu, såsom den siste talaren föreslagit, en utredning komma till stånd om statsinlösen af Södertälje kanal, så kommer frågan i ett helt annat läge. Men jag kan i det fallet icke underlåta att i likhet med civilministern framhålla, att det förefaller något inkonsekvent att ena dagen bevilja öfver 20 miljoner kronor för en kanal och den andra dagen, när fråga är om en annan kanal, om icke strypa, dock, såsom den siste talaren afsåg, degradera den till en prämkanal. Jag kan för min del icke inse, att denna utredning kan vara behöflig, helst den siste talaren framhållit betydelsen af Hammarbykanalen och dess samband med frågan, men jag, efter hvad jag förut anfört, icke har samma uppfattning om denna sista kanal som han, utan särskildt hyser stora betänkligheter med afseende på kostnaden därför ur statssynpunkt.

Beträffande nu Södertälje stads intressen, kan man ju säga, att Södertälje stad under många år gått framåt, oaktadt sin dåliga ställning till stambanetraffiken; och är det väl hos denna kraftigt framåtgående stad ett berättigadt intresse, att, när nu omläggning skall ske af järnvägen, den sker på sådant sätt, att staden skäres af stambanan och får en egen station inom sitt område. Södertälje stad har redan gjort och är fortfarande villig att göra stora uppoffringar för att möjliggöra dessa stadens önskemål; och kan därför denna fråga icke i någon mån anses hänga på åtgöranden från staden Södertälje.

På grund af den ståndpunkt, jag har i denna fråga, är det för mig tämligen likgiltigt, ifall Igelstalinjen eller Glasbergalinjen emellan Rönninge och den föreslagna fasta bron öfver kanalen skulle komma till stånd. Jag tror dock, att det vore skäl att taga Kungl. Maj:ts förslag på den grund, att det alltid blir uppskof, om utredning skall göras angående Glasbergalinjen. Detta uppskof är svårt, då dubbelspåret så snart som möjligt behöfver komma till utförande på denna del af banan. Men jag vill äfven framhålla, att under den tid utredningen kräfver, kommer utan tvifvel spekulationen att taga fart på en del områden särskildt i trakten af den nya bron, där stambanan skulle komma att gå fram. Man har redan nu börjat inköpa mark där i syfte att spekulera med marken och tomterna. Ett uppskof skulle därför helt säkert komma att kosta staten högst betydligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Omutläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)

Grefve Taube: Herr Fränckel slutade sitt anförande med att yrka bifall till reservanternas förslag. Jag tackar honom så mycket, ty jag är också reservant, men som han nu talade emot min reservation, så skall jag be att få yttra några ord till svar.

Jag vill då föra in frågan i en helt annan riktning, än den förut gått i. Herr Fränckel har velat framhålla, att detta alltihop är gjordt för Södertälje stad, och äfven den siste talaren talade mycket om Södertälje stad. Jag för min del har uppfattat detta, som om det vore en fråga för *statens järnvägar*, och som om frågan om Södertälje vore en bisak som tillkommit. Kan man på samma gång hjälpa staden något, är det godt och väl, men hufvudsaken är, att statsbanan får en kanalöfvergång, som är väl vald samt lyckligt och ordentligt ordnad. Herr Fränckel yttrade, sedan han redogjort för hvad vi hade för dubbelspåriga bandelar, något om, hur det skulle ha varit, för så vidt vi icke haft Södertälje kanal. Ja, det kan han ju säga! Då hade frågan varit ofantligt lätt löst! Men nu finnes Södertälje kanal och då får man försöka att klarera den frågan. Han nämnde också, att öfverste Ericson varit med om denna fråga och icke fäst något afseende vid kanalens och stadens intressen. Det vill jag icke yttra mig om, men jag tror, att hade öfverste Ericson, då han hos kanaldirektionen anhöll om att få till stånd en öfverenskommelse angående kanalöfvergången och då framhöll, att kanalen skulle öfvergås af fyra tåg dagligen — hade han då, säger jag, själf trott, att det en gång skulle bli 54 tåg dagligen, så undrar jag, om såväl han som kanaldirektionen arrangerat det på detta sätt. Det tror jag icke. All aktning åt den gamle skicklige järnvägsbyggaren, men vi få väl ändå erkänna, att tiderna förändrats och att det uppstått en del kraf på trafikens skötsel, hvilka hvarken han eller hans ingenjörer kunde tänka sig. Men icke tror jag, att öfverste Ericson hade velat vara med om att förstöra kanalen, ty själf var han ju kanalbyggare.

Herr Fränckel har också påpekat, att han stått på samma ståndpunkt tre gånger, då frågan varit före. Ja, beklagligtvis ger jag honom fullkomligt rätt däri. Det är alldeles sant! Det har han gjort. Men sedan nämnde han, att det var en annan aktad ledamot, en man från Södertäljetrakten, som äfven funnit, att det icke var något i den saken att göra. Häri vill jag icke gifva honom rätt, ty såsom jag uppfattat saken, så böjde sig denne ledamot uti kommittén, där vi sutto tillsammans, för vår mening och gjorde icke något särskildt yrkande, då han ansåg, att det var önskvärdt, att det stora förslaget angående västra stambanans inledande till Stockholm icke skulle bli undanskjutet, och ansåg, att det icke skulle vara lämpligt att ytterligare komma fram med ett kraf på fem och och en half miljoner kronor utöfver de femtiosju miljoner kronor, som förslaget gick löst på. Därför afstod han från att reservera sig, och vi skrefvo i utskottsbetänkandet, att frågan i denna del icke borde blifva föremål för någon närmare behandling för ögonblicket. Huru Stockholms bangårdsfråga ligger, är en sak för sig, men andra

omständigheter hafva nu inträffat, som nödvändiggör, att något här måste göras.

Jag vill ärligen bekänna, att det, som jag tycker är svagt och — jag säger det uppriktigt — det, som jag icke tycker om hos det kungl. förslaget, det är, att det gamla spåret skall bibehållas. Det får jag verkligen säga, att jag icke skulle velat sätta mitt namn under, ty säga hvad man vill, så innebär detta en risk och risken är och blir stor. Herr Fränckel sade, att anordningarna vid svängbron kan man klarera med förreglingar, elektriska ledningar och signalanordningar. Ja, bevars, intill den dagen, då de icke verka och något inträffar! Är det så, att det skulle bli, såsom i den andra reservationen är föreslaget, ja, då äro pengarna bortkastade, så sant som jag står här! Ty i samma ögonblick som Riksdagen bifaller det förslaget, är man på det klara med att dessa pengar äro alldeles borta inom några få år. Man har sagt, att det går ju ännu med svängbron, och då kan den nog räcka i 20 eller åtminstone 15 år till. Nej, mina herrar, det går fort nu för tiden! Det räcker icke så länge med sådana anordningar, utan skall man välja på dessa förslag, så får man allt taga något annat, och jag erkänner, att man verkligen kan stå tveksam, om man skall välja Glasbergalinjen eller, såsom herr Fränckel kallade den, »hårnålskroken». Men jag är icke alls rädd att hänga upp mig på den kroken! Jag tror, att den innebär det rätta, det bästa och det billigaste sättet att lösa frågan, och jag tror, att det förslaget är det förmånligaste, ty i det förenas allt. Därför har jag gått med på Kungl. Maj:ts förslag, ehuru jag erkänner, att från järnvägsteknisk synpunkt Glasbergalinjen verkar mera tilltalande. Dock förutsätter, enligt min uppfattning, Glasbergalinjen ovillkorligen, att man skall trafikera linjen ned till Igelsta, ty ehuru jag, såsom jag sagt, i denna fråga icke fäster afseende vare sig vid Södertälje eller vid Igelsta, anser jag dock, att man måste söka tillgodose den trafik, som under nuvarande förhållanden där uppstått och som ovillkorligen väntar på att få åtnjuta förmånerna af järnvägen. Men längre vill jag icke gå, det är min uppfattning af saken, och en svängbro är enligt min åsikt farlig. Det vill jag också hafva sagdt här. Det är nog godt och väl, att ingen olycka har hänt, men skola vi vänta, tills det händer någon olycka, då tror jag, det blir för sent. Och jag kan säga herrarne, att olyckstillbudena ha varit många. Jag har varit trafikdirektör på denna linje i alltför många år för att icke veta, huru oerhördt svåra tillbud, som varit där. De ha afvärjts genom påpasslighet, men en gång kan det inträffa vid ett eller annat tillfälle, att det slår slint.

Sedan säges det, att om man bygger en ny dubbelspårig bro, så kunna många båtar gå under bron. Men jag vill tala om för herrarne, att det varit många tillbud, då båtarna varit nära att köra på den här svängbron. Att sköta en sådan är mycket svårt, och går nu herr Fränckels och medreservanterns förslag om en dubbelspårig svängbro igenom och denna bro blir påkörd af ångbåtar, då blir det roligt att besörja trafiken där! Jag tror, att skall man göra något,

Omställning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer
m. m.
(Forts.)

Omulläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)

så bör man taga steget fullt ut och icke onödigtvis kasta bort en hop pengar, som vi sedan aldrig få igen.

Herr Richert gick med på förslaget, men nämnde något om att inlösa kanalen. Ja, det är ju ett sätt, det skall jag gärna gå in på, men om staten löser kanalen, antager jag, att pretentionerna därpå bli större, än hvad de nu äro, ty säga hvad man vill, så lär väl, därest staten blir ägare af kanalen, det icke gå på annat sätt än att staten måste lägga ned betydliga kostnader därpå, och vidare blir det statens affär att besörja trafiken där.

Det har också framhållits, att vi icke behöfva förfara så, som Kungl. Maj:t föreslagit, och bygga en hög bro, och man har gjort jämförelse med en del broar, som finnas på kontinenten. Ja, jag vet också, att sådana broar finnas där, men jag vill säga, att skillnaden är dock den, att vid de stora kontinentens kanaler finnas icke dessa stora vatten på båda sidor, där kanalen går fram. Södertälje kanal är icke egentligen en kanalled, utan en passage mellan två vatten. Den är till för att leda igenom den trafik, som kommer från dessa vattendrag, och därför tror jag också, att det är svarare för staten att med fördel lösa in kanalen och sedan trafikera den.

Nu säger man här, att den där »hårnålskroken», som den kallas, är ful. För det första tycker jag nu icke att den är så ful, men det är ju icke något bevis. Men om den blir byggd, och herrarne komma att åka på den, så komma herrarne icke att se den, ty så stor är den. Herrarne komma icke att märka, att kroken finnes till. Att den ser så stor ut, beror blott på kartans skala. Hade man tagit en större skala, så hade den aldrig märkts. Jag tycker emellertid icke, att det gör något, men jag tycker, att man genom denna sträckning vinner så orimligt stora fördelar. Man får där allt förenadt, såväl den trafik, som man kan upptaga från Igelsta, och den trafik, som kommer från Södertälje stad, hvilken trafik icke är att förakta. Denna trafik får jag på själfva stambanan. Dessutom finnes det för närvarande en s. k. station, som heter Södertälje station. Efter detta förslag skulle den ju komma att ligga kvar ungefär så som den är. Ja, det är omöjligt, det vill jag säga herrarne med detsamma! Det går icke, ty det är så trångt på den platsen, att under de år, jag varit trafikchef, har man oupphörligen väntat på att få ett annat förslag, och man har sökt i afvaktan härpå reda sig med de förhållanden som varit. Men det är lifsfarligt och svårt på denna plats, ty Södertälje har vuxit och blifvit ett industrisamhälle med växande trafik. Hvar skall man då lägga stationen? Vi kunna icke gå ut i Maren, ty då stänga vi sjötrafiken. Fråga har varit att lägga den på de s. k. Ekenbergska gårderna, där det finnes plats för den. Skulle nu förslaget om den fasta bron gå igenom, är det enligt min tanke ingenting annat att göra än att statens järnvägar nästa år få gå in med en framställning och säga: Vi kunna icke reda oss med trafiken vid Södertälje, utan nu skola vi be att få lägga en godsstation på den plats kartan föreslår, ty nu går det icke längre på detta sätt. Men då tror jag icke, att Södertälje stad är så villig till de uppoffringar, som den nu vill göra

för att komma in till statsbanenätet, om den blott skulle få en godsstation där, utan då komma nog våra besparingar på bron att få stoppas ned på de Ekenbergska gårderna och där komma de sedan att ligga till största delen.

Som frågan nu står, och då det är alldeles nödvändigt, att något göres, så får jag säga, att denna Glasbergalinje har sina fördelar endast under förutsättning, att vi därvid icke gå miste om trafiken till Igelsta, som är ett stort samhälle och därför kommer att tillföra statsbanan en betydande trafik. Men jag kan icke neka till, att jag är mycket tveksam beträffande kostnadsberäkningarna för Glasbergalinjerna, ty där äro vi inne på mark, som går mellan vattendrag, så att där är det bottenlöst, liksom det visade sig vara på den plats, där Saltskogs station byggdes. Då spettade man — och spetten försvunno, de ramlade ned allihopa, och sådant kan man vänta sig äfven här. Men på den sträckning, som är af Kungl. Maj:t föreslagen, är det utmärkt god mark att gå fram på och vid detta förslag finns det åtminstone sannolikhet för, att icke kostnadsberäkningarna skola öfverskridas.

Frågan måste lösas, och det hjälper icke med att gå fram och tillbaka. Men, mina herrar, det säger jag — förlåt mig, att jag säger ifrån — hvad herrarne göra, så anlägg icke en dubbelspårig svängbro öfver kanalen!

För min egen del ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Den siste ärade talaren är jag mycket tacksam icke för det slut, hvartill han kom, utan därför att han öppet och ärligt erkände det såsom en ytterst svag sida i den kungl. propositionen, att enligt järnvägsstyrelsens och naturligtvis äfven Kungl. Maj:ts mening, på samma gång denna s. k. hårnålskrok konstrueras och trafikeras, den gamla banan skulle bibehållas, såsom den är, med därvarande svängbro, och på denna bana både hastiga tåg och stora godståg framdragas. Det är ganska förvånande, att, när grefve Taube insett det ytterst betänkliga i detta, han ändå har kunnat yrka bifall till den kungl. propositionen. Men han har naturligtvis gjort det, därför att han liksom vi alla finner denna fråga mycket svårlöst och inser, att det är mycket svårt att komma till ett riktigt godt slut på densamma. Han och vi alla äro på det klara med, att det behöfs dubbelspår mellan Rönninge och Järna; det är blott fråga om, huru det skall läggas.

När herr statsrådet och chefen för civildepartementet i början af denna diskussion talade om, att det förslag, reservanterna här framlagt, med en dylik svängbro för all framtid skulle hindra kanaltrafiken, tror jag, att han på sitt tal hade fått ett mycket bra svar, om han varit inne, då herr Fränckel hade sitt anförande, och jag vill blott upprepa så mycket, som att enligt reservanternas förslag komme svängbron att blifva mycket bättre för kanaltrafiken än såsom det nu är. Det är visserligen sant, att då trafiken ökas, komme ju det hinder, som alltid en svängbro utgör för kanaltrafiken,

*Om utläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)*

Omutläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Bönninge och Järna järnvägsstationer
m. m.
(Forts.)

att äfvenledes ökas, men det finnes dock möjlighet att genom elektriska hjälpmedel och på annat sätt göra anordningarna vid en svängbro bättre och således lämpligare för kanaltrafikens behof. Det är således icke riktigt, när herr statsrådet med hänsyn till detta förslag konstruerar fram en fara för att inom kort hela kanaltrafiken komme att strypas. Om herr statsrådet, såsom han naturligtvis gjort, genomläst reservationen, har han nog funnit, att reservanterna icke tänkt sig, att detta förslag skulle gifva anledning till en för all framtid bestående anordning, men de hafva tänkt sig, att för ett afsevärdt antal år framåt det skulle vara ett mycket acceptabelt förslag. Det är ju naturligt, att man i en framtid kommer till en fast bro. Skillnaden i pris vill herr statsrådet visserligen reducera till ett par miljoner; jag tror dock, att vi icke få det att stanna vid mindre än tre miljoner, och med tanke på räntorna å anläggningkostnaden är detta ett ganska stort belopp, som icke får bagatelliseras.

Herr statsrådet talade vidare om, att det var honom bekant, att de, som nu representera Södertälje kanals intressen, skulle väcka rättegång för att få privilegierna af 1806 godkända och för att trafiken genom kanalen måtte blifva alldeles oförhindrad. Ja, jag tycker det vore mycket bra, om rättegången väcktes snart, så att vi finge denna sak klarerad, men herr statsrådet tänker visst icke på, att Kungl. Maj:ts och järnvägsstyrelsens nu föreliggande förslag också skulle hindra trafiken precis på samma sätt, fast icke i så hög grad som reservanternas, så att det är ju mycket troligt, att kanalstyrelsen, äfven ifall detta förslag blir genomfördt, kommer att väcka process mot kronan, och då få vi den saken klar.

Nu innehålla 1806 års privilegier, att passagen skall vara fri genom kanalen, men detta kan ju anses innebära, att ifall det nu bygges en större och bättre kanal, som möjliggör för större fartyg att passera, böra också dessa kunna gå fram, och då är frågan den, om den af Kungl. Maj:ts och järnvägsstyrelsen föreslagna brohöjden af 26 meter är tillräcklig; men det veta vi icke alls. I fråga om Hammarbysjön har det talats om, att broarne där för att komma på segelfri höjd skulle blifva 30 à 32 meter höga; i Newyork har man, för att vara säker i fråga om segelfri höjd, byggt en bro, 41 meter hög, så att jag tycker det kungl. förslaget icke heller i detta hänseende är tillfredsställande.

Vidare hafva dels herr statsrådet och dels grefve Taube sökt bagatellisera de olägenheter, den här kroken skulle medföra. Jag får då säga, att jag tycker icke de lyckats. Det exempel, som anfördes från utlandet — det skulle visst afse bron öfver Kielerkanalen, där banan för att kunna gå öfver bron blifvit lagd i krok — fann jag icke bevisande, emedan det är så, att banan där måste byggas i krok för att komma upp i höjden, så att man på denna höjd kunde passera kanalen. Det är dock något helt annat än det förhållande, som skulle blifva här. Jag är rädd för att, skulle man nu bygga efter detta kungl. förslag — om man afser från förslaget att behålla nuvarande svängbro, som både grefve Taube och stats-

rådet tagit afstånd från — skulle vi i all framtid komma att få skämmas därför. Ty det är ändå onaturligt att på denna trafikens pulsåder, den största järnväg som går igenom vårt land, tvinga alla tåg att onödigt gå en väg, som är $3\frac{1}{2}$ kilometer längre, och detta komme att föra ganska mycket med sig, om man tänker på en lång tid framåt.

Det talas mycket i den kungl. propositionen om Södertälje, och vi hafva äfven här under diskussionen i dag fått höra mycket om Södertälje stads intressen. Jag får verkligen säga, att första gången jag läste den kungl. propositionen, gjorde jag den reflexionen, att man där fick höra fasligt mycket om Södertälje stads intressen, men litet om statens intressen. Nu är det gifvet, att, om man kan, hänsyn bör tagas äfven till Södertälje stad, men jag tror, att i den kungl. propositionen talats väl mycket därom, och jag föreställer mig också, att herr statsrådet gick väl långt, då han talade om Södertäljes stora industriella utveckling, som skulle i så särdeles hög grad möjliggöras genom bifall till den kungl. propositionen och medföra så mycken trafik för statens järnvägar. Jag tror icke det blefve så stor skillnad i detta fall, om man bifaller den kungl. propositionen å ena sidan eller å den andra bibehåller status quo eller accepterar reservanternas förslag. Jag tror utvecklingen blir lika stor för denna stad i det ena som det andra fallet.

Jag har nyss erkänt, att det af oss reservanter väckta förslaget också har sina ganska stora olägenheter och ställer den slutliga lösningen på framtiden. För min del skulle jag icke hafva så mycket emot att gå med på utskottets förslag, hvilket går ut på afslag, så att Kungl. Maj:t finge ett år till att fundera på denna svårlösta fråga. Men jag kan rakt icke gå in på den motivering, som står för utskottets förslag, ty hvad Glasbergalinjen beträffar är jag icke säker på, att den är bra. Jag tycker utskottet byggt alltför mycket på denna linje, och jag tycker äfven, att det tänkt för litet på de intressen, som representeras af de uppblomstrande samhällena på linjen Rönninge—Igelsta. I alla fall föreföll det mig, som om herr statsrådet hellre säge, att kammaren gäfvé sitt bifall till utskottets förslag än att den bifölle reservationen, ty han vände sig hufvudsakligen mot vår reservation och icke mot utskottet, och för min del skulle jag icke sörja, om herrarne toge utskottets förslag, som går ut på afslag. Men jag vill ännu en gång uttala, att jag icke kan gilla utskottets motivering.

Grefve Taube: Grefve Wachtmeister erkände villigt, att reservanternas förslag innebär ett provisorium och han var väl ovisst på, huru länge det skulle räcka. Han sade, att det vore bra, om Kungl. Maj:t finge ännu ett år för att fundera på saken. Jag vet icke, hvad Kungl. Maj:t skulle fundera på härvidlag. Kungl. Maj:t har kommit med detta förslag, men är det så, att Riksdagen förklarar sig för ett annat förslag, så får man ju rätta sig därefter.

Det nämndes här såsom en svaghet i Kungl. Maj:ts förslag, att den nuvarande bron skulle finnas kvar. Det är icke svårt att, om

*Omulläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)*

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.
(Forts.)

Kungl. Maj:ts förslag går igenom, taga bort bron; det är lättare att taga bort bron med afsikt, än om den blir påkörd af någon ångbåt och kommer bort på sådant sätt, så att nog tror jag att denna sak låter arrangera sig.

Hvad åter den segelfria höjden beträffar, hyste den ärade reservanten tvifvel, om den här föreslagna var lämplig, men ett sådant tvifvel kan man hafva om alla höjder, så att den saken är nog svår att afgöra. Broarne öfver Manchesterkanalen äro byggda på 22 meters höjd, och där gå stora oceanångare, så att jag tror nog att man skulle reda sig med den höjd, som här är föreslagen. Hvad Kielerkanalen beträffar, var det mycket riktigt, att det fanns en bro vid Rendsburg med en kanalöfvergång för en enkelspårig järnväg i banans plan, som trafikerades af mellan 15 och 16 tåg om dagen. Detta var alltihop, men man fann dock, att det icke gick an, utan att man måste bygga en hög bro, men här, där man har 54 tåg om dagen, vill man bibehålla svängbron. Jag tror således grefve Wachtmeister själf bevisade, att denna idé med en dubbel svängbro icke var så fördelaktig.

Så nämnde herr grefven, att vi skulle i framtiden fa skämmas, när man såge denna s. k. hårnålskrok. För min del är jag öfvertygad att han misstagit sig häruti. Icke behöfva vi skämmas öfver detta, ty de behöfva icke se kroken, de som åka fram där. Och hvad järnvägsteknici angår, som se detta, får jag säga, att inför dem vi finge skämmas mera öfver, att detta är en sådan tanke kunnat framkomma som att lägga i banans plan en dubbelspårig svängbro, än om man skulle låta banan göra en krok för att undgå densamma. Jag vidhåller således mitt yrkande.

Herr Lindblad: Då jag i motsats till den siste ärade talaren är af den åsikt, att järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:t mycket väl behöfva taga sig en funderare än ett år på denna fråga, skall jag bedja att få motivera min åsikt härom.

Jag har förut i Andra Kammaren representerat den valkrets, inom hvars område järnvägsbyggnaden Järna—Norrköping nu skall börja, och i anledning af linjens renstakning inkommo till Kungl. Maj:t petitioner från ortsbefolkningen inom ett ganska stort trafikområde, i hvilka begärdes ändring i den först föreslagna linjen. Men detta kunde icke af Kungl. Maj:t bifallas, trots motsvarande förkortning af banans längd kunde på andra ställen mellan Nyköping och Norrköping åvägabringas, så att banan i stort sedt icke behöfde förlängas något väsentligt. Mot detta anfördes då såsom en grundprincip, att banan icke onödigtvis finge förlängas, men jag anade icke då, att man hade i tanke att så snart komma med ett förslag, hvarigenom man ville skapa till en krok, som var vida större. Hade man gifvit sitt bifall till att banan byggdes i krok på ett håll, så hade man möjligen haft försvar att nu skapa till en, som är värre på annat håll.

Jag tror emellertid, att utskottets motivering är fullkomligt hållbar, i det att detsamma direkt utpekar den sista Glasbergalinjen

såsom den för statsbanans intressen mest fördelaktiga, och då dessa sammanfalla med hvad från Södertälje stads sida anses vara af vikt, tror jag det kan vara fördelaktigt att dröja ännu ett år. Dessutom anser jag, med anledning af det banbygge som nu är ä färde i Södermanland, att det visst icke skadar att uppskjuta forcerandet af dessa allmänna arbeten. Vi hafva ju helt nyligen voterat ombyggnad af Trollhättekanal. hvarvid Riksdagens beslut äfven där medföra mycket stora allmänna arbeten. Därför ser jag äfven ur den synpunkten ett uppskof såsom en ren fördel.

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.
(Forts.)

Men jag vill tillika uppehålla mig något vid en fråga, som nu här berörts, nämligen om inköp för statens räkning af Södertälje kanal. Jag skulle hälsa det med stor tillfredsställelse, därför att jag är öfvertygad, att, om ett sådant statsinköp kunde blifva verkligt, det icke längre skulle blifva tal om att förhindra den naturliga utvecklingen af denna kanalled. Jag anser tvärtom, att kanalen har ett mycket stort statsintresse att fylla. Det ena intresset bör icke här strida mot det andra; jag skulle vilja gå så långt att jag anser, att både Hammarbysjökanalen och Moranedskanalen böra byggas af staten, ty då först måhända skall man vilja se dessa tre kanalfrågor på samma sätt, som Riksdagen nyss sett den stora frågan om Trollhätte kanals ombyggnad. Jag tror det icke är lämpligt att låta Stockholms stads intressen komma i strid med Södertälje intressen; man kan ju gå den väg som påpekats, att nämligen staten inköper Södertälje kanal; därmed kan man se till godo ett verkligt stort intresse, ty om vi icke blott nu tänka på det merkantila, utan gå till försvaret, så är särskildt med afseende på sjöförsvaret betydande fördelar att hämta, om denna kanalled i sin helhet från Moranedet in i Mälaren och den andra vägen förbi Södertälje öppnas för våra krigsfartyg. Om vi kunna tillgodose försvaret genom att samtidigt öppna utvecklingsmöjligheter för handel och kommunikationer i allmänhet, tror jag det är den bästa försvarspolitik vi för närvarande kunna drifva. Äfven ur denna synpunkt ber jag att få yrka afslag på den kungl. propositionen och sålunda bifall till utskottets hemställan.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Grefve Taube sade, att man kan mycket väl taga bort bron. Det är mycket sant, att man det kan, men Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen vilja icke taga bort bron, och då kvarstår det skälet mot den kungl. propositionen.

Vidare gjorde han en jämförelse mellan denna svängbro och svängbron öfver den stora Nord-Östersjökanalen, samt åberopade, att järnvägen öfver denna stora kanal framför endast 15 à 16 tåg om dagen, under det att här framföras 54 tåg. Det är nog sant, men herr Fränckel har redan talat om skillnaden mellan Södertälje- och Nord-Östersjökanalen. Det är ganska märkvärdigt, då man tänker på denna stora farled, att man där ännu kunnat begagna sig af svängbro, och jag får säga, att, när det varit möjligt och det i allmänhet gått bra för sig, det är ganska goda skäl just för reservanternas förslag.

Om utläggning
af ytterligare
ett järnvägs-
spår mellan
Rönninge och
Järna järn-
vägsstationer
m. m.
(Forts.)

Herr Kinander: Jag har varit mycket tvksam, om jag skulle uppträda i denna fråga, då jag är den i Kungl. Maj:ts proposition omnämnda ägaren af Igelsta gård, som under vissa förutsättningar skulle bidra med mark till ifrågavarande järnvägsanläggning, och det därför kunde synas, som om jag talade i eget intresse. Jag har emellertid icke ansett mig böra underlåta att efterkomma en anmaning, som ställts till mig från dem, som i likhet med mig åtskilliga år trafikerat Igelsta anhalt. De hafva med mycket bekymmer läst den motivering, som framlagts i utskottets afslagsyrkande. De hafva nämligen trott sig där kunna finna den tanken uttalad, att ett godkännande af någon af Glasbergalinjerna skulle enligt utskottets mening föranleda därtill, att trafiken på Igelsta hållplats skulle i framtiden helt och hållet slopas, och detta hafva de tyckt skulle vara synnerligen hårdt. Jag talar icke för mig personligen, ty mitt intresse anser jag icke beröras så mycket häraf. Men det finnes en uppblomstrande industri, en industri, som delvis är gammal och delvis börjat ordna sig för att komma till trakten. Denna industri har köpt ett område, som för mera än 40 år sedan afsöndrades från Igelsta och allt sedan dess mera eller mindre användts för industrien. Den har köpt markområdet i den tanken, att området, liksom det i dag ligger, skulle för framtiden blifva liggande mellan sjön å ena sidan och statens järnväg å den andra sidan. Herrarna kunna då väl förstå, huru mycket bekymmer det skall väcka hos en sådan industri, om man säger till den: ni har nu järnvägsspåret invid edra gränser, men i framtiden får ni fara genom en ödemark 2 kilometer till Glasbergalinjen. Det är naturligt, att det icke är uppmantrande att försöka komma med en industri under sådana villkor. Det är hufvudsakligen dessa bekymmer, som jag ansett mig böra gifva uttryck åt, och jag har med glädje kunnat konstatera, att under diskussionen flera föregående talare uttryckligen sagt, att, äfven om Glasbergalinjen blefve godkänd, man fortfarande måste trafikera Igelstalinjen.

Hvad själfva saken beträffar har jag, som i många år bott i dessa trakter, varit i tillfälle att bilda mig ett omdöme i frågan, och jag vill icke underlåta att säga, att jag har fått den bestämda öfvertygelsen, att, såsom Kungl. Maj:t föreslagit och herr statsrådet framhållit, det är nödvändigt att skilja kanaltrafiken från järnvägs-
trafiken.

Grefve Wachtmeister och herr Fränckel hafva talat för sitt förslag, men uttryckligen erkänt, att detta är ett förslag för några år framåt. De hafva helt och hållet undvikit att säga hvad de tänka sig efter dessa 15 å 20 år, hvarom de talat. Såvidt jag förstår, kan det icke finnas någon annan möjlighet än att efter detta provisorium godkänna den tanke, som regeringen framlagt, såsom den enda rätta, nämligen öfvergång på segelfri höjd öfver Södertälje kanal. Jag kan också på grund af min kännedom om orten bekräfta hvad herr statsrådet sagt, att Glasbergalinjen, hvilken jag åtskilliga gånger gått, visserligen har det företrädet att vara öfver 1 kilometer kortare än Igelstaleden, men att den går fram öfver mycket oländig

terräng och öfver sjöar och mossar. Den undersökning, som är gjord — det är, såvidt jag har mig bekant, icke någon annan än den, som förekommer i den stora järnvägskommitténs yttrande år 1903 — behöfver nog därför en gång till granskas, innan man kan definitivt angifva kostnaden för en sådan linje.

Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra.

Omställning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m. (Forts.)

Grefve Taube: Endast några få ord med anledning af grefve Wachtmeisters yttrande, att nu först hafva de vid Kieler-kanalen funnit, att de få lof att gå öfver på en hög bro. Jag skall därvid be att få säga, att när de hafva så kloka människor därnere och de hafva funnit, att de behöfva göra det vid brons trafikerande, böra vi göra detsamma och icke vänta några år, såsom de gjort därnere. Och hvarför hafva de nu kommit på den tanken? Jo, därför att denna kanal, enligt de upplysningar jag fått, befares af krigsfartyg, och då får järnvägstrafiken lugna sig. Det är icke vidare med den saken. Och för det andra har det varit fraktfartyg, ty personfartyg gå icke genom Kieler-kanalen, och fraktfartygen hafva fått vänta på tågen. Det är saker således, som jag tror icke kunna jämföras härvidlag, utan vilja herrarna se saken rent ut i det fallet praktiskt, få herrarna medgifva, att det enda rätta är att bestämma sig för en hög bro med detsamma, och jag tror fortfarande, att det är klokt att nu med detsamma taga Kungl. Maj:ts förslag, ty det måste komma tillbaka. Vi hafva den stora järnvägsbyggnaden mellan Järna och Norrköping att utföra, och bron tager mycket lång tid att bygga. Jag yrkar fortfarande bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr vice talmannen: Herrarna hafva säkert funnit af den föregående debatten, att detta är en mycket svår fråga, och att det är bekymmersamt att komma till visshet i sitt sinne. Just därför att det är så, synes det mig, som om det vore det riktigaste att bifalla utskottets förslag, som ju innebär ett års uppskof åtminstone, så att man får närmare tänka på saken och vissa utredningar kunna göras. Men å andra sidan kan man väl säga om utskottets motivering, att den är för starkt bestämd för Glasbergalinjen. Det är väl dock i alla fall icke klokt att så bestämdt uttala sig för denna Glasbergalinje, utan bäst är att låta den frågan, så att säga, stå i det oafgjorda. Jag skall därför yrka bifall till utskottets kläm, men utan gillande af motiveringen.

Herr Fränckel: Såsom jag tog mig friheten nämna, då jag uttalade mig för reservanternas förslag, var reservanternas viktigaste motiv för att lägga fram detta förslag, att man ville se till möjligheten att redan nu påbörja dubbelspåret söderut. Nu finna herrarna af debatten, som varit i dag, att man är mycket sväfvande i afseende på hvilken sida af saken man vill taga. Man har enstämmigt kommit till den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts förslag kan icke tagas. Man har hört ett nytt uppslag från herr Richert, att det vore möjligt att komma öfverens med kanalbolaget, hvarigenom man skulle blifva

Om utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna järnvägsstationer m. m.
(Forts.)

i tillfälle att bygga en fast bro. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har framhållit olägenheterna af att nu slå fast Glasbergalinjen. Då torde väl vara klokast att, såsom herr vice talmannen föreslagit — något, som jag antager, att mina kamrater och medreservanter kunna vara med om — godkänna *utskottets förslag om afslag, men med ogillande af motiveringen*, och ber jag för min del nu att få instämma i herr vice talmannens yrkande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att under öfverläggningen om nu föredragna utlåtande, utom i afseende å motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, gjorts följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och 3:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af grefve A. F. Wachtmeister m. fl. vid utlåtandet fogade reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontrapositionen därvid antagits bifall till det under 2:o) här ofvan upptagna yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 202, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—90;

Nej—38.

Beträffande härefter motiveringen, yttrade herr talmannen, att i afseende därpå allenast yrkats, att kammaren skulle besluta att icke gilla utskottets motivering.

På gjord proposition biföll kammaren detta yrkande.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 15 och 16 innevarande maj bordlagda memorial n:o 203, med förslag rörande aflöningen för de vid lagtima riksdag hos kamrarna och de ständiga utskotten samt i Riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjante, äfvensom af samma utskotts den 14 och 15 i nämnda månad bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 192, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för bestridande och redovisande af fångvårdens utgifter för landbruksrörelsen vid Svartsjö kungsladugård,

n:o 193, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för tillhandahållandet vid uppförandet af fredspalatset i Haag af 80 kubikmeter svensk granit såsom gåfva från den svenska statens sida,

n:o 194, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af fordringsbelopp hos f. d. underlöjtnanten i armén Nils Gustaf Zetterberg, f. d. fanjunkaren Johannes Jonsson och f. d. sergeanten Anders Öqvist,

n:o 195, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till den s. k. jordförmedlingsfonden,

n:o 196, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden,

n:o 197, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af ytterligare medel för utlåning från fonden för rederinäringens understödjande,

n:o 198, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag till köp af fastigheter, som kunna erfordras för statens nuvarande eller blifvande anläggningar vid Trollhättan m. m.,

n:o 199, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvärf af ingenjören Ernst Stridsberg tillhöriga områden å Västra Malgön,

n:o 200, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande af aflöningsförmånerna åt öfveringenjören vid kraftverket vid Trollhättan, samt

n:o 201, angående afsättande af medel för amortering å statskulden,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande andra särskilda utskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda memorial, n:o 5, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af utskottets utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition n:o 81 och inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.*

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna, efter öfverläggning, fattat skiljaktiga beslut, på sätt här nedan omförmäles, rörande slutyrkandena i utskottets ofvannämnda utlåtande.

Utskottets yttrande i denna del lydde sålunda:

»*Punkt I.* Första Kammaren har bifallit utskottets förslag i

Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.
(Forts.)

punkt I med ändring, att I C: 1, i öfverensstämmelse med den af friherre Fleming och herr Hedenlund vid denna punkt afgifna reservationen, skulle erhålla följande lydelse:

Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A., dels till samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom.

Mellanskola — — — — —

100.

Andra Kammaren har i fråga om punkt I beslutat, att ingressen skall hafva följande lydelse: »att vid bifall till hvad utskottet hemställt i punkt III samt i punkt IV: 1 första stycket, 2—7, 9 och 11, å riksstatens åttonde hufvudtitel under rubrik: *enskilda läroanstalter* uppföra ej mindre» o. s. v. (återstoden lika med utskottets förslag).

För öfrigt har Andra Kammaren bifallit utskottets förslag i nämnda punkt I med nedannämnda ändringar.

Åt I C: 1, andra stycket, har Andra Kammaren beslutat i anslutning till en af herr Larsson i Klagstorp m. fl. afgifven reservation gifva följande lydelse: I kommun, där statsunderstödd kommunal eller enskild mellanskola finnes, må statsunderstöd ej tilldelas annan enskild mellanskola, utan att samtliga mellanskolors klasser äro i lämplig grad fyllda.

Andra Kammaren har i fråga om I C: 9 med bifall till den af herr Hellgren m. fl. vid momentet fogade reservationen beslutat, att ifrågavarande moment skall erhålla följande lydelse:

Därest statsunderstödd enskild mellanskola åtnjuter kommunalt understöd, skall frågan om befrielse från eller nedsättning i terminsavgifterna handläggas af en nämnd, bestående af skolans inspektor och föreståndare eller föreståndarinna samt en af kommunalstyrelsen utsedd ledamot, och skall härvid iakttagas, att terminsavgifter ej må uttagas af medellösa lärlingar från bidragsgifvande kommun.

Likaledes har Andra Kammaren i anslutning till en af herr Jansson i Djursåtra m. fl. afgifven reservation beträffande I D: 7 a) beslutat, att i villkoren för statsunderstöd till högre flickskola för med densamma förbundet gymnasium minimitalet 18 skulle utbytas mot minimitalet 24.

Punkt III. Beträffande denna punkt har Första Kammaren, i enlighet med det förslag, som innefattades i den af herr F. E. Pettersson m. fl. i denna punkt afgifna reservationen, fattat följande beslut:

att, med bibehållande af det nu å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till *högre folkskolor* vid 32,000 kronor, besluta den ändring i därför gällande bestämmelser, att punkt 1 erhåller följande lydelse:

Högre folkskola, hvarmed förstås en sådan skola, som för ett eller gemensamt för flera skoldistrikt på landet eller i stad, där allmänt läroverk icke finnes, inrättas i ändamål att bereda barn, som genomgått den egentliga folkskolan eller på annat sätt vunnit motsvarande kunskaper, tillfälle att inhämta ett högre mått af bildning, utan att barnen dragas från sina vanliga lefnadsförhållanden eller nödig öfning för duglighet och hårdighet vid arbete, kan erhålla understöd af statsmedel,

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.
(Forts.)*

dels till högst dubbla beloppet af hvad till skolan i distriktet sammanskjutes, dock högst 1,200 kronor årligen för hvarje årsklass och för hvarje skola ej öfverskridande 2,400 kronor om året, dels ock därutöfver två tredjedelar af i punkt 2 omförmälda ålderstillägg till lärarnas aflöning, allt under de här nedan angifna villkor.

Önskar kommun, att högre folkskola utvecklas till kommunal mellanskola, må, sedan undervisningen anordnats i öfverensstämmelse med den för de kommunala mellanskolorna gällande undervisningsplanen och öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk pröfvat såväl lärarnas kompetens som skolornas utrustning, understöd tilldelas skolan af högst 1,200 kronor äfven för en tredje årsklass.

Andra kammaren har bifallit utskottets hemställan i punkten oförändrad.

Punkt IV. Första kammaren har i fråga om denna punkt, i anslutning till herr F. E. Petterssons m. fl:s reservation äfvensom till ett under öfverläggningen inom kammaren framställt yrkande, beslutat

att å riksstatens åttonde hufvudtitel uppföra ett förslagsanslag under titel kommunala mellanskolor å 10,000 kronor att utgå i enlighet med nedan angifna bestämmelser:

1. Af anslaget till kommunala mellanskolor må understöd kunna utgå till af kommun upprättade och underhållna skolor, hvilka afse att bibringa den allmänna medborgerliga bildning, som realskolorna hafva att meddela och hvilka utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta årskursen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A.

Kommunal mellanskola å ort, där allmänt läroverk eller statsunderstödd mellanskola finnes, må erhålla understöd, endast om lärjungeantalet i motsvarande klasser af allmänt läroverk resp. i redan befintlig statsunderstödd mellanskola under de senaste tre åren uppgått i medeltal till 100.

2—10. Lika med utskottets förslag.

11. De vid skolan anställda lärarinnorna skola, intill dess särskilda bestämmelser därom blifvit utfärdade, aflönas enligt de för enskilda mellanskolor stadgade grunder, hvarjämte kommunen skall bidraga till deras pensionering enligt de bestämmelser, som framdeles må vara utfärdade.

Därjämte har Första Kammaren, i anslutning till sistnämnda reservation af herr F. E. Pettersson m. fl., beslutat såsom punkt V

Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.
(Forts.)

att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i fråga om aflönings- och pensionsförmåner åt lärare och lärarinnor vid kommunala mellanskolor.

Andra Kammaren har beträffande punkt IV bifallit utskottets hemställan på det sätt ändrad, att dels mom. 1, andra stycket, i enlighet med herr Larssons i Klagstorp m. fl:s vid momentet afgifna reservation, skulle hafva följande lydelse: I samma kommun må statsunderstöd ej tilldelas flera kommunala mellanskolor, utan att i samtliga dessa skolor klasserna äro i lämplig grad fyllda,

dels till mom. 10 fogades följande tillägg: Därjämte skola till hvarje kommunal mellanskola utgå två tredjedelar af de lönetillägg, som enligt mom. 11 skola utgå till lärare och lärarinnor vid sådan skola.

I anledning af hvad sålunda förekommit, åligger det jämlikt § 63 af riksdagsordningen utskottet att söka sammanjämka de olika meningar, som gjort sig gällande. Vid öfvervägande af huru sådan sammanjämkning må kunna åstadkommas, har utskottet funnit lämpligt föreslå följande jämkningar i de af kamrarna fattade besluten:

Första Kammaren må frånträda följande beslut:

- i fråga om punkt III, där Andra Kammarens beslut må antagas;
- i fråga om punkt IV: 1, andra stycket, där Andra Kammarens beslut må antagas;
- i fråga om punkt IV: 11, där nedan framlagda förslag må antagas.

Andra Kammaren må frånträda följande beslut:

- i fråga om punkt I C: 1, första stycket, där Första Kammarens beslut må antagas;
- i fråga om punkt I C: 1, andra stycket, där Första Kammarens beslut må antagas;
- i fråga om punkt I C: 9, där Första Kammarens beslut må antagas;
- i fråga om punkt I D: 7 a), där Första Kammarens beslut må antagas;
- i fråga om punkt IV: 1, första stycket, där Första Kammarens beslut må antagas med den redaktionella ändring, som framgår af nedan framlagda förslag;
- i fråga om punkt IV: 11, där nedan framlagda förslag må antagas.

Därjämte må dels *Första Kammaren* antaga det af Andra Kam-maren beslutade tillägget till punkt IV: 10, dock med den ändring att ordet lönetillägg utbytes mot ålderstillägg, dels *Andra Kammaren* biträda punkt V i Första Kammarens beslut.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet framlägga förslag om sådan sammanjämkning,

att kamrarna, hvardera med frånträdande af sina mot nedan-nämnda förslag stridande förut fattade beslut, måtte besluta:

Samman-järknings-förslag ang. enskilda läro-anstalter m. m.
(Forts.)

I. att å riksstatens åttonde hufvudtitel under rubrik: *enskilda läroanstalter* uppföra ej mindre

ett anslag med titel: *enskilda mellanskolor* å 60,000 kronor,
ett anslag med titel: *högre flickskolor* å 375,000 kronor,
ett anslag med titel: *högre goss- och samskolor* å 120,000 kronor,
ett anslag med titel: *enskilda lärarinneseminarier* å 20,000 kronor,
dessa fyra anslag utgörande ett gemensamt reservationsanslag,
än äfven

ett förslagsanslag med titel: *lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter* å 190,000 kronor,
att utgå under iakttagande af nedan angifna bestämmelser:

A. *Bestämmelser om aflöning af lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.*

Lika med utskottets förslag.

B. *Bestämmelser i fråga om anslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.*

Lika med utskottets förslag.

C. *Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda mellanskolor.*

1. Af anslaget till enskilda mellanskolor må understöd utgå dels till enskilda skolor, som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan och i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta klassen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A, dels till samskolor, som för år 1909 åtnjutit understöd från anslaget till högre skolor för kvinnlig ungdom.

Enskild mellanskola å ort, där allmänt läroverk eller statsunderstödd mellanskola finnes, må erhålla understöd, endast om lärjungeantalet i motsvarande klasser af allmänt läroverk respektive i redan befintlig statsunderstödd mellanskola under de senaste tre åren uppgått i medeltal till 100.

2—12=utskottets förslag.

D. *Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till högre flickskolor.*

Lika med utskottets förslag.

E. *Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till högre goss- och samskolor.*

Lika med utskottets förslag.

Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.

(Forts.)

F. *Särskilda bestämmelser i fråga om anslaget till enskilda lärarinneseminarier.*

Lika med utskottets förslag.

II. att ur riksstaten utesluta det under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till understöd åt *enskilda läroverk* å högst 60,000 kronor och det under samma hufvudtitel upptagna anslaget till *högre skolor för kvinnlig ungdom* å 380,000 kronor;

III. att höja det nu å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till *högre folkskolor* å 32,000 kronor till 58,000 kronor att utgå i enlighet med nu gällande bestämmelser, dock med följande ändrade lydelse af första punkten:

Af anslaget till högre folkskolor må understöd kunna utgå till skolor, som för ett eller gemensamt för flera skoldistrikt inrättas i ändamål att bereda barn, som genomgått den egentliga folkskolan eller på annat sätt vunnit motsvarande kunskaper, tillfälle att inhämta ett högre mått af allmänt medborgerlig och praktisk bildning, utan att barnen därigenom dragas från sina vanliga lefnadsförhållanden eller nödig öfning för duglighet och hårdighet vid arbete. Understödet kan för hvarje skola utgå dels tills högst dubbla beloppet af hvad till skolan i distriktet sammanskjutes, dock högst 1,200 kronor årligen för hvarje årsklass och för hvarje skola ej öfverskridande 4,800 kronor om året,

dels ock därutöfver två tredjedelar af i punkt 2 omförmälda ålderstillägg till lärares afföning, allt under de i punkterna 2—6 angifna villkor.

Önskar kommun få högre folkskola af Kungl. Maj:t erkänd som kommunal mellanskola, må sådant ske först sedan mellanskolans undervisningsplan i dess helhet blifvit i skolan tillämpad och sedan skolans undervisning samt lärarnas kompetens blifvit af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk pröfvade;

IV. att å riksstatens åttonde hufvudtitel uppföra ett förslagsanslag under titel *kommunala mellanskolor* å 10,000 kronor att utgå i enlighet med nedan angifna bestämmelser:

1. Af anslaget till kommunala mellanskolor må understöd kunna utgå till af kommun upprättade och underhållna skolor, hvilka afse att bibringa den allmänt medborgerliga bildning, som genom realskolexamen vitsordas, och som utgöra öfverbyggnader på den egentliga folkskolan samt i afseende å inträdesfordringarna förutsätta det kunskapsmått, som inhämtas i högsta årskursen af folkskola, anordnad enligt gällande normalplans typ litt. A.

I samma kommun må statsunderstöd ej tilldelas flera kommunala mellanskolor, utan att i samtliga dessa skolor klasserna äro i lämplig grad fyllda.

2—9 = utskottets förslag.

10. Statsunderstödet till kommunal mellanskola utgår med 4,800 kronor, hvarjämte skola, däri flickor undervisas, må kunna erhålla ett särskildt understöd till undervisning i huslig ekonomi, ej öfverstigande 600 kronor, allt för år räknadt. Därjämte skola till hvarje kommunal mellanskola af statsmedel utgå två tredjedelar af de ålderstillägg, som enligt mom. 11 skola utgå till lärare och lärarinnor vid sådan skola.

11. De vid skolan anställda lärarna och lärarinnorna skola, intill dess särskilda bestämmelser därom blifva utfärdade, aflönas enligt de för högre folkskolor gällande grunder, hvarjämte kommunen skall bidra till deras pensionering enligt de bestämmelser, som framdeles må vardas stadgade;

V. att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i fråga om aflönings- och pensionsförmåner åt lärare och lärarinnor vid kommunala mellanskolor.»

Herr Pettersson, Fredrik: Såsom kammaren behagade finna, framtråda de skiljaktigheter, som förefinnas mellan kamrarnas under sistlidne onsdag fattade beslut, särskildt i tre punkter.

I den första punkten, som rörde samskolorna, beslöt Andra Kammaren afslå allt anslag till sådana anstalter efter 1914, då däremot Första Kammaren med öfverväldigande majoritet ville bevara dessa skolor med statsanslag. I den andra punkten angående öfverbyggnad af en 4:de klass på högre folkskolan stod Andra Kammaren som en man och ansåg den punkten så viktig, att kammaren ville göra bifall till punkten till villkor för hela förslaget. Första Kammaren gick med på tre årsklasser. Så ha vi den tredje punkten, och där torde den mest betydelsefulla skiljaktigheten äga rum. Där ville Andra Kammaren drifva igenom, att kompetensen för lärare och lärarinnor vid den kommunala mellanskolan skulle vara densamma som vid den högre folkskolan och att äfven lärarnes aflöningsförmåner och pensionsberättigande skulle utgå i likhet med hvad för den högre folkskolans lärare och lärarinnor är bestämdt.

Beträffande nu första punkten, så utgår sammanjämkningen från att den uppfattning vunnit, som Första Kammaren uttalade i onsdags, och icke allenast så att statsanslag till dessa skolor allt framgent må utgå utan äfven, att det tillägg till punkten, som Första Kammaren antog på grund af herr Juhllins motion i denna del vunnit bifall.

Beträffande den andra punkten har sammanjämkningsförslaget utgått från att Andra Kammaren skulle få sin vilja igenom, men väl är att märka beträffande den högre folkskolan, att dess mål och verksamhetskrets icke blifvit utvidgade mera än med afseende på klassantalet och förlägningsorterna, och att hvarje sådan skola skall för åtnjutande af statsanslag hafva erhållit ett af Kungl. Maj:t

Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.
(Forts.)

fastställt reglemente, samt att om en högre folkskola vill inrätta en 3:dje eller 4:de årsklass fordras det, att vederbörande skola ingifva ansökan till Kungl. Maj:t, som äger pröfva ansökningen och bestämma reglemente för dess verksamhet.

Beträffande tredje punkten har Andra Kammaren i sammanjämningsförslaget frånträdt sin fordran med afseende på kompetensfordringarna för lärarna och bifallit det förslag, som Första Kammaren här gjorde, nämligen att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande löneförmånerna vid de blifvande mellanskolorna. Men under tiden till dess denna utredning hinner verkställas har, såsom i sammanjämningsförslaget framhålles, man tänkt sig att, till dess annorlunda kan varda bestämdt, en viss minimilön för dessa lärare och lärarinnor vid de kommunala mellanskolorna borde garanteras genom att bestämma en viss aflöning, hvilken skulle utgå enligt de för högre folkskola stadgade grunder.

Alltså, beträffande dessa tre punkter har i sammanjämningsförslaget Första Kammarens mening blifvit gällande i första punkten, Andra Kammarens i andra punkten, och i tredje punkten har en sammanjämkning skett.

Om man nu går igenom förslaget, torde man finna, att utom dessa hufvudsaker finnes det vissa mindre betydande skiljaktigheter, och där har Första Kammarens mening i allmänhet vunnit hvad beträffar de enskilda läroverken, exempelvis elevantalet vid gymnasier, vid hvilken sak jag nu icke vill dröja. Om man alltså ser på sakens formella behandling, vågar jag hålla före, att Första Kammarens uppfattning i onsdags icke har blifvit åsidosatt i sådan mån, att de herrar i denna kammare, som då uttalat sig eller röstat för principen af dessa förändringar, skulle behöfva anse sig böra ställa sig tveksamma mot förslaget sådant det nu blifvit sammanjämkadt.

Till detta ber jag få lägga, att genom ett antagande af detta sammanjämningsförslag skulle en ytterligare förmån komma de undervisningsanstalter till godo, som så väl behöfva det. Jag menar de hittillsvarande statsunderstödda samskolorna och flickskolorna. Vi veta, att många af dem kämpa under synnerligen bekymmersamma ekonomiska förhållanden. Det förslag, som är framlagdt i år, är icke nytt. Det framkom förra året men vann då ej Riksdagens bifall, utan saken ordnades provisoriskt för innevarande år, och vi veta att, om förslaget faller, det kommer igen kanske redan nästa år, och det kommer igen allt framgent, till dess saken blir ordnad. Då är det frågan, huruvida kammaren kan antaga, att vid en sådan framtida behandling förslaget skall gå ännu mera i den riktning, som kammaren antog förra onsdagen. Jag tror det icke, och då jag mycket ömmar för att dessa förhållanden för flickskolorna blifva snarast möjligt ordnade, anhåller jag särskildt på denna grund att få yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

Herr Bellinder: Herr talman! Det särskilda utskottets ärade ordförande nämnde, att Första Kammaren vid sammanjämkningen fått sin vilja fram i åtskilliga smärre frågor, och det är riktigt,

*Samman-
jämknings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.
(Forts.)*

men däremot vill jag påstå, att Första Kammaren måst gifva efter i den allra viktigaste af de frågor, som förelägo vid sammanjämknings-ningen, nämligen i punkt III, där man böjt sig för Andra Kammarens beslut. Detta förhållande förvånar mig så mycket mer, som, då frågan här i kammaren afhandlades, vi hade en enhällig Första-kammarhalva i utskottet att stödja oss på, då vi i strid med utskottets förslag i denna punkt följde våra reservanter. Det synes mig då, som om dessa reservanter nu också vid sammanjämknings-ningen bort kunna stå kvar vid den ståndpunkt som de intagit i utskottet.

Som kammaren behagade finna, har hela utskottsbetänkandet redan före sammanjämknings-ningen varit betydligt färgadt af den motion, som väckts af en medlem af Andra Kammaren, nämligen herr F. Berg, hvilken var så förtänksam, då han framlade denna motion, att han låtit den undertecknas af alla medlemmarna inom utskottet från sin kammare. Jag medgifver att det under sådana förhållanden nog varit ganska svårt för denna kammares utskottsledamöter att samarbeta med Andra Kammarens och att det väl nästan var på förhand gifvet, att motionären skulle kunna drifva fram sina åsikter rätt långt. Därför är det ett erkännande, som jag vill gifva utskottets medlemmar från denna kammare, att de dock icke uti de viktigaste hufvudpunkterna böjde sig för den uppfattning, som gjorde sig gällande i motionen, utan hade sin egen mening, som också följdes af Första Kammaren. Om kammaren sålunda antog den föreliggande kungl. propositionen, så var det nog därför att kammaren litade på sina utskottsledamöter och gjorde de restriktioner i beslutet, hvilka föranleddes af deras reservation. Dessa restriktioner anser jag nu emellertid ha fallit bort, då man gifvit efter i punkt III.

Hvad innebär då denna tredje punkt efter som man kan säga, att det är en kardinalpunkt i förslaget? Jo, den innebär, att de högre folkskolorna, som funnits i vårt land i ungefär ett 50-tal år och som visserligen icke varit så mycket anlitade under tidigare skeden, men på sista tiden varit ganska omtyckta, att dessa nu, trots att de vinna en skenbar fördel, dock synas komma att duka under i kampen med de kommunala mellanskolorna. Det är ju så enligt denna tredje punkt, att dessa högre folkskolor skola få anslag icke blott till en eller två klasser utan äfven till en tredje och fjärde klass, och därigenom kan man ju tycka, att de blifvit bättre tillgodosedda än förut. Men jag tror, att denna utvidgning af de högre folkskolorna kommer att medföra deras död, hvilket är så mycket beklagligare som de voro afsedda att förskaffa folkskolans lärjungar ett högre mått af bildning särskildt i praktisk riktning. Härtill kommer, att man ända från början hållit på att undervisning skulle meddelas blott så lång tid af året, att icke läsåret blefve alltför utsträckt, utan att lärjungarna, samtidigt med att de genomgingo den högre folkskolan, tillika skulle kunna sysselsätta sig med sitt vanliga arbete, och särskildt ville man se till, att det skedde genom att kurserna ej utsträcktes utöfver ett eller högst två år. Men då man genom att, på sätt nu skulle komma att ske, lämnar

*Samman-
jämknings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.
(Forts.)*

anslag för tredje och fjärde årsklasserna, kommer att kvarhålla folkskolans lärjungar i 4 år efter sedan de lämnat denna, är väl ej troligt att de komma att bibehålla den lust för arbete och den vana vid sådant, som man tänkt sig och förutsatt. De komma nog då att allt mera slå in på den egentliga studievägen, och då blifver det nog också så, att de, i stället för att eftersträfvat den undervisning, som skulle utbilda dem för de praktiska yrkena, komma att lägga an på att aflägga realskoleexamen, hvilket är så mycket naturligare som både föräldrarna och barnen själfva nog lära önska att få ett bestämdt mål för undervisningen. Hafva de unga gått i den högre folkskolan eller mellanskolan i 4 år, är det sedan lätt för dem att aflägga realskoleexamen, synnerligast som kurserna nog komma att afpassas efter denna. Men om de också kunna *kvantitativt* under dessa 4 år inhämta de kunskaper, som fordras för realskoleexamen, fruktar jag, att i kvalitativt afseende dessa kunskaper, särskildt med hänsyn till språkinsikter, nog blifva ganska klena, och därigenom få vi ytterligare en hel del realskolelever, som komma att försämra realskolorna genom att draga ned fordringarna i dessa.

Jag anser därför, att denna utvidgning af den högre folkskolan skall komma att blifva till mycken skada både för folkskolan och för statens realskolor. Därför menar jag, att utskottsledamöterna från denna kammare icke hade bort gifva efter i denna punkt och det så mycket mindre, som de själfva icke synas varit omedvetna om hvilken betydelse denna punkt hade. Som herrarna finna af sid. 107, reserverade sig ej blott utskottets ärade ordförande herr Pettersson utan jämväl herrar friherre Fleming, Hedenlund, von Mentzer, Nyström, grefve von Rosen, Wijkander och Lindblad mot det beslut, som i utskottet var fattadt, och jag tager mig friheten att här citera hvad de uttalat i sin reservation:

»Med anledning af de förslag, som framstälts dels af herr F. Berg i motion n:o 147 att Riksdagen måtte öka förslagsanslaget: 'understöd åt högre folkskolor' från dess nuvarande belopp 32,000 kronor till 58,000 kronor, eller med 26,000 kronor, dels af herr F. Berg m. fl. i motionen n:o 237, att i stället för det i riksstaten under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till 'understöd åt högre folkskolor' å 32,000 kronor skall under samma hufvudtitel uppföras ett förslagsanslag till 'understöd åt högre folkskolor och kommunala mellanskolor' å 60,000 kronor samt att i samband härmed bland annat den ändringen skall vidtagas i kungl. kungörelsen angående anslag till högre folkskolor den 28 juni 1907, att statsunderstöd till sådana folkskolor skola gifvas för 4 årsklasser i stället för nu åt högst 2, vill utskottet anföra följande». som jag finner, mycket goda skäl mot bifall till de af motionärerna gjorda yrkanden: »Då de högre folkskolorna genom beslut vid 1856—58 års riksdag inrättades, framhölls med mycken kraft att deras uppgift skulle vara att meddela barn, som genomgått folkskolan, ett högre mått af bildning utan att draga dem från deras vanliga arbete. Bland de uttalanden, som betonade detta, vill utskottet anföra föl-

jande: »Detta — — kräfver, att den till arbetsduglighet uppvuxne lärjungen icke alltför lång tid af året vistas vid skolan för att icke blifva för sitt framtida lefnadsyrke mindre skicklig genom den förvekligande inverkan af studerkammarens stillhet.» — — »Ändamålet med dessa högre folkskolor måste i första rummet vara att åt — — barn, hvilka blifvit begåfvade med bättre fattningsförmåga — — bereda tillfälle att inhämta för framtida själfstudier behöfliga förkunskaper — — och detta utan att de genom skolan ryckas utur deras vanliga lefnadsförhållanden eller för mycket afhållas från en för deras framtida arbetsduglighet nödvändig ihärdighet uti kroppsarbetet.»

Vidare heter det: »Afsikten med den högre folkskolan är alltså klart uttalad och i öfverensstämmelse därmed stadgades i den kungl. förordningen om dessa skolor, att de skulle vara ettåriga, och att undervisningen icke skulle draga barnen från deras 'vanliga lefnadsförhållanden eller nödig öfning för duglighet och härdighet vid kroppsarbete.'»

Efter öfverhoppande af ett par stycken finna vi reservanterna fortsätta sålunda: »Nu yrka likväl motionärerna, att staten skall anslå medel till den högre folkskolans fullständiga omläggning, utan att angifva huru de tänkt sig den fyraåriga högre folkskolans plan och ändamål. Utskottet förmenar, att det knappast torde finnas något exempel därpå, att Riksdagen, såsom nu föreslagits, gifvit ett understöd åt en institution, hvars uppgift icke ens antydningssvis varit angifven, eller på premisser, som uppenbarligen äro oriktiga. Den högre folkskola på ett eller två år, hvars ändamål angifves i § 1 af kungörelsen af den 28 juni 1907, är, såsom utskottet framhållit, en helt annan skoltyp än den, som motionärerna vilja införa.»

Man skulle hafva väntat, att reservanterna efter så starka skäl emot skulle känt sig hindrade att bifalla det af motionären herr Berg framställda förslaget, hvilket af utskottet tillstyrkts i denna tredje punkt. Jag kan därför icke finna annat än att kammaren, med nödig omtanke om vår folkskolas egentliga mål och om den högre bildningens tillvaratagande och värnande, så att bildningsnivån i vårt land icke kommer att sjunka, bör afslå den nu föreliggande sammanjämkningen.

Men, har man sagt, ifall denna sammanjämkning afslås, blir det synd om de högre flickskolorna och andra enskilda läroverk, och härmed äro vi inne på en fråga, som jag icke kan annat än något beröra. Här har nu frågan om anslag till enskilda läroverk sammankopplats med anslag till de s. k. mellanskolorna och till högre folkskolor. Detta tillvägagående kan ju icke vara riktigt, ja, det är, kan man säga, orättfärdigt. Om man nämligen förenar med villkoren för anslag till ett statsändamål, som är af synnerlig vikt, och hvilket anslags såväl behöflighet som nödvändighet ingen förnekar, krafvet på att få en ny institution införd, om hvilkens nytta och behöflighet däremot de flesta kunna vara rätt tveksamma, är detta ju ett våld på den fria beslutanderätten. Jag kan icke finna annat än att regeringen hade handlat riktigt, om den också

*Samman-
jämknings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.
(Forts.)*

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.
(Forts.)*

i sin proposition mera skilt de olika anslagsfrågorna åt än hvad den gjort. Men då så icke varit fallet, utan de blifvit sammankopplade, har jag det förtroendet till regeringen att, om sammanjämningsförslaget skulle falla, regeringen skall anse det vara sin plikt att sörja för nödiga anslag till de högre flickskolorna och till de enskilda goss- och samskolorna genom en särskild fristående proposition. Så har regeringen måst förfara i fråga om anslaget till fögderiförvaltningen.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka afslag å den föreslagna sammanjämnningen.

Herr statsrådet Hammarskjöld: När tvenne parter skola försöka sammanjämka sina stridiga meningar, måste det ju ske på det sättet att båda parterna gifva efter i något. Om endera parten skulle gifva efter i allt, blir det ju icke någon sammanjämkning; detta ligger väl i sakens natur. Här har man nu försökt sig på en sammanjämkning, där man kommit till det resultat, att, så vidt jag kan se, hvardera parten fått behålla det, hvarvid han fäst den största vikt, och har släppt efter i sådana punkter, där han visserligen önskade få hålla på sin mening, men dock ansett sig för åstadkommande af något resultat kunna gifva vika.

Första Kammaren har släppt efter i fråga om medgifvandet, att den högre folkskolan skulle kunna få hafva 4 klasser. Jag medgifver villigt, och det yttrade jag redan i onsdags vid frågans behandling då, att jag icke anser det vara någonting lyckligt, att den högre folkskolan skulle på detta sätt utvecklas, ty den kommer därigenom i verkligheten ifrån sin egentliga uppgift, såsom också den föregående talaren ganska riktigt anmärkt. Men jag kan ändå gå med på saken, därför att jag tror att faran icke är på långt när så stor, som den ser ut att vara. Detta bygger jag på den grund, att jag anser det vara ett af erfarenheten konstateradt faktum, att föräldrar icke gärna vilja låta sina barn gå flera år i en skola — såsom här skulle blifva fallet, då det är fråga om fyra år utöfver folkskolekursen — utan att den mångåriga skolgången leder till någon examen, som medför berättigande till någonting. Den högre folkskolan har icke någon avslutningsexamen och berättigar ej till något. Den meddelar åt sina elever ett högre mått af kunskaper och bildning, än hvad de kunna få i den egentliga folkskolan, men den berättigar dem icke till någon viss anställning i samhället; min öfvertygelse är att denna 4-åriga högre folkskola kommer att blifva en sällsynthet i vårt land öfverallt annorstädes, än där den ifrån början är afsedd att utgöra en öfvergångslänk till den kommunala mellanskolan. Ty den kommunala mellanskolan kommer att blifva mycket begärlig, därför att den har en avslutningsexamen, som berättigar till viss anställning, hvaremot den högre folkskolan icke kommer att blifva begärlig, och af denna grund tror jag, att de farhågor, som uttalats, i verkligheten icke heller komma att få så stor betydelse.

Men hvad har man då vunnit med sammanjämnings antagande? Jo, Första Kammaren har vunnit det villkoret, som jag anser vara det viktigaste af alltihop, nämligen att icke lärarekompetensen till de högre folkskolorna skulle fastslås såsom berättigande till anställning vid den kommunala mellanskolan. Om en dylik kompetensfordran här hade blifvit fastställd, anser jag det verkligen varit fara för att bildningen skulle neddragas i vårt land, ty då hade, såsom jag vid ett föregående tillfälle yttrat, den examen, som kommer att afläggas vid de kommunala mellanskolorna, ovillkorligen förr eller senare kommit att blifva mindervärdigare än den, som afläggas vid andra realskolor. Jag anser det vara så ytterligt viktigt att just denna bestämmelse i sammanjämningsförslaget blifvit fastslagen, att jag fördenskull kan gifva vika i fråga om den högre folkskolans klassantal. Vi skola komma ihåg att Andra Kammaren har uppställt detta villkor om 4 årsklasser i den högre folkskolan såsom ett *conditio sine qua non*; om icke det villkoret antages, faller alltsammans.

Nu har den siste talaren förklarat, att det är bättre att det faller nu och Kungl. Maj:t sedan får lägga fram ett nytt förslag, men jag tror att det ligger en stor fara uti att nu afslå sammanjämningsförslaget. Det skulle först och främst hafva den ledsamma påföljd, att då stå flickskolorna och de hittills varande enskilda samskolorna på samma dåliga ekonomiska grund som förut, och de få icke den hjälp, som de så väl behöfva, därför att deras fråga blifvit sammankopplad med den öfriga skolfrågan. I likhet med den föregående talaren anser jag, att det är oriktigt att göra en sådan sammankoppling, men när den nu en gång blifvit gjord, måste vi taga hänsyn därtill. Men det är icke blott detta, att vi på så sätt undanskjuta en välbehöflig höjning i anslaget till flickskolorna, utan det är min fulla öfvertygelse, att om denna kammare icke nu tager detta sammanjämningsförslag, får kammaren en annan gång taga ett förslag, som den skulle kanske finna ännu mindre tilltalande, men som kammaren så småningom skulle tvingas till.

Herr Bellinder yttrade äfven, att han befarade, att antagandet af detta förslag skulle medföra de hittills varande en- och tvåklassiga högre folkskolornas död. Det tror jag icke; jag tror att på de platser, där sådana verkligen behöfvas, komma de att fortleva, hvaremot jag icke tror att de 4-åriga komma att uppstå på andra ställen, än just där de komma att användas såsom en mellanlänk eller en öfvergångsform till den kommunala mellanskolan.

Ehuru jag alltså, som jag nyss antydte, icke anser sammanjämningsförslaget i allo vara det bästa möjliga, utan jag naturligtvis hellre velat vara med om det förslag Kungl. Maj:t afgifvit, anser jag det dock vara fullt acceptabelt och vill ytterligare framhålla, att jag anser det mycket betänkligt att afslå ett förslag, hvilket dock är acceptabelt, då man har föga utsikt att få ett annat, som är lika acceptabelt, men väl större utsikt att få ett som är sämre.

Sammanjämningsförslag ang. enskilda läroanstalter m. m.
(Forts.)

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m. m.*
(Forts.)

Herr Blomberg: Jag anser visserligen i likhet med talaren på göteborgsbänken att det sammanjämningsförslag, som här blifvit framlagdt, ingalunda är tillfredsställande. Det är endast genom att så att säga räkna punkterna och ställa en mot en annan, som man kan göra gällande, att en någorlunda jämn afvägning ägt rum; men om man undersöker punkternas verkliga inre valör, tror jag knappast att någon vill påstå, att sammanjämnningen skett på sådant sätt, att tillbörlig hänsyn därvid blifvit tagen till de meningar, som fått sitt uttryck i Första Kammarens beslut. Men jag är den förste att erkänna, att sammanjämningsarbetet uti här föreliggande ärende varit af en synnerligen svårartad beskaffenhet och att man näppe- ligen ens kunnat tänka sig en sammanjämkning. där man på ett all- deles fullgiltigt sätt kunnat göra samma rättvisa åt båda kamrarna. Här är ock fråga om ett ärende, hvaruti man verkligen bort, så vidt det varit möjligt, söka komma till andräkt, och det har därför, så vidt jag förstår, också varit nödvändigt att i viss mån pruta af något på de anspråk, som man kunnat hafva med hänsyn till ett fullt väl afvägdt sammanjämningsförslag. Därför synes det mig, som om kammaren skulle kunna gå in på denna sammanjämkning, enär kammaren enligt min mening fattade sitt beslut vid ett före- gående tillfälle just under den bestämda förhoppning, att ärendet skulle kunna bringas till ett samdräktigt slut. Jag gör däremot icke detta medgifvande af fruktan för att man ovillkorligen eljest måste komma till något sämre; ty det vill jag väl hoppas, att om ärendet skulle blifva föremål för en noggrannare och omsorgsfullare pröfning, man väl också möjligen skulle kunna ernå ett bättre re- sultat än nu.

Men, som sagdt, jag tror, att, då kamrarnas meningar böra sam- manjämkas till sammanstående beslut, Första Kammaren äfven måste gifva med sig så långt som sammanjämningsförslaget inne- bär, och härvid bestämmes jag särskildt af den grunden, som den förste talaren samt herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepar- tementet båda framhållit, nämligen omsorgen om våra flickskolor och i synnerhet om deras lärarinnors löneförhållanden och därmed för- bundna förhoppningar om eventuell förbättring uti deras pensions- villkor. Förhållandet är nämligen, att dessa flickskolor redan alltför länge lefvat under mindre gynnsamma förhållanden med afseende å de anslag staten lämnat dem, och att framför allt den skara af lärarinnor, som under en lång följd af år utfört ett mycket gagnande arbete inom dessa läroanstalter, lidit under trycket af en mycket svag aflöning, en aflöning, som varit så mycket mer otillfredsställande, som den på samma gång varit otrygg. och därjämte särskildt lidit däraf, att deras förhoppningar om en tryggad existens under älde- domen icke vederbörligen gjorts till föremål för statens omsorg. Då jag i detta förslag ser framskynta en ljusning för de kvinnliga läro- verken och särskildt för deras förtjänta lärarinnor, innebär detta för mig en tillräcklig anledning att anhålla om bifall till sammanjämk- ningsförslaget.

Herr Juhlin: Jag yttrade förra gången, då denna fråga var före, att Kungl. Maj:ts förslag innebär mera rena, raka linjer, men dessa linjer hafva nu blifvit ännu krokigare genom det föreliggande kompromissförslaget.

Den ärade talaren på älfsborgsbänken framhöll sina betänkligheter mot att anordna en fjärde årsklass inom den högre folkskolan, men jag vill då påpeka, att Första Kammaren redan varit med om att besluta att en tredje årsklass där skulle inrättas, och det har därför icke så stor betydelse, om man nu lägger till en fjärde årsklass. Dessa högre folkskolor komma, så vidt jag förstår, att antingen öfvergå till kommunala mellanskolor eller också att utveckla sig i mera praktisk riktning, så att de utmyнна uti ett slags yrkesskolor. För att dessa högre folkskolor skola kunna öfvergå till kommunala mellanskolor, erfordras emellertid ganska stora kostnader, och jag är viss om, att de kommuner, som inrättat dylika högre folkskolor, nog komma att draga sig för att förändra dem till kommunala mellanskolor just på grund af de betydligt ökade kostnader, som dessa komme att medföra. Jag anser således icke, att det ligger någon fara uti att gå med på sammanjämningsförslaget i tredje punkten.

Vidare går jag med på sammanjämningsförslaget i dess helhet, därför att därigenom få de enskilda läroverken det ekonomiska understöd, som de så väl behöfva och så väl förtjäna, och deras lärarinnor i första rummet få också den löneförhöjning, hvarpå de så länge väntat och som jag anser det vara oundgängligen nödvändigt att gifva dem. Hvad som för öfrigt gör att jag kan gå med på förslaget, det är den ändring, som sammanjämnningen medför i afseende på 11 mom. i punkt IV, där det är fråga om kompetensvillkoren för lärare och lärarinnor. Skulle nämligen Andra Kammarens beslut tagits i denna fråga, hade jag för min del icke velat gå med på sammanjämningsförslaget, därför att de kommunala mellanskolorna då skulle slagits ihjäl för att i stället ersättas af högre folkskolor, och då hade det nog också varit meningen att bibehålla anslaget och inrätta kommunala mellanskolor, som icke blifvit någonting annat än högre folkskolor och alltså icke kunnat bereda åt sina lärjungar den kompetens, som meningen är att de kommunala mellanskolorna skola kunna gifva. Denna punkt anser jag vara den viktigaste af alla och just på grund däraf och på grund af att de enskilda läroverken så väl behöfva understöd, ber jag att få yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Den förste talaren beklagade, att kammarens ledamöter i utskottet gifvit efter i tredje punkten och icke sökt genomdrifva Första Kammarens mening äfven i denna punkt; det vill med andra ord säga, att han beklagade, att utskottet öfver hufvud taget kommit fram med ett sammanjämningsförslag. I ett sammanjämningsförslag ingår ju likväl att hvardera kammaren skall pruta på något, och vi ha prutat bort vårt motstånd i punkten III mot det att Andra Kammaren tagit tillbaka sitt motstånd i sista

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m.m.
(Forts.)*

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m.m.*
(Forts.)

punkten, 11 mom. af punkt IV. För hvar och en, som tänker närmare öfver hvad denna senare punkt betyder, lär det väl stå klart, att det är kardinalpunkten i hela betänkandet. Vi ämna skapa kommunala mellanskolor, men om vi vilja, att dessa skola få någon verklig betydelse för vårt lands folkbildning, måste vi framför allt sörja för, att de få dugliga lärare. Detta är kardinalpunkten i hela förslaget, och denna kardinalpunkt hafva vi bibehållit. Däremot vill jag, med anledning af något som yttrades från statsrådsbanken, betona, att vi visst icke tänkt oss, att den kompetens som nu fordras för att blifva lärare vid högre folkskolor, skulle vara under alla förhållanden otillräcklig för lärarebefattningar vid kommunala mellanskolor. Om man läser igenom kungl. förordningen om högre folkskolor, finner man, att där förekomma åtminstone tre punkter i fråga om kompetensvillkoren för lärare vid högre folkskolor, hvilka mycket väl kunna passa äfven för lärare vid kommunala mellanskolor. Det är endast den fjärde och sista punkten, som är af beskaffenhet, att man icke kan obetingadt vara med om den, då det gäller kommunala mellanskolor.

Den ärade talaren öfverraskade med ett yttrande, att hans motiv till motståndet mot detta sammanjämningsförslag var om-tanken för den högre folkskolans bestånd och framtida utveckling efter hittills varande grunder. Ty i regeln ha alla, till hvilka jag personligen hänvänt mig, sagt sig vara något tvehågsna i afseende å sammanjämningsförslaget af alldeles motsatt skäl, nämligen af farhåga för att den högre folkskolan skulle blifva någonting mycket lifskraftigare än den är och blifva en helt annan och mäktigare faktor i vår undervisning, än den hittills varit; och denna senare synpunkt lyste också fram i det uttalande, som kom från statsrådsbanken och där statsrådet sökte på vissa skäl bryta udden af denna anmärkning. Men, som sagdt, jag har alldeles icke hört någon stå på herr Bellinders ståndpunkt i denna fråga. Men gent emot denna hans ståndpunkt får jag framhålla, att den högre folkskolans allra varmaste förespråkare icke delat herr Bellinders mening, utan alla ha trott, att de fyra årsklasserna i stället för att döda den högre folkskolan i vårt land tvärtom skola komma att blifva den till stort gagn. Då detta särskildt är deras tanke, som i utskottet kunna anses såsom speciella målsmän för denna folkskola, torde jag icke behöfva upptaga herr Bellinders farhågor till närmare skärskådande.

Men däremot ber jag att få säga några ord i anledning af den alldeles motsatta betänkligheten, att den högre folkskolan skulle komma att blifva någonting, som vi nu icke kunna förutse, men som man har en dunkel aning om skall kunna blifva någonting olyckligt. Jag vill då först konstatera, att den högre folkskolan, såsom den nu är ordnad, icke är, såsom måhända en del tror, något dåligt eller ondt, utan i dess ställe någonting godt och prisvärdt. Vid en särskild sammankomst, då de flesta af kammarens ledamöter voro närvarande, ha vi hört en man, som inom sitt område hade icke mindre än 7 högre folkskolor, intyga, att dessa voro synnerligen dugliga undervisningsverk, och jag har sökt höra mig för,

huru det i detta stycke kunde förhålla sig i andra delar af vårt land och har då från en kammarledamot, för resten här närvarande, från Ångermanland, hört sägas, att den högre folkskola, som där finnes, är den bästa skola där i orten. Det som gör en skola god, är dock i främsta rummet hennes lärare, och det är därför af största vikt, att vi få dugliga lärare till de högre folkskolorna likasom till de kommunala mellanskolorna. Nu gå naturligtvis kommunernas bemödanden i alldeles samma riktning, och om man i folkskolekalendern undersöker, huru det är ställt med föreståndarebefattningarna i dessa skolor, skall man finna, att af de 28 skolor, som funnos år 1908, hade 14 stycken till föreståndare personer, som aflagt akademisk examen; 9 stycken hade till föreståndare personer, som icke hafva någon titel i kalendern, men som sannolikt, åtminstone till stor del, voro akademiskt bildade män, ehuru de icke aflagt någon examen, och endast 5 af dessa skolor hade till föreståndare, enligt uppgift i kalendern, folkskollärare. Man kan däraf finna, att den högre folkskolan redan nu söker skaffa sig duktigt folk till lärare och att i regeln de, som tillsätta dessa lärareplatser, därför fordra akademisk bildning eller, då folkskollärare utses, sådana med särskildt kompetens utöfver folkskollärarexamen. Det är icke meningen, att lärare af dessa slag skulle sakna kompetens för de kommunala mellanskolorna.

I denna kardinalpunkt således, hvilken afser lärarekompetensen, har Första Kammaren fått sin vilja igenom helt enkelt därför att äfven Andra Kammarens ledamöter inom utskottet haft samma syn på saken. Äfven de ville skydda kompetensen så mycket som möjligt för att göra den examen, som dessa kommunala mellanskolor skola bereda till, likvärdig med examen vid realskolorna. Vi ha sålunda bevarat denna förmån, men vi ha gifvit efter i fråga om de högre folkskolorna, därför att vi ansett dem icke vara någonting skadligt utan tvärtom någonting godt, redan som de nu äro.

Men, säger den ärade talaren på älfborgsbänken, hvarför har Ni då reserverat Er i det ursprungliga utlåtandet? Jo, helt enkelt af det skäl, som vi särskildt betonat i denna vår reservation, nämligen det statsfinansiella skälet, att vi ansett det icke vara riktigt, att Riksdagen gifver ett anslag till ett ändamål, som Riksdagen icke vet hvad det i verkligheten innebär. Denna ståndpunkt har emellertid den kammare, som framför vår anser sig vara satt att vakta statens affärer, icke ansett utgöra giltigt skäl för att säga nej till dessa högre folkskolor, och redan af denna orsak skulle väl vår kammare också kunna låta den betänkligheten falla. Vidare har i utskottsbetänkandet, som ju i denna punkt är dikteradt af Andra Kammaren, framhållits, att man plägat gå till väga på samma sätt redan förut. Då folkskolan inrättades, fanns icke någon fullständig plan för henne, utan den har arbetat sig fram under försök åt olika håll. Då den högre folkskolan bildades år 1858, föreskrefvos icke heller några detaljerade bestämmelser om denna, utan den har fått växa fram af sig själf. Det finnes sålunda historiska skäl för den ståndpunkt, som Andra Kammaren godkänt, och som jag hoppas att äfven denna kammare skall godkänna.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m.m.
(Forts.)*

Samman-
jämnings-
förslag ang.
enskilda läro-
anstalter m.m.
(Forts.)

Men så ber jag att få påpeka en sak, som alldeles förbisettes af den ärade talaren på älfborgsbänken, nämligen att det icke är ens Andra Kammarens mening, att dessa 4-åriga högre folkskolor skola blifva enbart teoretiska och alltså blifva rena parallelskolor till den kommunala mellanskolan. På flera ställen i utskottets betänkande om denna sak får man veta, att man äfven inom Andra Kammaren haft den uppfattningen, att den högre folkskolan bör få en praktisk läggning, att den fjärde årsklassen skall lämpas efter orternas praktiska behof, och då blir denna skola någonting helt annat, än hvad den ett- eller tvååriga högre folkskolan nu är. Vi hafva redan i vår reservation sagt, att vi icke vilja förneka att den 4-åriga högre folkskolan kan så anordnas, att den får sin stora uppgift att fylla i afseende å folkundervisningen. Att hon så skall ordnas är, som sagdt, äfven Andra Kammarens mening. Så har på sidan 65, för att taga ett exempel, af Andra Kammarens män gjorts gällande, att folkskolans olika öfverbyggnader hafva flera i någon mån skilda uppgifter att fylla: »En af dem är att bibringa de folkskolelärjungar, hvilkas anlag gå i sådan riktning, den bildning, som meddelas i realskolan. En annan, minst lika viktig och ojämförligt mera omfattande, är att tillgodose behofvet af en på någon särskild gren af praktisk verksamhet mera direkt inriktad och efter förhållandena på hvarje ort närmare afpassad undervisning.»

Är detta afsikten med de fyra årsklasserna uti den högre folkskolan, tror jag, att vi allihop kunna vara med om att denna skola må få utveckla sig på antydda sätt; och de betänkligheter, som uttalats i reservationen, må då icke längre hindra kammaren att godkänna detta viktiga förslag.

Jag är tacksam för de anföranden, som gått ut på att sammanjämningsförslaget skulle i dag antagas. Visserligen voro några af dessa yttranden sådana, att jag icke kan skriva under dem utan snarare skulle känna mig böjd att något bemöta dem, men jag skall icke göra detta under förhoppning, att de, som väl funnit brister i sammanjämningsförslaget men icke funnit dem så stora, som några framhållit, skola vara med om att antaga betänkandet.

Herr vice talmannen: Först ber jag att få uttala att jag betraktar detta betänkandes båda afdelningar såsom delar af ett och samma sammanjämningsförslag och att således, om den ena afdelningen bifalles af Riksdagen, det förutsätter att också den andra afdelningen skall bifallas. Vidare ber jag att få säga, att jag tycker det lönar sig icke mycket att här tala om hvilkendera kammaren, som i detta sammanjämningsförslag fått gifva mest efter. Det synes mig vara ganska klart att Första Kammaren fått gifva med sig mera än den Andra, och hade det icke varit klart för herrarna förut, nog blef det väl tydligt genom den siste talarens anförande; ty han ådagalade ganska klart, att den eftergift, som statsrådet och öfriga talare ha anført såsom den största eftergiften från Andra Kammaren, icke var på långt när så stor, som dessa herrar antagit.

Vidare tror jag icke, att det lönar sig här att bestrida, att

herr Bellinders invändningar hafva mycket fog för sig, och jag vill också säga, att om man icke kommit på det klara med den saken, då herr Bellinder yttrade sig, så nog gjorde man det, när herr Nyström yttrade sig. Men jag vill dock hemställa att herrarna, i trots af herr Nyströms yttrande, i allt fall ville bifalla sammanjämningsförslaget. För mig står saken helt enkelt så, att jag som praktisk politiker anser att sammanjämningsförslaget bör antagas äfven af oss, som hafva mycket att mot detsamma erinra.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed afslutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepad, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2 i memorialet.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 8 och 11 innevarande månad bordlagda utlåtande, n:o 20, i anledning af Andra Kammarens beslut om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sofplatser för tredje klassens passagerare å statens järnvägar.

*Angående
sofplatser för
tredje klassens
passagerare å
statens järn-
vägar.*

I anledning af en inom Andra Kammaren af herr *E. Räf* i ämnet väckt motion, n:o 6, hade nämnda kammare, på hemställan af sitt tillfälliga utskott, för sin del beslutit att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta genom försöksdrift utröna, huruvida sofvagnar för tredje klassens resande å statens järnvägar lämpligen borde anordnas samt vidtaga de åtgärder, som på grund däraf kunde föranledas.

Sedan detta beslut delgifvits Första Kammaren samt ärendet hänvisats till dess andra tillfälliga utskott, hade detta utskott i nu föredragna utlåtande hemställt, att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut.

Grefve Wachtmeister, Axel: Jag skall be att å utskottets vägnar få lämna kammaren den upplysning, att på sid. 10 uti utskottets betänkande, tredje raden nedifrån, har utaf misstag influtit siffran 147, som jag härmed anhåller att få rätta till 98, hvilket är den rätta siffran.

Grefve Taube: Ja, nu är här fråga igen om att skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning och att man sedan skall sätta i gång en sak. Läser man nu detta betänkande, så ber jag om ur-

Ångående
sofplatser för
tredje klassens
passagerare å
statens järn-
vägar.
(Forts.)

såkt att jag börjar redan i början. Det gäller här att skaffa den förmånen till tredje-klass-passagerarna att de skulle få sofplatser, hvilket naturligtvis ur ekonomisk synpunkt ger åtskilligt att tänka på. Antingen bli de dåliga och då vill ingen begagna sig af dem, eller bli de bra, ja, då blir följden att de nuvarande andra-klass-passagerarna komma att framdeles begagna sig af tredje klassens sofvagnar, och då äro vi ju genast inne på en ren förlust för staten.

Utskottet säger, att »järnvägsstyrelsen, därest Riksdagen icke anser den med reformen nödvändigtvis följande ökade utgiften vara ett hinder, alls icke ställer sig i princip afvisande». Utskottet utgår således genast i början af sitt uttalande ifrån att det skall blifva en ökad utgift. Ja, med anledning häraf har jag också förfrågat mig hos järnvägsstyrelsen och där erhållit den upplysningen, att detta hade man visserligen yttrat men samtidigt förklarar att de ekonomiska förhållandena voro för närvarande sådana, att det vore för tidigt att nu tänka på en reform i denna riktning.

Sedan komma vi till andra stycket; där börjar det på att mörkna och sedan blir det allt mörkare och mörkare. Jag skall icke besvära kammaren med att höra det uppläsa i sin helhet utan blott taga själfva slutklämman, som lyder så, »att den föreslagna reformen måste blifva för statens järnvägar ekonomiskt ofördelaktig». Nå då tänker man att nu äro vi väl på det klara med den saken, att det är ofördelaktigt för järnvägarna. Men så säger utskottet, att utskottet »håller före, att Riksdagen, såsom äfven motionären påpekat, har att i denna fråga också taga hänsyn till åtskilliga moraliska skäl». Ja, mina herrar, det står *moraliska* skäl. När jag läste detta kom jag att tänka på den gamla satsen »sköna tanke, hvar fick jag dig ifrån?» Jag förstår den icke, och det framgår icke alls af utskottets utlåtande hvad därmed menas, men blefve det så, att svenska allmänhetens moral stärktes genom denna anordning, skulle jag vara den förste att vara med därom. Men jag tror det icke, ty jag förstår icke, att icke det kan vara lika bra att *sitta* bredvid hvarandra som att *ligga* bredvid hvarandra, i synnerhet när det är fråga om att de skola ligga två och två bredvid hvarandra, och om detta skall vara något i moraliskt afseende särskildt tilltalande, lämnar jag därhän. Ett sådant arrangemang, säger man finnes i vårt grannland Finland och det tycks egentligen vara utskottets enda argument, förutom det moraliska förstås, och hvarifrån det kommit, det vet jag inte.

Sedermera blir utskottet allt mer och mer tvehågsset, ehuru de moraliska skälen förefinnas och säger, att man bör taga och göra en *försöksdrift* — ett nytt ord inom järnvägstrafiken åtminstone — och att man på det skulle kunna vinna vackra resultat. Ja, hvad den senare delen af ordet beträffar, får jag säga, att vore det någon, som vore mera kompetent än jag, så nog skulle han här få en ganska god anledning därtill; men jag vill hålla mig till fakta, och då vill jag hålla mig till första delen af ordet, nämligen *försök*. Ja, *försök* skulle jag också vilja vara med om, men ej i den här riktningen, utan jag tror, att skall man härvidlag göra försök, böra de

gå ut på att söka skaffa staten och järnvägarna en bättre ekonomisk ställning än hvad de nu ha, och ett försök i den riktningen vore kanske skäl att slå in på, ifall det t. ex. visar sig att man i afseende på taxor och dylikt gått för långt eller begärt för mycket i vissa delar och kanske för litet i andra. Men att gifva en förman som denna och gå med tredje-klass sofvagnar på vissa linjer, det blefve alldeles för dyrt och ruinerande och dessutom omöjligt därför, att har man en gång försett tredje klassen med sofvagnar, kan man sedan icke taga bort dem. Skall man göra försök på järnvägstrafikens område, så låt oss då höja taxan i sådana delar, där den kan höjas. Jag kan för min del icke göra något förslag härvidlag, men därmed skulle vi ju kunna göra ett försök, och om vi det göra, tror jag att vi vinna målet lättare och säkrare än genom att lägga två och två bredvid hvarandra i tredje-klassens vagnar och kalla detta för försöksdrift.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

*Angående
sofplatser för
tredje klassens
passagerare å
statens järn-
vägar.
(Forts.)*

Herr Strömberg: Jag skall icke alls yttra mig om vare sig det principiellt riktiga eller det socialt berättigade i att anordna sofplatser i tredje klassens vagnar, men jag kan icke underlåta att påpeka en sak här i utskottets hemställan, som gör att jag åtminstone icke kan vara med om densamma, och det är att utskottet, så vidt jag förstår, går betydligt längre i sin hemställan, än motionären yrkat. Motionären yrkar, som herrarna se på första sidan i betänkandet, på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att »Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida det å statens järnvägar lämpligen kan beredas resande i tredje klass tillfälle att emot skäligen afgift erhålla sofplatser för resor under nattetid, samt att Kungl. Maj:t därefter vidtager de åtgärder, till hvilka denna utredning gifver anledning», men Andra Kammaren har för sin del beslutat en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan »det täcktes Kungl. Maj:t låta genom försöksdrift utröna, huruvida sofvagnar för tredje klassens resande å statens järnvägar lämpligen bör anordnas samt vidtaga de åtgärder som på grund därav kunna föranledas», och det är i detta beslut som Första Kammarens utskott föreslår kammaren att instämma. Men det är ju dock någonting helt annat och mera, att genom försöksdrift utröna lämpligheten i detta fall än att verkställa en utredning. Den första saken kostar ej oväsentligt med penningar dels för anskaffande af materiel, vare sig man står på den ståndpunkten att ny materiel måste i sin helhet anskaffas för detta ändamål, eller anser, att de gamla vagnarna skulle kunna genom särskild inredning här användas, och dels för utförande af själfva försöksdriften. En sådan kan det väl ej vara lämpligt anordna, förrän man fått en åtminstone något så när ändamålsenlig modell, som på ett någorlunda tillfredsställande sätt kan anses fylla det kraf, man bör ställa på en dylik anordning. Det sätt som i Finland praktiseras med 2 liggplatser på samma brits, är naturligtvis alldeles olämpligt för svenska förhållanden; och någon erfarenhet från andra länder finnes icke. Inom järnvägsstyrelsen hafva olika

Angående
sofplatser för
tredje klassens
passagerare å
statens järn-
vägar.
(Forts.)

förslag framkommit, men alla hafva befunnits olämpliga, därför att det visat sig så svårt att förena tre saker, bekvämlighet, hygien och hänsyn till att det ej blifver för oekonomiskt. Det första som man har att göra är väl att utreda, huru man kan åstadkomma en lämplig modell, och förrän en sådan finnes, bör ej någon försöksdrift i denna riktning anställas. Jag är för min del öfvertygad att en dylik utredning nog kommer till stånd Riksdagens skrifvelse förutan och att, när frågan är mogen, den kommer att föreläggas Riksdagen.

Med den ståndpunkten skulle jag kanske riktigast biträda grefve Taubes yrkande på afslag å betänkandet, men för att undgå beskyllning för att visa för litet tillmötesgående har jag ingenting emot att biträda ett förslag till skrifvelse med begränsning likväl till hvad motionären begärt, *utredning* men icke *försöksdrift*. Jag tager mig därför friheten hemställa, att Första Kammaren måtte på så sätt biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida det å statens järnvägar lämpligen kan beredas resande i tredje klass tillfälle att emot skälig afgift erhålla sofplatser för resor under nattetid samt att Kungl. Maj:t etc.

Det är precis samma ord som motionären har använt, men icke de, som Andra Kammaren använt, och jag ber att därtill få yrka bifall.

Grefve Wachtmeister, Axel: Den förste ärade talaren har mycket kraftigt yrkat afslag på utskottets hemställan. Ja, hade det varit så att det varit fråga om att utan vidare anordna en reguljär trafik med tredje-klass sofvagnar, hade jag väl kunnat förstå hans energiska motstånd, och det hade då funnits skäl för kammaren att låta sig ledas af hans stora personliga erfarenhet och sakkunskap på det ifrågavarande området. Men nu är det endast fråga om att till en början söka få en utredning för att få konstateradt, om lämpliga och praktiska sofvagnstyper kunna anordnas och huru det ekonomiskt skulle ställa sig samt om det verkligen förefinnes ett så allmänt behof för tredje klassens passagerare att få dessa sofvagnar, som ju alltid måste blifva skäligen obekväma. Den omständigheten att en motionär tvenne gånger framkommit med samma förslag behöfver alldeles icke bevisa att ett sådant behof verkligen existerar, och erfarenheten från utlandet har härvidlag ingenting att lära oss. Emellertid kostar en utredning ju alltid pengar, och i våra dagar med ekonomiska bekymmer för järnvägarna är det föga tilltalande att försöka någonting, som måste försäkra en om än aldrig så ringa utgift för våra järnvägar. Men nu har frågan en gång blifvit väckt och Andra Kammaren har bifallit ett förslag till skrifvelse om utredning, och då har utskottet ansett, att Första Kammaren icke längre bör motsätta sig frågan om en utredning, dels därför att de siffror, som utskottet anfört, tyda på att en utredning kanske är väl motiverad, men isynnerhet därför att

frågan är af en så särskildt ömtålig natur. Ordet *moraliska*, som den förste ärade talaren gjorde sig lustig öfver, är icke utskottets. Utskottet har hämtat det från motionären och därför också satt detta ord inom citationstecken; ordet må ju icke vara så lyckligt valdt, men det har dock den förtjänsten, som jag tror, att om man verkligen vill begripa det, så nog förstår hvar och en i kammaren hvad därmed menas. Det betyder härvidlag att hvad man unnar sig själf, bör man också unna andra, om det sig göra låter.

Jag kan icke neka till att jag tycker att det skulle se ganska egendomligt ut och att Första Kammaren skulle komma uti en skef dager, därest kammaren, under återopande af en mängd svårigheter och betänkligheter, som skulle uppstå genom en utredning, om Första Kammaren, säger jag, på denna grund motsätter sig eu dylik utredning och kanske omedelbart därefter utan alltför stora svårigheter en sådan utredning anordnas genom järnvägsstyrelsens försorg, och en dylik skef dager behöfde kammaren icke utsätta sig för, om den nu bifölle den föreslagna skrifvelsen.

Nu har den andre talaren, äfven han sakkunnig på detta område, framhållit, att med den formulering Andra Kammarens beslut fått, väl mycket pointeras att utredningen äfven skulle innefatta försöksdrift, och därför har han föreslagit en annan formulering, mera allmänt hållen. Af utskottets motivering framgår tydligt att utskottet icke afsett annat än hvad herr Strömbergs förslag innehåller, och därför är det ju gifvet, att utskottet gärna går med på detta förslag, till hvilket jag härmed tager mig friheten yrka bifall.

Grefve Taube: Ja, jag vidhåller mitt yrkande om afslag och det på grund att jag icke alls förstår hvad en dylik skrifvelse i detta fall skall tjäna till. Man säger att det skall utrönas, huruvida det förefinnes ett sådant behof, men hur i alla mina dagar skall det gå till att utröna ett sådant behof! Man kan väl inte gärna gå och fråga människor: vill ni hellre *ligga* än *sitta*? Det behofvet behöfver man väl ej gå till Kungl. Maj:t för att få utrönt, och svaret torde icke vara svårt att veta på förhand. Låt järnvägsstyrelsen sköta järnvägarna och varen snälla och låten Riksdagen blifva befriad och förskonad ifrån att bestämma i sådana här saker!

Hvad nu beträffar herr Strömbergs yttrande, skulle jag vilja hemställa till herr Strömberg, som är fullmäktig hos järnvägarna, om icke han i sin nämnda egenskap skulle vilja väcka saken till lif, så att vi här sluppe uttala oss uti en sak, hvaraf vi sedan skulle vara bundna. Jag har icke sagt, att man icke kan säga ja till detta, men genom en skrifvelse skulle vi binda oss, och det är detta jag vill undvika. Må järnvägsstyrelsen, om den så kan, få vidtaga åtgärder i denna riktning men att skriva och begära utredning i detta fall, kan jag ej vara med om. Om ingenting då skulle blifva gjordt, så skulle helt säkert nästa riksdag en interpellation framkomma i Andra Kammaren: »Hvad har herr statsrådet vidtagit för åtgärder för att tredje klassens passagerare skola få sofva?»

Jag yrkar fortfarande afslag.

Angående
sofplatser för
tredje klassens
passagerare å
statens järn-
vägar.
(Forts.)

Herr Lindblad: Ja, äfven om man skulle riskera en interpellation till de många som förekommit de sista riksdagarna, så är väl faran däraf mindre — genom att bifalla skrivelseförslaget — ty om Första Kammaren skulle afslå detta, så är väl ganska troligt, att järnvägsstyrelsen då kommer att säga: vi ha ej alls någon rättighet att offra några penningar till detta. Ty förhållandet är ju att våra järnvägskonjunkturer för närvarande äro nere i en vågdal och visa som vi ju alla veta att statsjärnvägarna ej gifva tillbörlig afkastning. Men här är ju icke meningen att inlåta sig på några halsbrytande experimenter utan blott att få göra försök i en viss riktning, hvilket jag också ur principiell synpunkt anser vara fullt riktigt. Jag tror att om vi skulle koppla till ytterligare en tredje klassvagn till några natt-tåg och tillåta passagerarne där att blott två få plats på samma bänk i stället för att nu de äro beräknade för fyra, då skulle redan detta blifva till stor fördel för dem, som utaf ekonomiska skäl använda tredje klassens vagnar. Om man vidare toge bättre vara på utrymmet och i stället för att nu hafva stora hyllor, afsedda för bagaget, gjorde dessa hyllor ett kvarter bredare skulle de ju möjligen kunna användas till liggplatser; det kunde ju alltid vara något att försöka med, och det är ju något i den riktningen, man afser med den ifrågavarande skrifvelsen till Kungl. Maj:t.

Jag yrkar bifall till det af herr Strömberg framlagda skrivelseförslaget.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande utlåtande 1:o yrkats af herr *Strömberg*, att Första Kammaren måtte på det sätt biträda Andra Kammarens beslut, att Första Kammaren för sin del beslöte att i anledning af motionen Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida sofvagnar för tredje klassens resande å statens järnvägar lämpligen böra anordnas, samt vidtaga de åtgärder, som på grund däraf kunna föranledas; och 2:o att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare i enlighet med berörda yrkanden, och förklarade sig finna propositionen på afslag å utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr Strömbergs yrkande i frågan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, bifalles herr Strömbergs yrkande i frågan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—49;

Nej—55.

Som Andra Kammarens beslut i frågan således icke blifvit oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra Kammaren återlämnas för vidare behandling.

Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 18, angående utredning rörande statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från ekonomiskt beroende af från rusdrycks-handteringen härflytande medel.

Om utredning rörande kommunernas frigörande från ekonomiskt beroende af rusdrycks-handteringen.

Andra Kammarens tillfälliga utskott hade i afgifvet yttrande hemställt, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i enlighet med yrkandet i motion n:o 192, af herr S. H. Kvarnzelius, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte genom en kommitté låta verkställa en allsidig utredning rörande statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning med de förslag, hvartill samma utredning kunde föranleda.

Denna hemställan hade bifallits af Andra Kammaren, hvarefter ärendet öfverlämnats till Första Kammaren, som hänvisat detsamma till förberedande behandling af sitt andra tillfälliga utskott.

Detta utskott hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt, att Första Kammaren ville så till vida biträda Andra Kammarens beslut i frågan, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det täcktes Kungl. Maj:t låta på lämpligaste sätt verkställa en allsidig utredning rörande statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande i större eller mindre omfattning från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel samt för Riksdagen framlägga resultatet af denna utredning med de förslag, hvartill samma utredning möjligen kunde föranleda.

Herr Trygger: Denna kammare har förut icke ansett sig böra biträda ett förslag sådant som det förevarande. Detta torde ha

*Om utredning
rörande
kommunernas
frigörande
från eko-
nomiskt be-
roende af
rusdrycks-
handteringen.
(Forts.)*

berott bland annat därpå, att kammaren fruktat att därmed gifva uttryck åt någon sympati för tanken på ett allmännare genomförande af rusdrycksförbud, ty kammaren har hyllat den meningen, att nykterheten icke skulle genom ett sådant förbud befrämjas utan tvärtom motverkas. Jag tror icke, att kammaren ändrat åsikt i detta fall, och jag för min del har åtminstone icke gjort det, men icke desto mindre anser jag mig böra yrka bifall till tillfälliga utskottets hemställan. Hvad som bestämt mig härtill är dels en förhoppning, att den begärda utredningen icke skall förleda nykterhetsrörelsens speciella förkämpar att utan en ingående och noggrann pröfning godtaga ett rusdrycksförbud, och dels min önskan, att landet må i vårt beslut se ett ytterligare ojäfaktigt bevis därpå, att Första Kammaren med den största värme omfattar den fosterländska nykterhetsrörelsen, ity att kammaren icke ens vill afslå en från nämnda håll begärd utredning, om hvars behöflighet kammaren dock, såsom jag tror, fortfarande hyser stor tvekan.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvaræfter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt;

och som Andra Kammarens beslut i frågan således icke blifvit oförändradt antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra Kammaren återlämnas för vidare behandling.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 7 och 8 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen i fråga om utredning angående de skatte- och inkomstkällor inom kommun, hvilka må komma till användning, när kommunens inkomster minskats genom införande af så kalladt lokalt veto, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets den 14 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 9, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa och angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 14 och 15 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 69, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående husbehöfsskogar inom vissa områden samt lag om

ändrad lydelse af 2 § i lagen den 24 juli 1903 angående skydds-
skogar, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ute-
slutande tills vidare af rätten att erhålla laga skifte inom vissa om-
råden och lag angående marks afstående för nomadlapparnas behof
vid afvittring ofvan odlingsgränsen, dels ock en med föranledande af
nämnda propositioner väckt motion, samt

n:o 70, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl.
Maj:t angående lagstiftningsåtgärder för åstadkommande af aflösning
utaf kronhemman och kronotorp, som donerats till bruksrörelsen
m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af Första Kammarens den 14 och
15 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 23, i anledning af
väckt motion om ändring af § 7 i ordningsstadgan för Riksdagen
Första Kammare, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande
hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 7 och 8 i denna
månad bordlagda utlåtande n:o 11, i anledning af Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till ändrad lydelse af § 60 regeringsformen
jämte en inom Riksdagen i ämnet väckt motion.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna
hänvisat Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflättna proposition n:o 80, hvori
Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning fram-
lagt följande förslag till ändrad lydelse af § 60 regeringsformen:

»Till bevillningar räknas tull och accismedlen, postmedlen, chartæ-
sigillatæafgiften, husbehofsbrännerimedlen samt hvad hvarje Riksdag
dessutom särskildt såsom bevillning sig åtager.

Har Konungen beslutit att för Riksdagen framlägga förslag om
höjande af tull å kaffe, socker, tobak, vin eller spritvaror eller af
tillverkningskatt å brännvin eller socker, må Konungen tillika för-
ordna, att den ifrågasatta högre tullafgiften eller tillverkningskatten
skall tillämpas, intill dess Riksdagens beslut i anledning af samma
förslag kungjorts. Varder genom detta beslut tullafgiften eller till-
verkningskatten bestämd lägre än Konungen föreslagit, äge den,
som till följd af förordnande, hvarom nyss är sagdt, erlagt afgift
eller skatt, att återfå skillnaden mellan hvad han sålunda erlagt och
det belopp, som skolat utgå efter förut gällande afgift eller skatt
eller, om den af Riksdagen bestämda afgiften eller skatten är högre,
efter denna. Förordnande, som här sägs, må ej af Konungen med-
delas å annan tid, än då Riksdag är samlad eller högst femton
dagar före Riksdags början; och skall förslag i ämnet föreläggas
Riksdagen, därest förordnandet meddelats under Riksdag, inom femton

*Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.*

Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)

dagar efter det förordnandet meddelats, men eljest inom samma tid efter Riksdagens början.

I öfrigt må ej några allmänna afgifter, af hvad namn och beskaffenhet som helst, utan Riksdagens samtycke kunna förhöjas, tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen. Ej heller må Konungen statens inkomster förpakta eller, till vinning för Sig och kronan eller enskilda personer och korporationer, några monopolier fastställa.»

I sammanhang med den kungl. propositionen hade utskottet jämväl till behandling förehaft en af herr *H. Cavalli* inom Första Kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, n:o 61, däruti motionären hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottet hade i detta utlåtande på andragna skäl hemställt, att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunde af Riksdagen bifallas, ville, i anledning af densamma äfvensom herr Cavallis motion, uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en fullständig och allsidig utredning rörande möjliga utvägar att, utan intrång i Riksdagens beskattningsrätt, undanröja de olägenheter, som vid tillämpningen af gällande föreskrifter i fråga om höjande af tull- eller tillverkningsavgift framträdtt därigenom, att enskilde under tiden närmast före en förhöjning af tull- eller tillverkningsavgift förtullat eller från nederlag uttagit så stora varumängder, att det statsfinansiella syftet med förhöjningen för en tid framåt i afsevärd grad omintetgjorts, äfvensom för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning.

Reservationer hade afgifvits

af herrar *Säve, Östberg, Sjöholm, Berger* och *Björck*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till det i den kungl. propositionen framlagda förslaget till grundlagsändring; samt

af herrar *Behm* och *Clason*, hvilka med åberopande af de i Kungl. Maj:ts proposition anförda grunder och med hänvisning till ett af Sveriges allmänna handelsförening afgifvet, vid utlåtandet såsom bilaga fogadt yttrande, ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Herr *Clason*: Som kammaren behagade finna har jag jämte åtskilliga andra ledamöter inom utskottet reserverat mig mot utskottets beslut i denna punkt och tillstyrkt den kungl. propositionen, och jag skall med anledning däraf be att få för min del angifva skälen till denna ståndpunkt.

Utgångspunkten vid bedömandet af denna fråga bör enligt mitt förmenande icke så mycket vara § 60 i regeringsformen som § 59, hvilken ålägger Kungl. Maj:t att, när statsverkspropositionen framlägges, samtidigt lägga fram förslag om sättet att genom bevilningar

fylla hvad staten kan kräfvat öfver de vanliga inkomsterna. Läger man därtill andra bestämmelser i grundlagen, som föreskrifva att statsverkspropositionen skall framläggas vid hvarje riksdags början, samt vidare det bekanta förhållande att Riksdagen i allt fall icke kan komma till verkligt arbete förrän någon tid efter statsverkspropositionens framläggande, så är situationen klar. Kungl. Maj:t måste föreslå bevillningar en god tid, innan en realbehandling af dessa frågor kan äga rum, och under tiden hinner spekulationen träda emellan samt omintetgöra så godt som hvarje reell verkan, åtminstone för den närmaste tiden, af dessa bevillningar. Just denna omständighet skiljer förhållandet i Sverige från förhållandena i åtskilliga andra länder. Jag erinrar exempelvis om det faktum, som vi nyss sett från England. *Samma dag*, som finansministern framlade ett omfattande finansförslag, beslöt underhuset att en del af dessa poster skulle provisoriskt genast träda i kraft, hvarigenom spekulationen afskars all möjlighet att göra dessas effektivitet mindre. Det är denna lucka i vår författning, som jag menar att Kungl. Maj:ts förslag sökt stoppa till, och det är skälet hvarför jag biträdt detsamma.

*Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tullverknings-
skatt.
(Forts.)*

Nu säger utskottet på sid. 3 i betänkandet, att utskottet anser, att mot detta förslag yppa sig »synnerligen stora betänkligheter», hvilka utskottet sedan närmare berör. Det skulle särskildt vara att Riksdagen faktiskt skulle blifva så att säga predisponerad att taga Kungl. Maj:ts förslag i en bevillningsfråga, ty toge Riksdagen något annat förslag, kunde detta lätt framkalla spekulatio, och man vunne således icke det önskade målet. Det är detta, som utskottet kallar konstitutionella betänkligheter.

Jag har haft svårt att uppskatta detta resonemang. För det första därför att, om det nuvarande tillståndet är skadligt och olyckligt, såsom utskottet erkänner, bör man väl söka ändra det, äfven om därigenom en konstitutionell bestämmelse finge förändras i grundlagen. Det har gjorts en oändlig massa ändringar i vår regeringsform sedan år 1809, hvilka i hög grad förändrat ställningen och särskildt minskat Kungl. Maj:ts maktställning gentemot Riksdagen, och mot dessa förändringar har man mig veterligen plägat invända: nej, så var det icke 1809 och därför skola vi icke göra denna förändring i grundlagen. För resten, huru var det 1809, huru tänkte man sig denna sak år 1809? Jo, man gick då så tillväga, att samma Riksdag som antog konstitutionen, medgaf genom särskildt beslut Kungl. Maj:t att till följande Riksdag dekretera af omständigheterna påkallade förändringar i tullbevillningarna inom en viss ram, som vid en följande riksdag, om jag ej missminner mig, bestämdes att kunna uppgå ända till 100 % af då löpande tullsats. Man gaf alltså Kungl. Maj:t rätt icke att, såsom här är i fråga, blott provisoriskt för en tid af 14 dagar eller så utfärda dylika extra förordnanden, utan man gaf regeringen denna rätt ända till nästa riksdag.

Nu har man mot denna praxis från 1809, som fortsatte in på 1820-talet, invändt, att då voro förhållandena olika, det var 5 år emellan riksdagarna, och man kunde icke på förhand förutsäga för

Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)

så lång tid handelns och de däraf beroende tullarnes växlande karaktär. Ja, det är ju mycket riktigt. Men jag vill, å andra sidan, fästa uppmärksamheten på att förhållandena också i andra afseenden i hög grad förändrat sig sedan den tiden, särskildt i kommunikationsafseende. Det var nog ingen, som år 1809 tänkte sig, att man skulle stå inför sådana möjligheter som att telegrafiskt på några sekunder gifva order om uttagande af varor från nederlag, och det fanns för resten icke så många nederlag i Sverige på den tiden. Och icke heller var det väl någon, som kunde tänka sig, att man skulle stå inför möjligheten att på en och en half timma från en frihamn i ett konkurrerande grannland föra öfver massor af varor, hvilka eljest skulle beläggas med höjd tull. Hade sådana förhållanden existerat redan 1809, är det icke troligt, att grundlagsbestämmelserna skulle formulerats såsom de nu lyda.

Om jag ser på de *faktiska* förhållandena, kan jag icke heller finna, att det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget skulle innebära någon fara. Om Kungl. Maj:t ämnar föreslå en sådan tullbevillning eller tillverknings-skatt, äro tvenne fall tänkbara, det ena att Riksdagen finner att förslaget är lämpligt och sålunda bifaller detsamma. I sådant fall vinner man just det som man skulle vilja vinna och då har såväl Kungl. Maj:t som Riksdagen vunnit; icke blott Kungl. Maj:t utan också Riksdagen har vunnit därigenom att skatten eller tullen verkligen blir effektiv. Så låter det andra fallet tänka sig, eller att Riksdagen icke vill hafva den föreslagna tullen och att Riksdagen då går en annan väg, hvarigenom emellertid spekulationen icke stäffas, men hvad betyder det? Jo, det betyder blott detsamma som numera i regeln plär inträffa i dylika fall, och jag kan verkligen icke inse att Riksdagen förlorar något på att i detta senare fall man står kvar vid *status quo*. Det kungl. förslaget åter stoppar till ett af de viktigaste hälen, genom hvilket penningarna rinna förbi. Det synes mig därför vara för *båda* statsmakterna synnerligen mycket vunnit, om detta förslag antages.

När man för öfrigt säger att Riksdagen skulle bli predisponerad eller kanske rent af nödsakad att taga det kungl. förslaget — nödsakad kan den dock ju aldrig bli — skulle jag för resten vilja göra den frågan, om det någonsin inträffat, att Riksdagen i frågor sådana som de här afsedda på eget initiativ antagit någon helt annan tull eller skatt, än som af Kungl. Maj:t föreslagits. Jag tror för min del att det under de senaste tiderna blott försökts en gång — det var vid ett tillfälle då man försökte sig på en kaffetull, jag vill minnas det var år 1893 — men förslaget afslogs, ty det hade visat sig, att eftersom man icke kunde hålla saken hemlig, skulle tullen icke blifva effektiv.

Jag kan således för min del icke uppskatta det tal om konstitutionella betänkligheter, som här förts af utskottets majoritet. Med detta tal gifver man Riksdagen en oanvändbar pappersparagraf, under det att man låter penningarna rinna bort, och hvad blir följden? Jo, slutresultatet blir naturligtvis, att man tvingar Riksdagen att i

stället skaffa medel på något annat sätt, och det är väl icke heller så synnerligen lyckligt.

Utskottet har i sista delen af stycket på tredje sidan upptagit äfven en annan omständighet, då utskottet säger: »Härtill kommer vidare, att en sådan anordning, som Kungl. Maj:t föreslagit, lätt kan medföra en ur statsfinansiell synpunkt betänklig förskjutning i en redan uppgjord statsreglering och med afseende å de i samband med denna fastställda bevillingarna.» Det är ord som ju äro rätt dunkla; meningen tror jag emellertid skall vara den, att om man på det viset genast tager en tullbevilling, beslutar man en inkomst, som kommer att tillfalla staten ett år tidigare än den statsreglering, som samma Riksdag beslutat, egentligen afser. Jag vill mot det skälets användning i detta sammanhang anför, att såvidt jag har mig bekant, har man i så godt som alla fall, åtminstone alla viktigare fall, då man under de senaste låt mig säga 20 åren, pålagt dylika tullbevillingar, låtit dessa träda i kraft så fort som möjligt, och detta har då skett på Riksdagens egen begäran. Således, går man redan med nuvarande förfaringssätt denna väg. Skillnaden mellan det nuvarande förfaringssättet och det af Kungl. Maj:t föreslagna skulle i det hänseendet endast blifva den, att beslutet kunde inträda cirka 14 dagar tidigare än hvad det för närvarande plägar inträda.

Man har också talat om andra utvägar, som skulle kunna beagnas. Man har talat om, att Riksdagen skulle kunna besluta inför lykta dörrar om sådana saker. Jag undrar, om man kan tro, att ett sådant beslut eller planen om ett sådant beslut skulle kunna hållas hemlig. Man har talat om, att bevillningsutskottet skulle få denna rätt i stället för Kungl. Maj:t. Ja, då skulle man få ett sekret utskott, och jag undrar, om man skulle hafva så synnerligt stor fördel och så synnerligt stor håg att slå in på den vägen i vårt land, där man dock haft en så beklaglig erfarenhet af sekreta utskott. För min del föreställer jag mig för öfrigt, att ingenting hindrar, att, om bevillningsutskottet skulle komma på den idén, att den af Kungl. Maj:t föreslagna tullbevillingen skulle ersättas med någon annan, och om det kunde ådagaläggas inom utskottet, att det finnes någon som helst sannolikhet för, att man skulle i Riksdagen komma att slå in på samma väg, det genom enskild förmedling från utskottet hos Kungl. Maj:t synnerligen lätt skulle kunna arrangeras så, att Kungl. Maj:t för de få dagar, som återstode, innan beslut fattades, äfven i sådant fall för varan i fråga komme att utfärda en dylik bestämmelse, så att jämväl då beslutet blefve effektivt.

Så har man enskildt också gjort den invändningen, att man kunde tänka sig, att det skulle blifva en socialistisk Kungl. Maj:t, och då skulle man hafva kvar nuvarande bestämmelser för att genom Riksdagen skydda sig mot öfverraskningar från det hållet. Jag vill däremot säga, att, innan vi komma så långt, lära vi väl först få en socialistisk Riksdag, och då lär det väl ej mycket hjälpa. Ty har icke inom Riksdagen funnits tillräcklig motståndskraft för att hindra tillkomsten af en socialistisk regering, lär där nog icke heller finnas

Om bättre tillgodoseende af statens intresse vid förhöjning af tull eller tillverknings-skatt.

(Forts.)

Om bättre
tillgodoscende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
Forts.)

det mot dylika förslag, hvarifrån de än komma. Äfven bevillningsutskottet kan i sådant fall hafva en socialistisk majoritet.

I utlandet har man också — det vill jag till sist än ytterligare beröra — förstått att se staten till godo i förhållanden, sådana som dessa. Jag omnämnde förhållandena i England. I Frankrike har man för några år sedan antagit en lag i detta hänseende, hvars första paragraf lyder på följande sätt: »Hvarje af regeringen framlagdt lagförslag om höjning af tullen å spannmål, produkter däraf, vin, lefvande djur eller färskt kött skall åtföljas af ett dekret, som genom särskilda bestämmelser anbefaller lagens omedelbara tillämpning. Regeringen skall vidtaga nödiga åtgärder, för att detta dekret, dagen efter lagförslaget framläggande, införes i »Journal Officiel» och anslås innan tullkamrarna öppnas. Omedelbart efter ofvannämnda offentliggörande skola de nya afgifterna tillämpas provisoriskt.» Där är det således icke blott så, att Kungl. Maj:t har möjlighet att göra det, utan samtidigt som Kungl. Maj:t lägger fram ett sådant lagförslag skall Kungl. Maj:t provisoriskt förordna om dess genomförande.

I Tyskland har man visserligen icke, såvidt jag vet, alldeles samma stadgande, men att man äfven där icke skyr för att för extra ordinarie förhållanden lämna i regeringens händer att höja tullar, framgår af en annan bestämmelse i dess tullagstiftning, nämligen en bestämmelse, som bemyndigar regeringen att, för den händelse någon främmande makt i sin tullagstiftning uppträder ovänligt mot den tyska staten, höja tullarna med ända till 100 procent. Man förstår således äfven där att rätta sig efter tidsförhållandena och att äfven i fråga om tullarna skaffa statsmakten vapen i händerna i den ekonomiska konkurrensen.

Som herrarna hörde, förstod man år 1809 detta också i Sverige. Jag tror därför, att man kan säga, att man mycket bättre följer konstitutionens anda och mening, om man anpassar en bestämmelse sådan som denna efter rådande tidsförhållanden, så att man kan göra riket starkt och finansiellt kraftigt, än om man håller på en paragraf på papperet, som låter penningarna rinna bort och så tvingar Riksdagen att på andra vägar skaffa penningar.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Blomberg: Som herrarna torde finna, har jag tillhört den majoritet i konstitutionsutskottet, som enat sig om att afstyrka Kungl. Maj:ts proposition rörande ändring af 60 § regeringsformen. Jag har därvid helt enkelt ställt mig på samma ståndpunkt, som konstitutionsutskottet så godt som mangrant accepterade, då en proposition i likartadt syfte förelåg till behandling år 1905. Inga som helst omständigheter synas mig heller föreligga, hvarför man nu skulle intaga en annan ståndpunkt än då. Inga nya vägande skäl äro i den kungl. propositionen anförda. Men däremot har årets kungl. proposition tagit ett godt steg framåt förbi den gamla, förbättrat åtskilligt, som var uppenbart bristfälligt i densamma.

Den ståndpunkt, som jag och konstitutionsutskottet år 1905 intogo, var helt enkelt den, att, utan att man kunde påvisa, att verkliga vägande skäl kunde göras gällande för ändring i vår författning, sådan icke borde äga rum, allra minst i sådana punkter, där själfva grundsatserna i författningen kunde anses hafva fått ett fullödigt uttryck. Men däremot vill jag uttryckligen betona, att, lika litet som jag då gjorde gällande, att det i detta ärendes natur af att vara ett uttryck för särskild makt och myndighet hos Riksdagen skulle ligga ett hinder för, att ändring kunde ske, lika litet talar det skälet för mig nu. Det synes mig tvärtom vara en gifven sak, att Riksdagen lika väl som andra samhällsfaktorer får lof att gifva efter med afseende på rättigheter, som den en gång grundlagsenligt fått, om och när man kan påvisa, att en sådan jämkning i Riksdagens gamla rättigheter verkligen är af behovet påkallad. Men, som jag nyss nämnde, mig synes det, som om inga sådana påvisanden blifvit gjorda och med skäl styrkta. Det är nämligen efter min uppfattning icke tillräckligt att ådagalägga, att de nu gällande bestämmelserna under tillfälliga omständigheter skulle kunna medföra svårigheter och möjligen jämväl uppoffringar för staten. Man måste visa, att svårigheterna och de ekonomiska uppoffringarna äro af verkligt betänklig natur, och att de endast kunna undanröjas genom vidtagande af en sådan kraftåtgärd, som en dylik väsentlig rubbning med hänsyn till författningens grundtankar innebär. Så länge detta icke är påvisadt, ställer jag fortfarande som ögonmärke för mig den erinring, som finnes i riksdagsordningens 38 §, att man icke skall ändra grundlagens föreskrifter annat än, då sådan ändring verkligen är af nödvändighetens eller nyttans kraf föranledd.

Jag har sagt i det föregående, att denna ändring nu icke är till nödvändigheten påvisad. Jag vill göra ännu en erinran, att en sådan ändring, som här är föreslagen i regeringsformens 60 §, från grundlagstiftningssynpunkt måste anses så mycket mer betänklig och och så mycket hellre bör undvikas, som det gäller att formulera bestämmelser, hvilka innebära undantag från en allmän regel, som i efterföljande grundlagsparagraf, § 61 regeringsformen, fastställes, och, väl att märka, därjämte bestämmelser, som äro riktade icke på något allmännare undantag, utan på vissa bestämdt angifna skatteföremål, som sålunda undantagas från de allmänna reglerna. Om dessa beskattningsföremål vågar jag påstå, att de visserligen för närvarande äro med synnerlig klokhet valda, men man kan dock icke påstå, att de alltid skola visa sig vara de lämpligaste och bästa undantagen, kanske icke ens för en tid af ett årtionde eller så härefter. Att i grundlagen införa sådana undantagsbestämmelser, synes mig vara en mycket betänklig sak.

Jag sade, att dessa bestämmelsers konstitutionella innebörd gjort mig betänksam. Detta gäller naturligen i väsentlig mån den af ändringen föranledda men ej af klar nödvändighet föranledda rubbningen i rätt och befogenhet, som äro åt Riksdagen utmätta. Och denna betänklighet är så mycket allvarligare, som det gäller rubbning af Riksdagens rätt på hela det område, som en föregående

Om bättre tillgodoseende af statens intresse vid förhöjning af tull eller tillverknings-skatt.
(Forts.)

Om bättre
tillgodoscende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)

ärad talare nämnde vara angifvet i 59 § regeringsformen. Dessa två rättigheter äro genom denna paragraf sammanknutna till en enhet: rätten att reglera staten — att bestämma hushållsplanen för statsverket — och rätten att i samband därmed åtaga sig de bevillningar, som denna statsreglering kräfver, för att den må kunna ordentligen upprätthållas. Det är att märka, att denna rätt, som Riksdagen härmed fått, på samma gång innebär en dess skyldighet. Den har rätt att pålägga svenska folket de skatter, som kräfvas för en bestämd statshushållningsperiod, och det är Riksdagens skyldighet att, på samma gång som den pröfvar statsregleringen med dess växlande behof, också bestämma de skatteobjekt, som böra anlitas för dessa behofs fyllande under och för den statsregleringsperiod frågan gäller. Emellertid må vi komma ihåg, att vid den tidpunkt, när den Konungens rätt skulle inträda, om hvilken den nu föreslagna lydelsen af 60 § talar, det icke längre är fråga om det började årets statsreglering, som antogs af föregående års Riksdag, icke om de bevillningar, som åtagits för det året, utan att det nu egentligen gäller att uppgöra statsregleringen för nästkommande kalenderår, och att fastställa de bevillningar, som under detta kommande år måste tillföras för att gifva staten inkomster för det året. Då vid 1909 års begynnelse Kungl. Maj:t har att uppgöra det förslag, hvarom 59 § regeringsformen talar, har Kungl. Maj:t egentligen icke att skaffa med statens hushållning — vare sig dess inkomster eller dess utgifter — för år 1909, utan för år 1910. Den rätt, som här nu ifrågasättes, innebär däremot, att Kungl. Maj:t skulle äga att omedelbart från begynnelsen af år 1909 pålägga en ökad beskattning under någon af de former, med anlitan af något af de skatteobjekt, hvarom den föreslagna 60 § talar, väl att märka, icke för det år, som den nya hushållningsplanen afser, och för hvilket i samband därmed inkomster skola beredas, utan för år 1909; följden däraf skulle blifva, att svenska folket genom provisorisk åtgärd komme att åläggas en dubbel skattebörd under år 1909, dels den, som 1908 års Riksdag pålade med anledning af den statsreglering, som uppgjordes för år 1909, dels därjämte den tillökning, som den nu pålagda extra beskattningen innebure.

Man kan ju därvid såsom skäl mot mig i viss mån framhålla den omständigheten, att Riksdagen själf mången gång funnit skäligt att med afseende å enstaka bevillningsposter bestämma, att dessa skola träda i kraft redan under det år, då de fastställts, och att sålunda en ökad börda skall komma att läggas redan på det löpande året. Men det är att märka, att det alldeles icke är så, som den föregående talaren sade, att då man i allmänhet ställt det på det sättet, att denna ökade börda kommer att hvilat på det året i dess helhet. Det vanligaste tillvägagångendet torde hafva varit, att det fastställts en viss tidpunkt under året, kanske under Riksdagen, men i de flesta fall efter Riksdagens slut, från hvilken den nya ökade bevillningenssatsen skolat träda i kraft. Endast i enstaka fall har Riksdagen beslutit, att den nya bevillningenssatsen må gälla från mycket tidig del af året. Jag skall strax visa, att detta *kan* hafva goda

skäl för sig och jämväl stå i öfverensstämmelse med grundsatserna för de olika riksdagarnes rätt öfver bevillingarna och deras åtagande för bestridande af statsutgifterna. Om detta års Riksdag godkänner Kungl. Maj:ts förslag om ökad tullsats å ett visst slag af varor för nästkommande år, så är det ett naturligt statsintresse, att icke ifrågavarande varor med den lägre tullsatsen under år 1909 förtullas till större kvantitet, än som är den för det året normala. En öfverskjutande kvantitet skulle blifva mindre beskattad, än den borde blifva, om man icke sökte värna sig däremot genom att bestämma lämplig begynnelsestid för den ökade tullen redan under år 1909. Afpassas begynnelsestiden väl, så torde det normala årsbehovet kunna förtullas efter den gamla lägre tullsatsen. Enligt det kungliga förslaget skulle däremot hela 1909 års förtullning ske efter ökad tullsats, ehuru denna afsetts för 1910 års förbrukning. Det bör också framhållas, att det ej är någon förlust från statsfinansiell synpunkt — det är däremot konstitutionellt riktigtast — om statsverket icke får ökad tullbevilling för de varor, som under år 1909 normalt införas — eller tillverkningsavgift för de varor, som därunder normalt tillverkas. Det är icke någon förlust, ty staten har rätteligen icke att påräkna några andra inkomster för år 1909 af dessa införda eller tillverkade varor än den, som bestämdes i samband med statsregleringen för nämnda år, för år 1909.

Endast i ett fall ställer sig saken annorlunda, och det är, om Kungl. Maj:t vid statens uppförande för år 1910 gör den upptäckten, att finansplanen för år 1909 var för svag, att dess inkomster på grund af senare inträffade omständigheter icke kunna beräknas uppgå till det belopp, till hvilket de förut beräknades, och att staten sålunda behöfver en tillökning i inkomster för år 1909. Men då bör bristen också fyllas genom en efterbeskattning, med afseende å hvilken Riksdagen bör få vara med vid pröfningen och deltaga i bestämmandet af, under hvilken form, på hvilket sätt denna nödvändiga tillökning i inkomster må anskaffas. Men däremot ligger det i en sådan anordning, som här är föreslaget, en ovillkorlig fara för, att en Riksdags rätt öfver statsregleringen och bevillingarna onödigtvis och i allt för hög grad rubbas. Den föreslagna rätten skulle ock lätteligen fresta en finansminister att söka skaffa staten litet mer inkomster, än som egentligen behöfves för det löpande året. Låt vara att det därmed vinnas öfverskott till nästkommande år, men jag tror icke, att det i allmänhet är någon klok statshushållning att bygga blifvande statsregleringar på beräknade öfverskott från föregående år; det enda riktiga och normala är nog, att hvart års statsreglering skall vara sådan, att dess inkomster täcka utgifterna, och att man icke upptager större bevillningar för ett år, än som för det året behöfvas.

Emellertid vill jag bestämdt uttala, att det syntts utskottet — icke blott dess minoritet utan äfven dess majoritet — som om Kungl. Maj:ts proposition i alla händelser är framburen under noggrant pröfvande af de förpliktelser, som åligga Kungl. Maj:t i omförmälda fall, för att icke någoting må förbises, som kan förhindra förlust

Om bättre tillgodoseende af statens intresse vid förhöjning af tull eller tillverknings-skatt.
(Forts.)

*Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)*

för staten, och att utskottet därför velat erkänna det beaktansvärda i det förslag, som här är framställt. Utskottet har därför, det vågar jag påstå, alldeles bestämdt velat säga, att det icke utan vidare förkastar den tanke, som uppbär Kungl. Maj:ts förslag. Den mening, som majoriteten i utskottet omfattat, har gått ut därpå, att Kungl. Maj:t skulle ytterligare taga under ompröfning, huruvida den åsyftade förändringen verkligen kan anses vara oundgängligen nödig, eller om den icke skulle kunna ersättas genom andra i konstitutionellt hänseende mindre ingripande bestämmelser, eller om icke de svårigheter, som af Kungl. Maj:t påvisats, kunna på andra vägar modifieras.

Jag vill till sist blott påpeka — och detta står i god samklang med hvad jag sagt förut — att det är ett för mig främmande betraktelsesätt, som vill göra gällande, att de svenska medborgare, som lyda under gifna rättsbestämmelser med afscende å deras beskattningsskyldighet, skulle på något sätt uppträda illojalt därför, att de begagna sig af de rättsregler, som äro fastställda och ännu gällande. Min uppfattning är alldeles motsatt. Jag menar, att de skattskyldige äro berättigade att begagna sig af de rättsregler, som äro gifna, så länge som de rätteligen gälla. Och jag har jämväl ansett mig kunna uttala den grundsatsen att medborgarna såsom föremål för beskattning böra blifva behandlade på ett så lojalt sätt som möjligt, och att de icke skola underkastas ökad beskattning under ett år. för hvilket beskattning redan är pålagd, annat än då statens ekonomiska förhållanden det oundgängligen påfordra.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Almgren: Vid 1905 års riksdag, då en liknande proposition framlades, ansåg jag mig ej kunna biträda densamma, utan yrkade afslag därå. Jag har sedan ej haft anledning att ändra åsikt, utan anser fortfarande, att den kungl. proposition, som nu föreligger, ej bör bifallas. Emellertid skall jag nu vid denna sena timme ej ingå i något uppreparande af de skäl, som jag då anförde, utan det är en annan omständighet, som gör, att jag skall be att få yttra några ord.

Vid 1905 års riksdag framhöll jag särskildt betydelsen af, att restitution beviljas sådana köpmän, som erlagt en förhöjd tull. Detta mitt yttrande har, såsom synes af referaten i pressen, i Andra Kammaren vid lördagens diskussion tolkats på ett sätt, som gifver mig anledning att framkomma med ett beriktigande. Jag gjorde mitt uttalande i svaromål gentemot en åsikt, som framställdes af en min kamrat på stockholmsbänken om, att restitution icke borde tillerkännas köpmän, då det i själfva verket var den stora allmänheten, som finge betala den höjda afgiften. Jag sade: »Nu innebär det kungl. förslaget vidare en sak, som jag icke gärna vill vara med om. Jag delar nämligen icke den åsikt i restitutionsfrågan, som nyss uttalades af min ärade kamrat på stockholmsbänken, utan anser det vara en obestriddigt rättmätig fordran, att den, som icke har spekulerat utan lojalt afhållit sig från spekulation, men på grund af

regeringens åtgärd nödgas betala en ny eller högre tull — att han också sedan, om Riksdagen fattat ett annat beslut, skall så fort som möjligt återfå hvad han för mycket erlagt, och detta utan något Riksdagens särskilda beslut i hvarje fall, som ju kan tänkas ovisst». Längre ned upprepas i ett annat liknande sammanhang: »De köpmän däremot, som icke spekulera utan drifva en lojal import, de ha fått utge tullbeloppet och ha äfven rätt att få det tillbaka».

*Om bättre
tullgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)*

Häraf framgår, att jag visserligen i ett särskildt sammanhang begagnade ordet lojal om den köpman, som ej begagnat sig af spekulering vid sådant tillfälle — och detta vore ju ett bevis på fin-känslighet, som väl kunde förtjäna att särskildt framhållas; men det hvarken var eller kunde vara, särskildt under dåvarande förhållanden, min mening att såsom illojal stämpla den köpman, som t. ex. begagnade sig af sin nederlagsrätt för att af försiktighet och förutseende förtulla en del af eller allt det han hade upplagdt å nederlag eller eljest begagnade sin lagliga handlingsfrihet. At det af mig fälda yttrandet kan alltså icke skäligen gifvas den syftning, som däri inlagts.

Med afseende å den föreliggande frågan har jag visserligen antydt, att jag skulle yrka afslag å den kungl. propositionen, men jag anser mig dock kunna yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boman: Hvad som blir afgörande för kammarens beslut i denna fråga är väl den uppfattning, att man icke i onödan vill inskränka Riksdagens beskattningsrätt, med mindre det påvisas, att en sådan inskränkning är för allmänna intressen oundgängligen nödvändig. Denna synpunkt har också redan framhållits af den talare, som fört utskottets talan. Jag är emellertid framkallad däraf, att såväl den kungl. propositionen som två reservanter, som yttrat sig för det kungl. förslaget, såsom skäl åberopat en önskan från handelsnåmsmän, att sådana bestämmelser, som de föreslagna, skulle införas i grundlagen. Jag är väl af den mening, att handeln får finna sig, äfven om den har olägenhet däraf, i en sådan lagstiftning, om den efter utredning pröfvas nödig. Men jag vill erinra därom, att 1904 års förfrågningar från kommerskollegium besvarades både från Stockholms handelskammare och från Göteborgs handels- och sjöfartsnämnd med afstyrkande af förslaget, och jag tror, att dessa korporationer äro lämpligare målsmän för landets importhandel än Sveriges allmänna handelsförening, hvars förvaltningsutskott uttalat sig tillstyrkande.

Jag är vidare i tillfälle att nämna, att från Göteborgs kaffe-förening till årets konstitutionsutskott ingifvits en motiverad framställning, hvori det hemställs, att utskottet ville afstyra Kungl. Maj:ts nädiga proposition eller begränsa den kungl. propositionens omfattning på så sätt, att däri ifrågasatt tullhöjning icke omedelbart skulle drabba å tullnederlag liggande varor. I motiveringen framhålls med stor styrka, hurusom nederlagsinstitutionen skulle genom en sådan bestämmelse som den föreslagna blifva värdelös, hurusom de varor, som ligga på nederlag, redan äro till stor del

Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)

sålda till fasta pris, och hurusom den utväg, som anvisas i Kungl. Maj:ts proposition, att vid varuförsäljningar införa förbehåll i händelse af en eventuell tullhöjning, är en ganska dålig tröst, ty i fråga om varor, med afseende på hvilka det finnes konkurrens, blir det så, att, om en köpman börjar sälja utan dylikt förbehåll, tvingas konkurrenterna att göra på samma sätt: och jag kan säga, att den artikel, spannmål, med afseende å hvilken regeringen redan nu har rätt att höja tullen, denna ganska allmänt säljes utan sådant förbehåll, hvilket torde visa, att det ej är lätt att införa villkor, som köpmännen ej äro vana vid i sina aftal.

I detta sammanhang vill jag vidröra ett uttalande i Andra Kammaren som jag åhörde i lördags, och som egendomligt nog icke blef bemött af någon af de handelns mälsmän, som hafva talan i den kammaren. Vice talmannen där gjorde nämligen gällande, att en köpman, som importerar en vara eller förtullar sitt å nederlag liggande lager under den tid, som förflyter från det förslag om tullhöjning å sagda vara framkommit, till dess beslut om denna tullhöjning af Riksdagen fattats, gör sig skyldig till en illojal handling mot staten, en illojalitet, som han jämförde med oberättigade försök att undandraga sig behörig skattebeläggning. Ett dylikt påstående, såvidt det ej framkom i helt annat syfte, anser jag bevisa den fullkomligaste obekantskap med hur handel bedrifves. En köpman måste nämligen ej blott köpa varor, han måste äfven, hvad som är vida svårare, sälja och sälja om möjligt med vinst. Tullfrågors behandling kräfva för närvarande afsevärd tid. Den snabbaste behandling, som förekommit, år 1903, kräfdes 15 dagar, år 1879 bebådades i trontalet förslag om höjd tull å tobak och socker, men höjningen inträdde den 19 maj. Under mellantiden synes den nämnde talaren anse, att köpmännen bör ligga stilla och hvarken köpa eller sälja — eller kanske vore det honom tillåtet att sälja ut sitt lager? — för att icke vara illojal. Att ett framkommet förslag om höjd tull ej alltid vinner Riksdagens bifall, tycktes talaren i detta sammanhang alldeles ha glömt: strax förut framföll han det med skärpa. Jag vill här erinra, att under åren 1870—1898 vid 18 riksdagar förslag framkommo om ändring i kaffetull, däraf två gånger i kungl. propositioner, hvaraf en afslogs och en antogs af Riksdagen. Det synes sålunda vara mycket ofta som köpmännen skulle blifva bundna i sin handlingsfrihet.

Vore de svenska importköpmännen så lojala — jag vill kalla det litet företagsamma — blifve följden den, att köpmän i våra grannländer — dessa utlänningar ha ju dock ej skyldighet att vara lojala mot svenska staten — beröfvade dem deras marknad. Äfven om jag ej vill förneka, att spekulation i tullhöjning kan taga annan, mindre tilltalande form, förlöper den handel, som äger rum vid en väntad tullhöjning å de artiklar, där ej trustbildning afstängt konkurrens, i allmänhet sålunda: importörerna förtulla sina nederlag, och om de kunna beräkna, att utifrån inköpta varor skola framkomma, innan frågan afgjorts, införskrifva de äfven nya lager; men samtidigt sälja de också till detaljisterna, som äro villiga köpare,

ty äfven deras kunder, konsumenterna, köpa af oro, att varan genom väntad tullhöjning skall stiga i pris. Alla dessa transaktioner ske emellertid på basis af gamla tullen, ehuru liffigare än eljest. Den stora vinst, som på papperet visas genom en uträkning af tullskillnaden å de partier, som förtullats från ett förslags framkomst till dess antagande, motsvaras i verkligheten högst af tullskillnaden å hvad som finnes kvar osåldt hos köpmännen, importören och detaljisten, då den höjda tullen träder i kraft. Den öfriga har utgått i, att konsumenten för en tid befriats från att utgifva en konsumtions-skatt, och denna olycka är dock ej allt för stor.

Nu har utskottet föreslagit en skrifvelse med hemställan till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte utfinna, huru det statsfinansiella syftet vid tullhöjningar skall kunna tillgodoses utan att Riksdagens beskattningsrätt inskränkes. Jag tror nog för min del, att utredningen kommer att gifva ett ganska negativt resultat, och jag tror egentligen knappt, att det finns mer än en utväg att stäfja spekulatationen, hvilken ju gifvet medför förlust för statskassan, och det är att göra förslagen om tullhöjning på en viss artikel icke allt för stora. Om svenska staten behöfver 4 miljoner kronors ökad inkomst, och Kungl. Maj:t föreslår att skaffa beloppet t. ex. genom att höja tullen å kaffe med tio öre — det importeras årligen ungefär 40 miljoner kilogram — så är en höjning af tio öre så pass afsevärd, att den erbjuder en mycket stor vinstchance. Sättes tullhöjningen å denna artikel lägre, t. ex. till hälften, minskas vinstchancen betydligt, och i stället inträder möjligheten af förlust, om den oförtullade varan faller i pris. Spekulationen blir därigenom begränsad i fråga om den tid, som den kan omfatta, och sannolikt af föga betydelse i statsfinansiellt hänseende. Det återstående skattebehofvet finge naturligtvis uttagas med anlitande af annat skatteobjekt. Nu vet jag väl, att det bland de här nämnda artiklarna finnes en, nämligen tobak, hvaraf vissa slag äfven vid liten tullförhöjning erbjuda stora vinstchancer. Men det är icke fastslaget, att de ökade inkomster, som anses böra tagas genom höjd beskattning af den artikeln, skola tagas genom höjda tullar. 1904 års tobaksskattekommitté framkastade tanken på stämpelbeläggning enligt banderollesystemet, en utväg, som ju icke sätter spekulatationen i tillfälle att arbeta, och i dessa dagar har kommit fram tanken på, att tobaksmonopol skulle vara den väg, på hvilken ökad inkomst af denna artikel skulle tagas.

Som jag redan sagt, har jag intet emot, att utskottets hemställan bifalles, och ber jag att få hemställa om bifall därtill.

Herr statsrådet Swartz: Jag skall icke upptaga herrarnes tid länge så här sent. Den motivering, som jag kunnat åstadkomma för det grundlagsändringsförslag, som visserligen är framställt på justitieministerns föredragning, men på mitt föranledande, har jag sökt sammanfatta såväl i statsrådsprotokollet som i det yttrande jag hade vid remissen af denna proposition, och jag har just icke något särskildt att därtill lägga.

*Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)*

Jag vill endast komplettera yttrandet vid remissdebatten med ett litet tillägg. Jag beklagar, att jag icke redan i det yttrandet upptog till bemötande ett uttalande, som bevillningsutskottets ordförande, motionären i den här frågan, herr Cavalli, vid samma tillfälle hade, då han framhöll, att Riksdagen, om denna grundlagsändring blefve antagen, skulle blifva bunden att taga det förslag till tullhöjning, som från Kungl. Maj:ts sida kunde framläggas, och att Riksdagen icke kunde byta ut det förslaget mot ett annat, om Riksdagen skulle finna sådant lämpligt, emedan just då de olägenheter skulle inträda, som man genom detta särskildt ville undvika.

Jag ber att få taga fasta på, att sålunda medgifvits, att olägenheterna skulle komma att fullständigt undvikas, om Kungl. Maj:ts beskattningsförslag antoges. Det erkännandet från motståndarne till förslaget är naturligtvis af ganska stort värde för mig. Men jag ber att få tillägga, att de af motionären framhållna olägenheterna äfven för öfrigt skulle kunna undanröjas. Då regeringen naturligtvis fullt erkänner Riksdagens uteslutande beskattningsrätt, lär det väl, såsom också här blifvit framhållet, icke kunna vara tänkbart, att, sedan bevillningsutskottet handlagt en dylik beskattningsfråga, i hvilken förslag blifvit från Kungl. Maj:ts sida framlagdt, och kommit till det resultat, att det icke ville hafva denna skatt, denna tull, men väl en annan, någon regering skulle vilja motsätta sig att på grund af en framställning från bevillningsutskottets sida under Riksdagens lopp lägga fram en kungl. proposition i den anda, i hvilken bevillningsutskottet ansåg att frågan vid den Riksdagen borde lösas. Nu har det visserligen sagts, att det är något fantastiskt detta tal om samarbete mellan regeringen och bevillningsutskottet. Ja, jag vet ej, hur det kan vara under andra förhållanden, men jag vet väl, att under de tre år, som jag har haft äran att i regeringen företräda de intressen, som i Riksdagen tillgodoses af bevillningsutskottet, det icke varit någon fantasi, att ett godt samarbete ägt rum mellan bevillningsutskottet och finansministern, och jag är öfvertygad, att så skall blifva fallet äfven för framtiden. Jag har nämligen den förhoppningen, att det icke skall blifva sämre förutsättning för ett sådant förhållande i framtiden heller, vare sig för finansministern eller för bevillningsutskottets vidkommande. Jag vill därför ej tro, att farhågorna äro af någon reell innebörd, utan att det förslag, som här är framlagdt, skulle täcka hvad man i det afseendet kunde önska få vidgjordt under Riksdagens lopp.

Jag har emellertid för statskassans vidkommande framlagt min syn på tingen, och jag må säga, att ingenting af hvad som blifvit anfördt vare sig i tryck eller eljest från konstitutionsutskottets sida eller från annat håll kunnat i ringaste mån rubba min uppfattning i det afseendet. Jag vill endast tillägga, att jag för min del äfven anser, att det ur affärsvärldens egen synpunkt skulle vara en stor fördel, om ett förslag, sådant som detta, kunde genomföras. Jag delar naturligtvis till fullo den uppfattning, som här från framstående affärsmannahåll och äfven från annat håll blifvit framförd, att nämligen ingen kan med något som helst fog förklara den köpman,

den industriidkare vara illojal eller vara i besittning af en dålig affärsmoral, som begagnar sig af de lagliga rättigheter han har att sköta sin näring på det sätt han finner vara med sina intressen mest öfverensstämmande.

Om bättre tillgodoseende af statens intresse vid förhöjning af tull eller tillverknings-skatt.
(Forts.)

Jag kan därför ändå icke vilja påstå, att jag anser, att icke just ur affärsvärldens synpunkt en ändring i den riktning, som propositionen går, skulle vara fördelaktig. Såsom förhållandet nu är, är det gifvet och klart, att det alltid kommer att förefinnas köpmän, som i öfverensstämmelse med hvad jag nyss sade komma att spekulera på en sådan tullhöjning, som här är i fråga, och då måste, antingen man vill eller ej, äfven alla de andra, som hafva samma affärsbransch, följa med. Det är den rena själfbevaringsdriften, som därvidlag för dem fram, och det är så mycket nödvändigare för dem, som förhållandena ju ofta gestalta sig på det sätt, att en tullförhöjning icke omedelbart verkar förhöjning af priset på varan, detta just beroende på den spekulation, som ägt rum, innan tullförhöjningen skett. De, som då fått in sina varor till en lägre tullsats, kunna med förtjänst sälja dem, utan att pålägga desamma hela den tullhöjning, som sedermera har inträdt, men den, som förut icke fått in tillräckligt af sådana varor, utan får det först efter tullhöjningen, gör ju då på det sättet en ren förlust, och att man icke vill underkasta sig en ren förlust i sin näring, måtte väl icke rimligtvis kunna stämplas såsom illojalt.

Emellertid är det ju tydligt och klart, synes det mig, att det vore ett bättre förhållande och skulle befördra en sundare utveckling af affärerna på detta område, om i möjligaste mån dessa spekulationer, som alltid medföra en stor ojämnhet mellan den ena och den andra, skulle kunna hållas inom trängre gränser, ja, helst rent af utebli, så att alla då kunde komma att arbeta under samma villkor, villkor som vore precis likartade med dem, som ägde rum före tullhöjningen, om också afgifterna blefve något högre. Jag tror därför, att det för befrämjandet af ett sundt affärslif verkligen skulle hafva sin stora fördel, om en bestämmelse i den riktningen skulle kunna genomföras. Således icke allenast ur statens, utan äfven ur affärslifvets synpunkt anser jag detta innebära en fördel.

Denna fråga är fallen i Andra Kammaren, och det tjänar därför icke mycket till att vidare orda om den. Det är ju emellertid klart, att hurudan utgången här än blir, naturligtvis en utredning kommer att sättas i gång. Och det är gifvet, att för den utredningen det alltid vore ett stöd, om man visste, att åtminstone Riksdagens Första Kammare icke låter de betänkligheter, som konstitutionsutskottet här framhållit, afhålla sig från att uttala sin anslutning till de synpunkter, som i den kungl. propositionen blifvit framlagda. Ur den synpunkten sedt vore det naturligtvis, synes det mig, önskligt, om kammaren toge Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Säve: Jag skall icke besvara kammaren med något längre anförande, ty jag önskar blott att få säga några ord för att förklara den ståndpunkt jag ansett mig böra intaga inom konstitutions-

*Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)*

utskottet, då jag ställt mig bland reservanterna. Jag är nu icke hemma i bevillningsfrågor, och jag skulle icke heller yttra mig här nu, så framt jag icke har den fulla öfvertygelsen, att de olägenheter, som med sådan styrka framhållits i den kungl. propositionen och sedermera här i kammaren af herr finansministern, måste på något sätt afhjälpas, och då de speciellt sakkunnige inom Riksdagen — jag afser särskildt de ärade ledamöterna inom bevillningsutskottet — icke äro eniga om något bättre sätt, på hvilket dessa olägenheter skola kunna afhjälpas, än det Kungl. Maj:t föreslagit, är det min tanke, att man icke gärna bör afvisa den utväg, som i propositionen här föreslagits.

Här i kammaren har vid ett föregående tillfälle af bevillningsutskottets högt ärade ordförande anvisats ett par andra utvägar. Mig tilltala de icke. Det har icke kunnat tilltala mig, att Riksdagens kamrar skulle inom slutna dörrar behandla sådana bevillningsärenden, som här äro i fråga. Det vore i själfva verket att frångå principen om riksdagsärendenas offentlighet. Vi hafva frångått den principen en gång för några år sedan — det var år 1905 — men under särskildt egendomliga förhållanden. Men detta är hvad man kallar ett exemplum observandum, sed non imitandum. Ej heller kan jag finna det lämpligt, att, såsom också föreslagits, öfverlämna åt bevillningsutskottet den rättighet att besluta provisorisk tullhöjning, som Kungl. Maj:t i sin proposition föreslagit skulle komma Kungl. Maj:t till del. Det vore ju att öfver höfvan vidga ett Riksdagens utskotts befogenheter, och jag tror, att man bör vara försiktig, innan man bestämmer sig för något sådant.

Men, säger man, Riksdagens beskattningsrätt är i fara, och svenska folkets rätt att genom Riksdagen bestämma om skatterna är urgammal och måste värdas. Ack, Riksdagens beskattningsrätt innehåller mycket annat än rättigheten att bestämma om tullförhöjningar och höjningar af tillverkningsafgifter. Beskattningsrätten är visserligen urgammal, men den är icke urgammal till alla sina delar. Den är ofullständig, denna beskattningsrätt, såframt den icke är förenad med rätten att bestämma öfver statsutgifterna och med rätten att reglera finansförvaltningen. Dessa dyrbara rättigheter har Riksdagen tillägnat sig först i senare tider. De äro alltså icke urgamla, men så viktiga äro de, att, när de lämnas okränkta, man icke kan säga, att Riksdagens beskattningsrätt lider något verkligt intrång om Riksdagen skulle öfverlämna åt Kungl. Maj:t rätten att provisoriskt bestämma vissa tullhöjningar. Jag tror, att, om man nu skulle öfverlämna åt Kungl. Maj:t att provisoriskt besluta höjningarna i fråga, man därigenom icke rubbade den jämvikt mellan de båda statsmakterna, som vår grundlag varit så omsorgsfull att fastslå. Under sådana förhållanden finner jag för min del ingen konstitutionell betänklighet att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och afslag å utskottets betänkande.

Herr Hammarström: I det statsrådsprotokoll, som åtföljde den kungl. propositionen, synes det mig vara till full evidens på-

visadt, huru viktigt det är för statsverket, att en förändring åvägbringas i lagstiftningen på det område, hvarom nu är fråga, i syfte att tull- och skattehöjningar för de s. k. kassaartiklarna måtte kunna på ett mer tillfredsställande sätt än hittills genomföras. Det är emellertid icke endast statskassans intressen, som här äro i fråga. Det har också påvisats — senast af herr finansministern i hans anförande — att det äfven för affärsvärlden är af ganska stor vikt, att en sådan förändring kommer till stånd. Trots hvad en ärad talare på göteborgsbanken yttrade om saken från importörsynpunkt, tror jag ändå, att man måste medgifva riktigheten af hvad Sveriges allmänna handelsförening genom sitt förvaltningsutskott uttalat i fråga om reformens lämplighet och nödvändighet. Det föreföll, som om den ärade talaren med ett visst ringaktande yttrade sig om föreningens uttalande i ämnet. Jag kan dock för min del icke finna annat, än att föreningen har en sundare syn på tingen än den, som från ren importörssynpunkt förfäktas. Det är onekligen så, att det är af vikt, att »den legitima handels jämna gång icke må rubbas genom allmänna marknadens öfverflyllande af olika varuslag i förväntan å föreslagna nya eller förhöjda tull- och tillverkningsafgifter».

Och ser man på, å ena sidan, beskaffenheten af de varuslag, hvarom det här är fråga, deras egenskap att vara föremål för masskonsumtion, samt, å andra sidan, huru tullsatsernas och skattesatsernas höga belopp i förhållande till varuvärdet ökar vinstmöjligheterna, bör det vara alldeles gifvet, att en sådan spekulation lätteligen antager så stora dimensioner, att den kan medföra ganska stora olägenheter icke blott för affärsvärlden själf utan ock rent nationalekonomiskt sedt. Äfven privatpersoner lockas att spekulera. Vi minnas nog alla, huru förhållandet var, när den senaste tullförhöjningen på vin och konjak genomfördes, hvilka betydande kvantiteter, som då i en hast importerades äfven af privatpersoner. Sådant kan gifvetvis icke vara fördelaktigt för landet i något afseende. Chefen för finansdepartementet har också, och detta med rätta, betonat en annan sak, som härvid icke minst förtjänar beaktande, nämligen att den affärsman, hvilken — för att begagna en term, som i detta sammanhang kommit till användning — är »lojal» och icke önskar spekulera i tull- och skattehöjning, dock tvingas därtill, för såvidt han ej skall ligga under i konkurrensen. Jag tror nu visserligen icke, att man under de angifna förhållandena kan med fog beteckna det såsom illojalt, att affärsmannen, därtill nödd och tvungen, deltagar i en sådan, låt vara i och för sig osund täflan. Och man må, hur sedligt indignerad som helst, hänvisa till behovet af, att den allmänna moralen på detta område höjes, så torde väl dock en hvar, som vill vara rättvis och gör anspråk på att vara omdömesgill i frågan, nödgas erkänna, att det allestädes och i alla tider, i den mån lagstiftningen gifvit tillfälle därtill, förekommit sådan spekulation. Betviflas kan väl ock, att framtiden i det hänseendet kommer att uppvisa något annat förhållande. Men under sådana omständigheter torde väl lagstiftningen böra, i den mån det är möjligt, ingripa till reglerande af förhållandena på ett mer tillfredsställande

Om bättre tillgodoseend: af statens intresse vid förhöjning af tull eller tillverknings-skatt.
(Forts.)

Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)

sätt; och såvidt jag af betänkandet kunnat förstå, har heller ingen af konstitutionsutskottets ledamöter föreställt sig möjligheten af att på annan väg än lagstiftningens kunna åstadkomma den erforderliga ändringen. Icke heller synes utskottet hafva vågat bestrida, att icke en i möjligaste mån effektiv lösning af frågan skulle kunna vinnas på det sätt, som Kungl. Maj:t här föreslagit. Vid sådant förhållande synes det mig vara att beklaga, att utskottets flertal funnit sig förhindradt att biträda det kungl. förslaget, och jag kan icke neka, att jag i likhet med åtskilliga föregående talare finner de betänkligheter, som bestämt utskottets ställning till frågan, icke vara så tungt vägande, att de bort föranleda det slut, hvartill utskottet kommit.

Jag är i kritiken af utskottets betänkande väsentligen förekommen af den förste ärade talaren. Äfven med risk att i någon mån upprepa hvad han sagt, skulle jag dock vilja ytterligare stryka under åtskilliga synpunkter och dessutom påpeka en eller annan ny. Utskottet har ansett — och det torde väl vara det förnämligaste skälet emot den kungliga propositionen, eftersom det satts först — att intrång i Riksdagens beskattningsrätt skulle ske sålunda, att Riksdagen faktiskt skulle blifva i afsevärd grad bunden af Kungl. Maj:ts provisoriska beslut. »Ty», säger utskottet, »äfven om Riksdagen skulle vara af den meningen, att det vore bättre och lämpligare att höja en annan tull eller tillverkningsavgift än den Kungl. Maj:t föreslagit, torde det blifva svårt för Riksdagen att besluta i enlighet med denna sin mening, enär detta skulle leda till framkallande af just sådana spekulationer, som den nu ifrågasatta grundlagsändringen afser att förebygga.»

Ja, jag instämmer med den förste ärade talaren däri, att, äfven om man går in på detta resonemang, det strängt taget icke leder till annat, än att i ett sådant undantagsfall, som utskottet förutsätter, man kommer till en situation, precis liknande den nuvarande, icke, såvidt jag förstår, i någon mån försämrad. Det är sant, att då skulle gifvas tillfälle att spekulera, men icke i vidsträcktare mån än för närvarande. I alla de andra fallen, det stora flertalet fall sålunda, skulle ju den föreslagna förändringen, äfven enligt utskottets mening, förmodar jag, visa sig effektiv. Men kan man verkligen ur erfarenheten påvisa något sådant undantagsfall, som utskottet tagit sikte på? Det är ju möjligt, att utskottet haft något sådant fall för ögonen, och det vore då intressant att få kannedom därom. Jag känner, för min del ej till något sådant fall och förmodar, att det mycket sällan skulle kunna förekomma.

Så kommer sedermera det skälet, att »en sådan anordning, som Kungl. Maj:t föreslagit, lätt kan medföra en ur statsfinansiell synpunkt betänklig förskjutning i en redan uppgjord statsreglering.» Ja, det står verkligen »statsfinansiell synpunkt». Sedan jag hört herr Blomberg, skulle jag funnit det naturligare, om det ståt *konstitutionell*, men det står »statsfinansiell». Nog är det sant, att statens och den enskildes hushållning förete åtskilliga olikheter, men i det fallet åtminstone trodde jag likhet råda, att en opåräknad

inkomst skulle vara lika kårkommen för statskassan som för den enskilde. Några verkliga olägenheter för statsregleringen torde väl förslaget icke heller för öfrigt vara ägnadt att medföra. Ofver-skotten å statsregleringarna disponeras ju ej utan vidare af Kungl. Maj:t; och bästa beviset för, att det ifrågavarande argumentet ej kan hafva synnerlig beviskraft ligger väl däri, att man icke förr kommit på den idén, att tilläggsafgifter till redan fastställda bevillningar skulle innebära någon fara ur konstitutionell synpunkt. Det är vid ganska många tillfällen, som det förekommit, att tilläggs-tullar och tilläggsbeskattning inträdt under löpande statsreglerings-period. Herr Blomberg förmenade visserligen, att sådant skulle vara undantagsfall och hafva förekommit endast för mycket begränsad tid, men därutinnan torde han misstaga sig. Det har under senare tider gång på gång inträffat, att, då Riksdagen vidtagit tullförhöjning med afseende å artiklar, i hvilka man kunnat förutse spekulation, Riksdagen begärt, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt förordna om tullens ikraftträdande. Ja, det har till och med händt, att en ny tulltaxa i sin helhet fått träda i kraft under löpande stats-regleringsperiod. Så fick den år 1892 antagna taxan tillämpas från och med det senare halfåret samma år utan att man då hörde talas om någon betänkelig förskjutning i statsregleringen. För öfrigt, om det finns något att anmärka i detta hänseende, så träffar anmärkningen icke Kungl. Maj:ts förslag utan bör riktas mot den praxis, att Riksdagen åtager sig sådana tilläggstullar och tilläggsskatter. Här är ju ej meningen, att Kungl. Maj:t skulle hafva annat än provisorisk rätt att besluta förhöjning. Om Riksdagen ej konfirmerar Kungl. Maj:ts beslut, förfaller förhöjningen, och de under tiden för högt debiterade afgiftsbeloppen restitueras.

Ja, så har vidare i utskottets betänkande framhållits, att restitutionen icke skulle träffa rätter vederbörande. Den frågan är dock så utförligt behandlad i den kungl. propositionen, att vidare ordande därom knappast erfordras. Hvad som där, å sidan 17, anföres, torde vara nog att erinra om gent emot utskottet.

Utskottet har nu ansett, att en ytterligare utredning i frågan vore af nöden. Man skulle på det sättet kunna få en bättre lösning. Ja, för att den skulle vara bättre, finge den väl vara något så när af samma effektivitet som den nu föreslagna, på samma gång som den skulle lämna Riksdagens beskattningsrätt mera oförkränt, än det kungl. förslaget förmenas göra. Utskottet har själf icke anvisat något sätt att lösa frågan, utan hänvisat till de af motionären ifrågasatta. Jag är emellertid icke rätt säker, huru motionären tänkt sig tillvägagångssättet, åtminstone i fråga om det ena af hans alternativ. Det talas om, att bevillningsutskottets framställningar till Riksdagen icke skulle behöfva vara offentliga och att Riksdagens öfverläggningar och beslut i frågan skulle kunna försiggå inför lykta dörrar. Jag förmodar dock, att Kungl. Maj:t fortfarande skulle hafva rätt och plikt att framställa förslag till statens reglerande, sålunda äfven till bevillningars utgörande, i den mån de erfordras för statens reglerande; men den kungl. propositionen i en sådan

*Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)*

*Om bättre
tillgodoseende
af statens in-
tresse vid för-
höjning af
tull eller
tillverknings-
skatt.
(Forts.)*

fråga skulle väl ändå icke, äfven den, vara ett hemligt aktstycke, och vore den icke det, så vore ju därmed sekretessen till spillo gifven. För öfrigt säger det sig själft, att, äfven om en sådan lösning kunde tänkas, att frågans behandling helt och hållet förlades till bevillningsutskottet, erforderlig garanti därmed icke vore vunnen. Det är icke så lätt att bevara sekretessen, sedan frågan är diskuterad inom en så pass talrik krets. Jag förutsätter ej annat, än att hvar och en skulle vara medveten om sin plikt att hålla saken hemlig, men det behöfdes endast, att en ledamot för att stadga sitt eget omdöme i saken gjorde förfrågningar utom utskottet, så kunde därmed lätt nog hemligheten vara röjd. För öfrigt kan det vara nog att hänvisa till hvad som hände år 1894, huru det då gick med bevillningsutskottets försök att hemlighålla förslaget om kaffetullens höjning. Innan frågan ännu hade förekommit i kamrarna, stod det att läsa om förslaget i hufvudstadens tidningar, och spekulationen var redan förut i full gång.

Skulle nu å andra sidan frågans behandling på detta sätt medföra mindre intrång i Riksdagens rätt att bestämma öfver bevillningarna? Jag betvivlar nästan det, ty skulle målet kunna vinnas på den vägen, blefve det nog icke mycken tid för kamrarnas ledamöter att sätta sig in i frågan. Det blefve nog hos bevillningsutskottet afgörandet faktiskt komme att ligga, och då föreställer jag mig, att den under konstitutionellt ansvar handlande regeringen borde kunna tilltros att sköta frågan med lika stor trygghet för Riksdagen, i synnerhet som det ju icke är fråga om annat än en provisorisk åtgärd.

Här hafva under debatten gjorts åtskilliga uttalanden, som kunde påkalla erinringar. Det har sagts af en ärad talare, att inga nya omständigheter tillkommit sedan år 1905. Ja, det kan ju gälla för dem, som principiellt ställde sig mot förslaget år 1905, men det fanns dock andra ledamöter af kammaren, som i sak icke hade något emot det då föreliggande förslaget, men ansågo det vara behäftadt med vissa brister, som gjorde, att det då i förefintligt skick icke borde antagas, och för dessa gäller ju icke den synpunkten, att inga nya omständigheter tillkommit.

Jag kan icke heller inse, huru man, efter hvad som är upplyst om olägenheterna af det nuvarande tillståndet, kan — såsom samme ärade talare syntes göra — ifrågasätta, att en grundlagsändring på detta område icke skulle vara nödig och nyttig, och jag undrar om fullt fog förefinnes för hans erinran mot formuleringen. Skall stadgan- det afse vissa bestämda varuslag, kan man väl ej taga hänsyn till, hvilka nu tull- eller skattefria artiklar, som i framtiden kunna komma att beläggas med tull eller tillverkningsafgift, och öfver- hufvud taget får man väl ej fordra, att stadgan- det skall kunna formuleras så, att det passar för alla framtida eventualiteter.

Vidare har af den ärade talaren på göteborgsbänken framhållits, att köpmännen nödgas säljas till fasta pris och icke hafva möjlighet att skydda sig mot eventuell tull- eller skattehöjning. Konkurrensen skulle lägga hinder i vägen därför. Jag förmodar dock, att köp-

männen lämpa sig efter lagstiftningen lika väl här i landet som i andra länder. Man har sett uppgifvas, att för liknande eventualiteter de norska köpmännen begagna sig af en särskild klausul vid sina försäljningar, och det vore väl ej omöjligare här att tillämpa ett sådant förfarande. I England är, enligt hvad jag sett uppgifvas, i civilagstiftningen bestämdt, huru förhållandet mellan köpare och säljare skall regleras, då genom en tull- eller skattehöjning ändrade prisförhållanden inträda. Det är nog således icke så omöjligt för köpmännen att få sina berättigade intressen tillgodosedda.

Om bättre tillgodosedde af statens intresse vid förhöjning af tull eller tillverknings-skatt.
(Forts.)

I anseende till den långt framskridna tiden vågar jag icke längre uppehålla kammaren. Jag vill blott som en sammanfattning af mina åsikter i frågan säga, att det förslag till frågans ordnande, som här föreligger, synes mig hafva ganska stora förtjänster och icke på långt när så stora brister, som konstitutionsutskottets pluralitet hos detsamma velat finna, och det förefaller mig, som om det vore ganska små utsikter till att kunna lösa frågan på ett mera tillfredsställande sätt genom ett på annan grund byggdt förslag. Under sådana omständigheter kan jag icke annat än finna det beklagligt, att man icke låtit de rent praktiska synpunkterna få blifva något mera bestämmande, utan lyckats att af denna ur skilda synpunkter så viktiga fråga konstruera fram en konstitutionell maktfråga. Jag tror icke, att Riksdagen vinner på en sådan utgång af frågan, som den nu synes få, och hvad som är säkert är, att därpå förlorar det, som dock säkerligen ligger oss alla mest om hjärtat, det allmänna bästa.

Herr talman, jag yrkar bifall till den kungl. propositionen.

Rop på proposition hördes nu.

Herr Cavalli: Trots ropen på proposition, bör jag, såsom motionär i frågan, säga några få ord.

Jag vill först vända mig mot den siste talarens yttrande, att icke de rent praktiska synpunkterna här fått göra sig gällande, utan konstitutionella betänkligheter konstruerats fram för att komma frågan till lifs, men jag vågar anse mig vara mera praktiskt än teoretiskt lagd, och det är också praktiska skäl, som inverkat på mig, då jag väckt min motion och gjort hvad jag kunnat för att få frågan i det läge, att Kungl. Maj:ts proposition ej bifalles.

Det, som föranledde mig att begära ordet, var uttalandet af finansministern, då han tolkade mina ord i en föregående diskussion på ett sätt, som jag ej kan godkänna. Vill han läsa mitt yttrande i protokollet, skall han finna, att jag sade, att, äfven om det kungl. förslaget ginge igenom, det blefve lika mycket spekulation som förr.

Finansministern slutade emellertid med att säga, något som glädde mig, att, hvilken utgången än blefve i denna kammare — frågan är ju fallen genom Andra Kammarens afslag å propositionen — en utredning i allt fall skulle komma till stånd. Jag kan ej mera begära. Det är en utgång af frågan, med hvilken jag är tillfredsställd och som jag vill påyrka.

Om bättre tillgodoseende af statens intresse vid förhöjning af tull eller tillverknings-skatt.
(Forts.)

Men finansministern har därjämte uttalat — och flere jämte honom — att det vore önskvärdt, om kammaren i allt fall af andra skäl toge den kungl. propositionen. Ja, mine herrar, vi stå inför det faktum, att konstitutionsutskottet tillstyrkt en begäran om utredning, och att finansministern, hvilken här tillkännagifvit, att det är på hans initiativ, som frågan kommit fram, förklarar, att, hvilket beslutet än blir här i kammaren, en utredning kommer till stånd. Kan det då vara skäl att af andra anledningar lämna bifall till Kungl. Maj:ts proposition? Det vore en ny opinionsyttring till de åtskilliga, som man stundom består sig. För min del förstår jag icke, att det finnes någon anledning därtill.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle antaga såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling det af Kungl. Maj:t framlagda förslag i ämnet; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

På hemställan af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till det nu pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 206, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående vissa med afvittringen inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker sammanhängande förhållanden, samt en i ämnet väckt motion;

n:o 207, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående det under nionde hufvudtiteln uppförda anslaget till skiften och afvittringar; och

n:o 208, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja tomter och områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter i Älfsborgs samt Göteborgs och Bohus län m. m., äfvensom en i ämnet väckt motion; äfvensom sammansatta stats- och bankoutsrottets utlåtande, n:o 10, i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Konungen i fråga om anordnande af en låneanstalt för kommuner inom riket.

Justerades elfva protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst äfvensom att sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:is 7 och 8 skulle uppföras näst därefter på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 6,5 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 18 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2.30 e. m.

Justerades protokollet för den 11 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial:

n:o 190, med öfverlämnande till Riksdagen af förteckningar å försålda kronoegendomar samt å inköp af mark för bildande af kronoparker;

n:o 191, i anledning af Kungl. Maj:ts remiss med öfverlämnande af förteckning öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar;

n:o 209, med förslag i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om en anmärkningspunkt under de i statsutskottets utlåtande n:o 165 föreslagna aflöningsstaterna för Svea och Göta hofrätter;

n:o 210, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en byggnad, innehållande lokaler för krigshögskolan och krigshofrätten med flera institutioner och myndigheter samt en i ämnet väckt motion;

n:o 211, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående statsbidrag till aflöning af bibliotekarien vid skandinaviska afdelningen af Sainte-Genevièvebiblioteket i Paris;

n:o 212, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående fördelning af de medel, som komma att under år 1909 och 1910 afsättas till främjande af nykterhet och motarbetande af drycken-
skapens följder;

n:o 213, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lämpligaste sättet för ordnandet af distriktsveterinärväsendet; och

n:o 214, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af extra lönetillägg för år 1909 åt en del tjänstemän och betjante m. m.; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande arbetslöshet och arbetslöshetsförsäkring; samt

n:o 27, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser rörande automobiltrafik.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 159, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantals-skrifning m. m.

Upplästes och godkändes sammansatta bevillnings- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 161, till Konungen, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till lagbestämmelser i syfte att för vissa personer försvåra åtkomsten af starka drycker m. m.

Upplästes och godkändes sammansatta banko- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 160, till Konungen, i anledning dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående emissionsbanker, dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 27 § i lagen den 18 september 1903 angående solidariska bankbolag och dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 24 och 88 §§ i lagen den 18 september 1903 angående bankaktiebolag.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 426, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 40, i anledning af herr Thorssons motion, n:o 234, angående skrivelse till Kungl. Maj:t om upphörande af tullbevakningens patrullering medelst segling och rodd å vissa kuster, m. m., beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 206—208 äfvensom sammansatta stats- och bankoutskottets samma dag bordlagda utlåtande, n:o 10.

Vid föredragning af sammansatta bevillnings- och lagutskottets sistlidne dag bordlagda memorial:

n:o 7, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

lag om skogsaccis samt inom Riksdagen i ämnet väckta motioner, dels ock Kungl. Maj:ts i sammanhang därmed framlagda proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 38 § i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skoloråd den 21 mars 1862, samt n:o 8, med hemställan om anvisande af ersättning åt samman-satta bevillnings- och lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning, biföll kammaren hvad utskottet i dessa memorial hemställt.

*Angående
pension åt
underlöjtnan-
ten i flottans
reserv J. Å. S.
Lagerström.*

Friherre Gripenstedt erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag anser mig skyldig upplysa om, att en felaktig uppgift influtit i motiveringen till punkt 4 å tionde hufvudtiteln angående en motionsvis begärd pension till underlöjtnant Lagerström. Det står i motiveringen bland annat: »och han dessutom uppbär ett årligt understöd å 1,000 kronor från anslaget å tionde hufvudtiteln till blesserade öfver- och underofficerare».

Detta är icke riktigt, och jag beklagar, att i brådskan ett sådant meddelande intagits. Vid plenum i går, när hufvudtiteln behandlades, erhöll jag, ehuru för sent för att rätta motiveringen, förvisning om misstaget. På första utgiftsafdelningen har denna omständighet icke haft något inflytande, då motivet för afstyrkande af motionen var, att Lagerströms nuvarande pension blifvit år 1900 af Kungl. Maj:t föreslagen och af Riksdagen bestämd till hvad som motsvarade underlöjtnants fasta lön, samt att medellöshet ej föreligger, hvarför utskottets kläm med all sannolikhet i enlighet med afdelningens förslag kommit att blifva densamma.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragnings-listan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2.50 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.